

SOLAKLARIN KALİGRAFİ EĞİTİMİNDE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans Tezi
Talha Mesud UZAN

Eskişehir, 2018

**SOLAKLARIN KALİGRAFI EĞİTİMİNDE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Talha Mesud UZAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Grafik Anasanat Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehtap UYGUNGÖZ

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Ağustos, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Talha Mesud UZAN'ın “**Solakların Kaligrafi Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” başlıklı tezi **30 Temmuz 2018** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Grafik Anasanat Dalı Yüksek Lisans** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Mehtap UYGUNGÖZ

Üye : Prof. Tefvik Fikret UÇAR

Üye : Doç. Dr. Şirin ŞENGEL

Prof. Dr. Münevver ÇAKI
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖZET
SOLAKLARIN KALİGRAFI EĞİTİMİNDE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Talha Mesud UZAN

Grafik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ağustos, 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Uygungöz

Solaklar kaligrafi eğitiminde pek çok sorunla karşılaşmakta ve eğitim sürecinin büyük bir kısmını bu sorunları aşmaya çalışmakla geçirmektedir. Latin alfabesinin sahip olduğu soldan sağa yazma özelliğinden dolayı, solaklar harflerin temel biçimlerini oluşturmada, yazdıkları yazıyı ve nasıl yazdıklarını görmede, düzenli bir ritim tutturmada güçlük çekmektedir. Bütün bunlara, çeşitli yazı malzemelerinin yanlış kullanımları da eklenince pek çok olumsuz sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden kaligrafi eğitiminin, solaklarda doğru sonuçlar verebilmesi için, solaklara özgü eğitim yöntemlerine ihtiyaç vardır.

Kaligrafi eğitiminde, solakların çeşitli yazı stillerine göre doğru malzeme seçimi, kalemi kavrama, kâğıdın konumu, vücudun duruşu, doğru aydınlatma ve yanlış yazı alışkanlıklarının düzeltilmesi ile ilgili bilgilere sahip olması, karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilmelerini sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kaligrafide solaklık, Solaklık, Kaligrafi, Güzel yazı, Kaligrafi eğitimi.

ABSTRACT
THE PROBLEMS OF LEFTIES IN THE EDUCATION
OF CALLIGRAPHY AND SOLUTION ADVICES

Talha Mesud UZAN

Department of Grafik

Anadolu University, Graduate School of Fine Arts, August, 2018

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Uygungöz

Lefties face many problems in the education of calligraphy and spend great deal of their time trying to overcome these problems. Due to writing left to right feature of Latin alphabet, left-handers have difficulties in forming the basic forms of the letters, seeing what they write/ how they write, and maintaining a regular rhythm in lettering. Then many misconceptions appear as a result of the misuse of various writing materials. Therefore calligraphy training requires left-handed training methods in order to give the right results on lefties.

In calligraphy education, the right choice of materials according to the various writing styles, gripping the writing tool, position of the paper, status of the posture, correct lighting and correcting wrong writing habits will enable them to overcome the difficulties they have.

Keywords: Left-handed Calligraphy, Calligraphy, Left-handed.

ÖNSÖZ

Çocukluğumda bir solak olarak kalem ve kağıt ile sürekli savaş halindeydim. Ta ki karşılaştığım ipuçlarını azimle tutup kalemimle barışana kadar... İlkokuldaki güzel yazı derslerinden beri sakladığım kırmızı saplı divit kalemim hala yanımdadır. Çok sevdiğim kaligrafi sanatı ile ilgili eğitim aldığım dönemlerde, solaklığa dair karşılaştığım bütün sorunları ve çözümleri bu tezimde uzunca bir araştırmanın neticesinde yazıya dökmenin mutluluğu içerisindeyim.

Tez dönemim boyunca bana destek olan ve yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Uygungöz'e, güzel fikirlerini esirgemeyip benimle severek paylaşan sevgili Okt. Bengisu Keleşoğlu'na, araştırmamın olgunlaşması konusunda katkılar sunan ve fikirlerini paylaşan değerli hocalarım Prof. Tefik Fikret Uçar'a ve Doç. Dr. Şirin Şengel'e, yorulduğum zaman azmimi körükleyen ve başarılarım ile daima gururlanan çok değerli eşime ve aileme, benimle aynı yolda yürümüş ve aynı süreçlerden geçmiş bir solak olarak bilgi ve tecrübelerini samimiyetle paylaşan sevgili İbrahim Kuş'a, tez savunması hazırlığında bana destek olan arkadaşlarım Serap Metin'e ve Melike Atıkan'a, teknik ekipman desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Barış Akyurt'a ve sevgili kardeşim Serdar Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Talha Mesud Uzan

30.07.2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Talha Mesud UZAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Önem	1
1.4. Varsayımlar	1
1.5. Sınırlılıklar.....	2
1.6. Tanımlar.....	2
2. YÖNTEM	3
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	3
2.1.1. Araştırmanın evren ve örnekleme	3
2.1.2. Araştırmanın veri toplama aracı	4
3. BULGULAR VE YORUM.....	5
3.1. Solaklık.....	5
3.1.1. Solaklığın tanımı.....	5
3.1.2. Solaklığın nedenleri.....	6
3.1.2.1. <i>Genetik etkenler</i>	6
3.1.2.2. <i>Hormonal etkenler</i>	7
3.1.2.3. <i>Çevresel etkenler</i>	7
3.1.3. Tarihte solaklık.....	8
3.2. Solakların Karşılaştıkları Güçlükler.....	11
3.2.1. Günlük hayatta karşılaşılan güçlükler	11

3.2.2. Yazı yazmada karşılaşılan güçlükler	13
3.3. Solaklarda Kaligrafi Eğitimi.....	17
3.3.1. Solakların yazı yazma alışkanlıkları.....	17
3.3.2. Kaligrafi eğitiminde solaklık ve karşılaşılan sorunlar	20
3.3.3. Solakların kaligrafi becerisi kazanması ve doğru uygulama yöntemleri.....	25
3.3.3.1. Araç-gereçler ve doğru malzeme seçimi.....	25
3.3.3.1.1. Kalem	25
3.3.3.1.2. Kağıt	42
3.3.3.1.3. Mürekkep ve boya.....	48
3.3.3.2. Çalışma ortamı ve aydınlatma	53
3.3.3.3. Doğru duruş, kalem kavrama ve tutuş şekli	55
3.3.3.4. Perspektif ve konumlandırma.....	58
3.3.3.5.1. İtalik kaligrafi.....	70
3.3.3.5.2. Gotik / Blackletter kaligrafi	78
3.3.3.5.2. Copperplate / Anglez kaligrafi	84
3.4. Solak Kaligraflar	92
3.4.1 Younghae Chung	92
3.4.2. Gaynor Goffe	96
3.4.3. John DeCollibus.....	98
4. UYGULAMA PROJESİ.....	100
4.1. Eğitim Videosu	100
4.1.1. Videonun konusu	100
4.1.2. Videonun amacı	100
4.1.3. Videonun içeriği.....	100
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	108
5.1. Sonuç	108
5.2. Tartışma	108
5.3. Öneriler	109
KAYNAKÇA.....	110
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 1. Ünlü yazar Jean Miéllot'un yazı yazarken tasvir edildiği bir minyatür	9
Görsel 2. Leonardo Da Vinci'nin el yazısı.....	10
Görsel 3. Solakların kullanmada sıkıntı yaşadığı bazı ürünler	11
Görsel 4. Solak bir kişinin klavye kullanışı ve numaraları sol eliyle tuşlaması	12
Görsel 5. Sol ve sağ el ile yazmanın farkları	13
Görsel 6. Latin alfabesindeki harflerin oluşum aşamaları	13
Görsel 7. Kalemın açısından dolayı sürtünme miktarının çoğalması	14
Görsel 8. Solakların yazdığı yazıyı elinin kapatması ve elinin lekelenmesi sorunu.....	14
Görsel 9. Solakların yazı alanını göremedikleri için yazı çizgisini takip sorunu.....	15
Görsel 10. Sol elin italik kaligrafinin 45 derecelik uç açısına ters düşmesi	16
Görsel 11. Bir solağın geniş uçlu kalem ile doğru uç açısını yakalama uğraşı.....	16
Görsel 12. Satır çizgisinin üzerinden, altından ve yanından yazan solaklar.....	17
Görsel 13. Bileğini bükerek yazan ve bileğini düz tutarak yazan solaklar	18
Görsel 14. Solakların yazıyı sola eğik olarak yazma eğilimi.....	18
Görsel 15. Solaklara ait çeşitli yazma alışkanlıkları ve biçimleri.....	19
Görsel 16. Solakların ellerinin yazdığı yazıyı kapatması.....	20
Görsel 17. Çizgi çalışması esnasında bir solak öğrenci	21
Görsel 18. Solak öğrenci,“t” harfindeki yatay çizgiyi oluştururken	21
Görsel 19. Sağa yatık çizgiler atmakta zorlanan bir solak öğrenci	22
Görsel 20. Solakların doğal bilek açısına uygun düşen sola yatık eğim ve hareketler ..	22
Görsel 21. Solakların zorlandığı ve kalemın en fazla sürtünme yaşadığı yerler.....	23
Görsel 22. Çalışırken solakların kağıda hakim olmada zorluk çekmesi	23
Görsel 23. Solakların farklı yazma alışkanlıkları ve birbirlerinden farklı duruşları	24
Görsel 24. Kaligrafide kullanılan çeşitli yazı araçları.....	25
Görsel 25. Kamış kalem.....	26
Görsel 26. Ahşap divit uç tutucu ve uç çeşitleri.....	26
Görsel 27. Geniş uç kullanımı.....	27
Görsel 28. Nokta uç kullanımı	27
Görsel 29. Uç tutucu (tarama sapı) çeşitleri.....	28
Görsel 30. Bir solağın elindeki eğik tarama sapı	29
Görsel 31. Bilye uçlu bir kalem	30

Görsel 32. Bilye uçlu kalemle yazılan “Monoline italic” stilinde bir el yazısı.....	30
Görsel 33. Petrache Poenaru ve tescillettirdiği dolma kalem tasarımı.....	32
Görsel 34. L. Waterman’ın 1884 yılında patentini aldığı dolma kalem teknik çizimi...	32
Görsel 35. Dolma kalemin temel parçaları	33
Görsel 36. Dolma kalem.	34
Görsel 37. Çeşitli dolum mekanizmaları ve mürekkep doldurma yöntemleri	34
Görsel 38. Dolma kalem ucunun bölümleri	35
Görsel 39. Solda nokta, sağda geniş şekilde bir buruna sahip uç	35
Görsel 40. Çeşitli uçlar ve kodlamaları.....	36
Görsel 41. 360 derece buruna sahip bir uç	36
Görsel 42. Dolma kalem uç kalınlıkları ve kodlamaları	37
Görsel 43. Solaklar için bir dolma kalem seti	37
Görsel 44. Uç esnekliği ve yazıya etkisi	38
Görsel 45. Solaklar için uç kısmında değişiklik yapılan mürekkep hazneli bir kalem ..	39
Görsel 46. Düz-geniş uca sahip bir keçeli kalem türü	40
Görsel 47. Eğik uca sahip keçeli kalem türleri	40
Görsel 48. İngiltere’de XVIII. asırda kâğıt yapımı.....	43
Görsel 49. Kağıt üzerinde bulunan ızgara türleri	44
Görsel 50. Mürekkebin tüylenme sorunu.....	45
Görsel 51. Mürekkebin kanama sorunu	45
Görsel 52. A4 yazıcı-fotokopi kağıtları	47
Görsel 53. Kağıt kalitesi yüksek ve solaklar için ideal üstten ciltli/spiralli ürünler	47
Görsel 54. Kaligrafi alıştırmaları için üzerine kılavuz çizgileri basılmış olan kağıtlar .	48
Görsel 55. Su geçirmez ve suya dayanıklı mürekkeplerin su ile temasının sonucu	49
Görsel 56. Boya bazlı dolma kalem mürekkepleri.....	50
Görsel 57. Pigment bazlı dolma kalem mürekkeplerine örnekler.....	51
Görsel 58. Divit kalemin ucuna fırça ile mürekkep verme yöntemi	52
Görsel 59. Divit kalem ve pigment bazlı, su geçirmez bir mürekkep.....	52
Görsel 60. Hint ve Çin mürekkepleri	53
Görsel 61. Guaj ve akrilik boyalar	53
Görsel 62. Solda eğimli, sağda düz zemin üzerinde çalışma şekilleri	54
Görsel 63. Aydınlatma ve doğru duruş	55
Görsel 64. Çalışma esnasındaki yanlış ve doğru vücut duruşları.....	56

Görsel 65. Yanlış ve doğru vücut duruşlarının arkadan görünüşü.....	56
Görsel 66. Tripod tutuş tekniği	57
Görsel 67. Geniş uçlu kalemde doğru açığı bulma yöntemi.	58
Görsel 68. Kalem ucu açısının yanlış olduğunda kağıt üzerinde ortaya çıkan sorunlar	58
Görsel 69. Konumlandırma türleri.	59
Görsel 70. Satır altı konumlandırma açıları.	60
Görsel 71. Gaynor Goffe'nin el konumlandırma biçimi.	60
Görsel 72. Satır üstü konumlandırma açıları.....	61
Görsel 73. Gothic kaligrafinin satır üstü konumlandırma ile yazılışı	62
Görsel 74. Satır çizgisi vücuda dik şekilde konumlandırma.....	62
Görsel 75. Solak sanatçı Klahr, satır çizgisi vücuduna dikey konumda yazarken.....	63
Görsel 76. Kaligrafi sanatçısı çalışmasını yaparken	64
Görsel 77. Araştırmacıya ait bir kaligrafi çalışması.....	64
Görsel 78. Kaligrafide harflerin anatomisi.....	65
Görsel 79. Dik ve yatay atılan alıştırma çizgileri.....	66
Görsel 80. Çapraz atılan alıştırma çizgileri.....	66
Görsel 81. Oval şeklindeki alıştırma çizgileri.....	67
Görsel 82. Birbirine bağlı düz ve italik eğri çizgi alışırmaları.....	67
Görsel 83. Monoline İtalik kaligrafi ve nokta uçlu keçeli kalem.....	68
Görsel 84. Monoline İtalik kaligrafide nokta uçlu keçeli kalem ile konumlandırma yöntemi	68
Görsel 85. Monoline İtalik harfler ve oluşturma yönleri.	69
Görsel 86. Monoline İtalik yazıda solaklara uygun yatay hareket yönleri.	69
Görsel 87. İtalik kaligrafi stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri.....	70
Görsel 88. İtalik Kaligrafinin temel özellikleri.	70
Görsel 89. Kendisine özgü eğim ve çizgilere sahip olan bazı italik harfler.....	71
Görsel 90. İtalik kaligrafi için alıştırma çizgileri	71
Görsel 91. İtalik kaligrafi kılavuz sayfası ve çalışma örneği.	72
Görsel 92. İtalik kaligrafi stilinde majüskül harfler ve oluşturma yönleri.	72
Görsel 93. Sol tarafta düz uç, sağ tarafta eğik uç kullanım açısı.	73
Görsel 94. İtalik kaligrafide eğik uçlu kalem ile satır altı konumlandırma yöntemi	74
Görsel 95. İtalik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır altı konumlandırma yöntemi	75

Görsel 96. İtalic kaligrafide düz uçlu kalem ile satır çizgisi vücuda dik olan konumlandırma yöntemi	76
Görsel 97. İtalic kaligrafide eğik uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi	77
Görsel 98. Gotik Textura stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri	78
Görsel 99. Gotik kaligrafinin temel özellikleri	78
Görsel 100. Gotik kaligrafide çizgi kalınlığının harf içi ve harf arası boşluk uyumu. ..	79
Görsel 101. Gotik Textura stilinde majüskül harfler ve oluşturma yönleri	79
Görsel 102. Gotik kaligrafinin türleri arasındaki farklılıklar	79
Görsel 103. Bir kaligraf Gotik kaligrafi yazarken.	80
Görsel 104. Gotik Textura stilinde i harfindeki vuruşlar ve sırası.....	80
Görsel 105. Gotik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır çizgisi vücuda dik olan konumlandırma yöntemi.....	81
Görsel 106. Gotik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır üstü konumlandırma yöntemi. .	82
Görsel 107. Solak bir kaligraf satır üstü konumlandırma ile Gotik kaligrafi yazarken.	82
Görsel 108. Solak sanatçı Ted Mayhall satır üstü konumlandırma biçimi ile yazarken.	83
Görsel 109. Copperplate stilinde bir çalışma	84
Görsel 110. Copperplate kaligrafinin temel özellikleri.....	85
Görsel 111. Copperplate için nokta uçlu bir uç ve tutucusu.	85
Görsel 112. Copperplate stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri	85
Görsel 113. Copperplate stilinde majüskül harfler ve oluşturma yönleri	86
Görsel 114. Copperplate kaligrafi için kılavuz sayfası örneği ve alıştırma çizgileri.	86
Görsel 115. Solakların Copperplate kaligrafiye yatkın oluşunu gösteren kalem açısı ..	87
Görsel 116. Divit ucun, tutucuya takıldığında merkezi ile aynı hizada olması	87
Görsel 117. Copperplate kaligrafide nokta uç ve düz uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi.....	88
Görsel 118. Copperplate kaligrafide nokta uç ve eğik uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi.....	89
Görsel 119. John DeCollibus'ın Copperplate yazarken konumlandırma yöntemi	90
Görsel 120. John DeCollibus'ın Copperplate süslemelerini yaparken konumlandırma yöntemi	90
Görsel 121. Younghae Chung'ın Copperplate yazarken konumlandırma yöntemi	91
Görsel 122. Younghae Chung	92
Görsel 123. Younghae Chung'a ait bir çalışma	93

Görsel 124. Y. Chung'in Copperplate yazarken eğik uç tutucu ile konumlandırma yöntemi	94
Görsel 125. Y. Chung'ın lazerli hizalama aleti kullanarak yazdığı bir yazı	94
Görsel 126. Y. Chung'in Copperplate yazarken düz uç tutucu ile konumlandırma yöntemi.	95
Görsel 127. Y. Chung kaligrafi çalışmasını yaparken	95
Görsel 128. Gaynor Goffe çalışmasını yaparken	96
Görsel 129. Gaynor Goffe'nin vücut duruşu, kalemi tutuşu ve kağıdın açısı.....	96
Görsel 130. Gaynor Goffe kendisine özgü olan yazı stilinde yazarken	97
Görsel 131. Gaynor Goffe'nin kendisine özgü yazı stili.....	97
Görsel 132. John DeCollibus	98
Görsel 133. John DeCollibus'un ornamental kaligrafi çalışması.....	98
Görsel 134. Solda eğik, sağda düz uç tutucu ile John DeCollibus'un divit kalem tutuş teknikleri.....	99
Görsel 135. John DeCollibus,iki elini de kullanarak kaligrafi çalışmasını süslerken....	99
Görsel 136. Videonun başlığının yer aldığı sahne	100
Görsel 137. Videoda kullanılan çeşitli kamera açıları	101
Görsel 138. Video içerisindeki kaligrafik ve deneysel mürekkep etkileri	101
Görsel 139. Vücudun duruşu ile ilgili bölümden kareler	102
Görsel 140. Kalem tutuşu ile ilgili bölümden kareler	103
Görsel 141. Yazmaya başlarken bölümü ile ilgili kareler.....	103
Görsel 142. İtalik kaligrafi yazım kurallarının anlatıldığı bölümden kareler	104
Görsel 143. Harf gruplarının gösterildiği bölüm.....	104
Görsel 144. Miniskül italik kaligrafide yazma yöntemleri	105
Görsel 145. Düz harflerin yazımının anlatıldığı kareler	105
Görsel 146. Boğumlu harflerin yazımının anlatıldığı kareler	106
Görsel 147. Oval harflerin yazımının anlatıldığı kareler	106
Görsel 148. Çapraz harflerin yazımının anlatıldığı kareler.....	107
Görsel 149. İtalik kaligrafi çalışması	107

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- L : Left. Kalem ucunun sola eğik oluşunu ifade eder.
- LO : Left Oblique. Kalem ucunun sola eğik oluşunu ifade eder.
- LH : Left-handed. Kalem ucunun solaklara uygun oluşunu ifade eder.
- B : Bold. Kalem ucunun kalın oluşunu ifade eder.
- M : Medium. Kalem ucunun orta kalınlıkta oluşunu ifade eder.
- F : Fine. Kalem ucunun ince oluşunu ifade eder.
- n : Nokta. Geniş uçlu kalemin sahip olduğu uç birimidir.

1. GİRİŞ

1.1. Sorun

Solaklar günlük yaşamlarında pek çok zorlukla karşılaşmaktadır. Nesneleri tutmaya, araç-gereç kullanmaya başladıkları zamandan itibaren “sağlak bir dünyada solak olmanın” sürprizleri ile buluşmaktadır.

Solaklar, Latin alfabesinin sahip olduğu soldan sağa yazma özelliğinden dolayı yazı yazmaya başladıklarında harflerin temel biçimlerini çözmede ve yazı disiplinine uymada güçlük çekmektedir. Kaligrafi sanatı, temelinde yazı disiplini ile paralel bir yol izlediği için, solaklar bu konuda doğru bir eğitim alamazlar ise, kaligrafiden soğumakta ve bedenlerini zorlayan sağlıksız ve etkisiz yazma yöntemleri geliştirmektedirler.¹ Yazı yazma konusunda solaklara dair karşılaşılan bu zorluklar birer sorun olarak kalmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmada, kaligrafi eğitiminde solakların karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilmeleri için çeşitli yazı stillerine göre doğru malzeme seçimi, kalemi kavrama, kâğıdın konumu, vücudun duruşu ve yanlış yazı alışkanlıklarının düzeltilmesi ile ilgili bilgilerin verilmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Önem

Solakların ilk başlarda zorlandığı ve çoğunlukla ne yapacaklarını bilemeyip heveslerini yitirdikleri kaligrafi alanında, gerekli yöntemlerin öğrenilmesi ve uygulanması sonrasında becerilerinin ortaya çıkacağına önemi vurgulanmaktadır. Kaligrafi konusunda dezavantajlı olan bireylerin de bu alana kazandırılması ve bu alanda başarıya ulaşmaları önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Kaligrafi eğitiminin, solaklarda doğru sonuçlar verebilmesi için, solaklara özgün eğitim yöntemlerine ve uygulama tekniklerine ihtiyaç duyulduğu varsayılmaktadır. İlköğretim döneminden başlayarak Latin alfabesi ile yazı yazmayı öğrenmede ve öğretmede güçlük yaşayan solak öğrencilerin ve öğretmenlerin olduğu, ayrıca bu öğrencilerin de kaligrafi eğitimi almamış kişiler oldukları varsayılmaktadır.

---

¹ V. Studley (2014). *Left Handed Calligraphy*. New York: Dover Publications, s. 9.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada kaligrafi eğitiminde solaklık konusu kaligrafiye gönül veren ve kaligrafi eğitimi almak isteyen solak kişiler ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca sadece Latin harfleri kullanılarak yapılan kaligrafi eğitimi ele alınmaktadır. Solaklık ile ilgili yazı yazmada ön plana çıkan sorunlar incelenirken, bunun yanında bu sorunları çözecek yöntemler üzerinde de durulmaktadır. Solaklığın bilimsel açıdan incelenmesi konusunda ise temel bilgilere yer verilmektedir.

1.6. Tanımlar

Sinistralite: Tıp dilinde vücudun sol tarafının veya sol azalarının sağ tarafinkilerden genellikle daha etkili olması durumudur.²

Ayna Yazı: Harflerin, kelimelerin ve cümlelerin ters yöne doğru yazılması anlamına gelir. Bu nedenle bir ayna ile yazıya bakıldığında yazı normal görünebilmektedir.³

Lettering: Harfleri resmetme sanatı olarak bilinen, ülkemizde rastlamadığımız bu kelime, “yazı işçiliği ya da harf resmetme” şeklinde tanımlanabilir. Tamamen elin hâkim olduğu, yazı stillerinin ve kompozisyonun el ile oluşturulduğu bir sanattır.

Flourishing: “Flourishing letters” gibi yanında bir kelime ile ifade edilen bu terim “harf donatma” şeklinde tanımlanabilir. Flourishing, harfin anatomisine uygun serbest kıvrımlardan oluşan bir süsleme tekniğidir.

Oblik: Nesnelerde bir yana eğimli açığa sahip olma durumudur. Meyilli ya da eğik tanımlarına da karşılık gelir.

Prenatal: Doğum öncesi anlamına gelmektedir.

Filament: İplik. Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her birine verilen isimdir.⁴

Waterproof: Su geçirmez anlamına gelmektedir. Mürekkebin su ile karşılaştığında dağılmasına karşı dayanıklıdır.

---

² <http://dictionary.reference.com> (Erişim Tarihi: 01.03.2015)

³ <https://thepsychologist.bps.org.uk/volume-25/edition-10/mirror-writing> (Erişim Tarihi: 01.03.2015)

⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (Erişim Tarihi: 03.06.2017)

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır. Kaligrafi eğitiminde solaklara ait yazı yazma güçlükleri ile ilgili geçmişten günümüze ortaya konulan sorunlar ve çözümleri *nitel araştırma* yöntemine göre incelenmektedir. Araştırmacı, araştırma sürecinde, kaligrafi eğitiminde sorunlar yaşayan kişilerle benzer deneyimler yaşayan, bu deneyimleri ve kazandığı bakış açısını verilerin çözümlenmesinde kullanan kişi konumundadır.

Giriş bölümünde alt başlıklar halinde tanımlanmakta olan araştırmanın konusu, Bulgular ve Yorum başlığı altında geçmişten günümüze bu alanda elde edilen bulgular bir araya getirilerek, yorumlanmaktadır. Araştırmacı, solakların günlük hayatta ve yazı yazma konusunda yaşadıkları sıkıntılara ve eğitmenler tarafından yapılmış olan çözüm önerilerine ait topladığı ayrıntılı verilerden yola çıkarak, solakların kaligrafi eğitiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin ana temaları ortaya koymaktadır. Bu aşamada araştırmacının gözlemleri ve kendi deneyimleri de toplanan veriler ile birleştirilerek, üç farklı kaligrafi stilinde solaklara özgü yazma yöntemleri ayrıntılı görsellerle birlikte anlatılmaktadır.

Bu araştırmada uygulama projesi olarak bir video eğitim materyali hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından stüdyo ortamında kalemi kavrama, kâğıt konumlandırma, vücudun duruşu, yanlış yazı alışkanlıklarının düzeltilmesi ve İtalik Kaligrafi’de solaklar için yazma yöntemleri gösterilmektedir. Başlangıcında bir senaryo oluşturularak yola çıkılan bu üretim şekli, gösterim aşamasında farklı kamera açıları ile çekimler yapılarak, anlatımlar stüdyo ortamında seslendirilerek ve sonucunda bilgisayar ortamında hareketli grafik tasarımları ve video kurgusu hazırlanarak gerçekleştirilmiştir. Videonun, bir eğitim materyali olmasının yanında sanatsal bir etkiye de sahip olması adına, gerçek ortamda yazı ve mürekkep ile deneysel çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar kayıt altına alınıp dijital ortamda etkilerini güçlendirmek için üretim sonrası (post-production) teknikleri kullanılmıştır.

2.1.1. Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evreni, kaligrafiye gönül veren, kaligrafi eğitimi alan ve almak isteyen solak kişilerdir.

Araştırmanın örneklemi ise, kaligrafide solaklık ile ilgili makale, kitap yazmış, söyleşisi yapılmış ya da bir video çalışması hazırlamış olan kaligrafi sanatçıları, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümünde Kaligrafi dersi alan solak öğrenciler ve araştırmacının kendisidir.

2.1.2. Araştırmanın veri toplama aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak *literatür taraması* ve *gözlem tekniği* kullanılmıştır. Literatür taramasıyla araştırma konusu, konuyla ilgili yazılmış yerli ve yabancı kaynaklardan, solak yazar ve kaligrafi sanatçılarından röportajlarından, sunumlarından, video kaynaklarından yararlanılarak anlatılmaktadır. Karşılaşılan sorunlara ait çözümlerin sunulduğu uygulama teknikleri de adı geçen solak sanatçıların ve araştırmacının deneyimlerini ve yöntemlerini içermektedir.

Gözlem Tekniği olarak ise, tez yazım aşamasında, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü'nde Kaligrafi dersi kapsamında üç solak öğrenci üzerinde gözlem yapılarak, eğitim sürecinde karşılaştıkları sıkıntılar ve çalışma yöntemleri incelenerek; araştırmaya dahil edilmektedir. Kaligrafinin eğitim sürecinin ve yöntemlerinin bu araştırmaya doğrudan katkı sağlaması ve araştırmacının da solak olması sebebiyle, kişisel deneyimler de örnekleriyle birlikte ortaya konulmaktadır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Solaklık

3.1.1. Solaklığın tanımı

Toplumda genel olarak solaklık, sağ el yerine sol eli kullanmak, sola yatkınlık anlamına gelir. Solaklar günlük aktivitelerinde, özellikle de yazı yazmada sol ellerini kullanırlar. Tıp dilinde *sinistralite* olarak adlandırılan bu durum, vücudun sol tarafının veya sol azalarının, sağ taraftaki azalardan genellikle daha etkili olmasıdır.⁵

Solaklık, hareketlerde, ince işlerde, görsel ve işitsel algılamalarda kendiliğinden vücudun sol yarısının kullanılmasıdır. Erkeklerde kadınlara göre daha fazla görülmektedir. Aynı zamanda sol eli kullanmak ile sol ayağı kullanmak arasındaki ilişkinin varlığından da söz edilmektedir. Solaklar yazı yazarken, resim yaparken, el işi yaparken sol ellerini, topa vururken, tekme atarken sol ayaklarını, göz kırparken sol gözlerini, telefonla konuşurken sol kulaklarını kullanırlar. Bazı solakların, sol ellerini kullanmalarına rağmen, diğer bazı eylemleri sağ uzuvları ile yaptıklarına rastlanmaktadır. Solakların toplumdaki oranı, ülkeden ülkeye değişmekle beraber, dünya nüfusunda %6 ile %13, ortalama olarak da %10 olduğu tahmin edilmektedir. Anneleri solak olan çocukların solak olma ihtimalleri daha yüksektir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada, solakların oranı %5,5 olarak bulunmuştur.⁶

Beyin korteksinde hareketlerimizle ilgili motor lifler, üst boyun bölgesinde çapraz yaptığı için; sağ beyin vücudun sol tarafını, sol beyin ise vücudun sağ tarafını idare etmektedir. Bu yüzden günlük hayatında sol elini kullanan ve solak olanların sağ beyinleri baskın durumdadır.⁷

Sağ beyin, bilgiyi bir bütün olarak, resimlerle işler. Tasvir ve semboller kullanır; şekillere, renklere, müziğe, vücut diline, dokunmaya tepki verir. Sezgiseldir; nesnelerle soyut değil, duygusal olarak ilişki kurar; uzaysal ilişkileri kullanır; hayal kurar; görerek ve duyarak öğrenir.

---

⁵ (http-1).

⁶ Küçükusta, A. R. (2013). Bazıları Neden Solaktır. <http://ahmetrasimkucukusta.com/2013/10/15/yazilar/tip-yazilari/belirtiler/bazilari-neen-solaktir> (Erişim Tarihi: 04.01.2015)

⁷ <http://www.ihha.com.tr/haber-sag-beyin-mi-sol-beyin-mi-272929/> (Erişim Tarihi: 08.01.2015)

3.1.2. Solaklığın nedenleri

Solaklığın nedenleri hakkında pek çok teori vardır. Bunlar içinde en çok yaratılış ve alışkanlık teorileri ön plandadır. *Yaratılış teorisini* savunanlar, solaklığın soyaçekim, iç organların eşit olmaması, vücudun her iki tarafındaki temiz kan damarlarının aynı hızla gelişmemiş olması, kol kemiklerinin aynı büyüklükte olmaması ve çocuk henüz doğmadan ana rahmindeki duruşunun meydana getirdiği farklılıklardan kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. *Alışkanlık teorisi* ise, çocuğun sağ veya sol elini kullanmasını, öğrenmeye, yani ana-babanın ya da bakıcısının çocuğa verdiği alışkanlıklara bağlamaktadır.⁸

Solaklığın sebebi tam olarak ortaya konulamamakla birlikte bilim adamlarınca bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlar *genetik* etkenler, *hormonâl* etkenler ve *çevresel* etkenlerdir.

3.1.2.1. Genetik etkenler

Solak ebeveynlerin solak çocuklara sahip olmaları olası bir sonuçtur. Araştırmalar ailelerde böyle bir durumun meydana geldiğini göstermektedir.

Bazı araştırmacılar sağlık olmayı sağlayan tek bir genin varlığına dair hipotezler öne sürmektedir. Bu genden eksik olan bireylerin bir yarısı sağlık olma, diğer yarısı da solak olma ile ilgili rastgele sonuçlar göstermektedir. Diğer araştırmalar, iki ebeveyn de solak olduğu zaman, %30 ila %40 civarında solak çocuğa sahip olma şanslarının olduğunu göstermektedir. Eğer solaklık çekinik bir özellik olsaydı ve ebeveynler solak olsaydı, bütün çocuklarının solak olması gerekirdi. Belki birden fazla geni kapsamakta veya diğer daha karmaşık etkenler rol oynamaktadır. Gen haritasının tamamı geliştirildiği zaman, genetik etkenlere dair daha net verilere sahip olunacaktır.⁹

---

⁸ Küçükusta, Ahmet Rasim, 2013, a.g.k.

⁹ B.K. Evelyn, (1996). *Left-Handed Students: A Forgotten Minority*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation, s. 14-16.

3.1.2.2. *Hormonal etkenler*

Prenatal hormon dengesizliklerinin solaklık geninin oluşmasında rol oynadığı belirtilmektedir. Solaklığın, fetüsün anne karnındaki gelişimi sırasında fazla miktarda testosteron oluşumu ile ilgili olabileceğini ileri sürmektedir. Erkeklik hormonu olan testosteron fazlalığında ya da testostere aşırı duyarlılık durumunda beynin sol yarısının gelişmesinin yavaşladığı ve beynin sağ yarısının vücuda hakim olduğu ve bunun da solaklığa yol açtığı düşünülmektedir. Solaklığın erkeklerde daha çok görülmesi de testosteronla ilgili teoriyi desteklemektedir.¹⁰

Çocuğun solak olup olmayacağını belirlenmesi ile ilgili bir diğer görüş ise, ana rahmindeki fetüsün (3 ile 9 ay arasındaki evrede) sağ veya sol elinin ağıza yakın olması durumuyla saptanabilme olasılığıdır.¹¹

3.1.2.3. *Çevresel etkenler*

Çevresel etkenlere göre solaklık, annenin doğum sürecindeki stresine bağlı olduğu teorisine dayandırılmaktadır. Bazı istatistikler bu teoriyi desteklemektedir. Solak olarak ya da çift elliliğe sahip olarak büyüyen bebeklerde, zor ya da stresli doğumlar çok daha yaygın görülür. Doğum stresi, beyin felcini ve otizmi içine alan bir dizi doğum kusurları ve zorluklar ile de ilişkilendirilmektedir. Bu aşamada bazı itirazlar söz konusu olmuştur. Tarih boyunca dünyada, teknolojinin ve tıbbın seviyesi çocuk doğumuna yardımcı olması için arttırılmış, buna rağmen solak kişilerin oranı düşmemiştir.¹²

Ayrıca sağ elin yetmemesi ya da sağ tarafta kalıcı ve geçici hasarların oluşması, kişinin sağ elin kullanılamayıp sol ele yönelmesine ve zamanla sol tarafın gelişmesine neden olmaktadır.

---

¹⁰ Küçükusta, Ahmet Rasim, 2013, a.g.k.

¹¹ <https://skeptoid.com/episodes/4310> (Erişim Tarihi: 06.01.2015)

¹² http://www2.leeward.hawaii.edu/hurley/Ling102web/mod5_Llearning/mod5docs/handedness.pdf (Erişim Tarihi: 07.12.2014)

3.1.3. Tarihte solaklık

Tarih boyunca solak olma durumu genellikle olumsuz karşılanmıştır. Sol kelimesinin karşılığı da neredeyse tüm dillerde olumsuz anlamlar içermektedir. Örneğin “*left*” kelimesinin kökü olan “*lyft*”, “*zayıf*” demektir. Eski Yunancada “*hasta*” anlamındadır. Latince’de ise sol anlamındaki “*sinistra, sinistrum*” kelimeleri “*şeytani*” manasındadır. Fransızca’da sol anlamındaki “*gauche*” aynı zamanda “*hastalıklı*” manasında kullanılmaktadır.¹³

Türk toplumunda sağ kelimesinin olumlu, sol kelimesinin ise olumsuz anlam içerdiği çeşitli sözlerde ve deyimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlara “sağlam, sağduyulu, sağlıklı, sağ salim, sağlıcakla kal, sağ ol” örnek olarak gösterilebilir. “Sol yanından kalkmış olmak, sağ gösterip sol vurmak” gibi deyimler de sol kelimesine yüklenmiş olan olumsuz anlamlara örnek olarak gösterilebilir.

Sol elin kullanılmasının günah olduğu yönündeki yanlış bilgi, bazı ailelerin çocuklarına sağ elini kullanması için baskı uygulamasına sebep olmaktadır. İslamiyet’te günlük hayatta yemek yemek, giyinmek, tokalaşmak gibi işlerde sağ el kullanımı tavsiye edilmiştir. Ancak solaklık ve sağ elin meşgul olduğu durumlarda sol el kullanımı yasaklanmamıştır. Hazreti Peygamberin “aleyhisselam” giyinmesi, yemesi, oturması, iyi şeyler yapmaya sağdan başlaması gibi adet olarak devamlı yaptığı şeylere *sünnet-i zevaid* denmektedir. Zevaid sünnetleri terk etmek mekruh olmamaktadır.¹⁴ Nitekim Hazreti Peygamber’in ekmeği sağ eline alıp, karpuzu sol eliyle yediği de görülmüştür.¹⁵

Ülkemizde güzel yazı sanatının temelini teşkil eden hat sanatı, geçmişte hattatlık mesleği olarak günümüzden çok daha yaygın bir şekilde kullanılmıştır. 18. Yüzyılda yaşamış olan Hattat Mehmed Esad Efendi doğuştan solak ve çolak biridir. Sol eliyle yazdığı için kendisine solak anlamına gelen *Yesari* lakabı verilmiş, hattatlar arasında bu lakabla meşhur olmuştur.¹⁶ Yesari Efendi *Talik* yazıya en mükemmel şekli kazandırmış ve hat sanatındaki başarılı çalışmaları ile ün yapmıştır. Geçmişte de pek çok solak hattatın yaşamış olduğu günümüzde hattatlar tarafından varsayılmaktadır. Fakat Yesari Efendi bunların arasında en meşhuru olduğu için kaynaklara geçmiştir.¹⁷

¹³ B. Strickland (2001). *The Gale Encyclopedia of Psychology* (2. Baskı), ABD: Gale Group Yayınları.

¹⁴ H.H. Işık (2007). *Tam İlmiñâl*, İstanbul: Hakikat Kitabevi, 52.

¹⁵ Işık, 2007, a.g.k., 648.

¹⁶ A. Alparslan (1999). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 166.

¹⁷ İ. Kuş ile 11 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Hat sanatında solakların avantajlı olduğu durumlar bulunmaktadır. Sağdan sola yazıldığı için yazılan yazıyı görebilmek ve elin mürekkebe değme ihtimali olmadan yazabilmek solaklar için avantajlı olan durumlardır. Hat sanatında Talik yazı stili, diğer yazı çeşitlerine göre solaklara daha uygun gelmektedir.¹⁸

Latin alfabesini kullanan ülkelerde 20. yüzyılın yarısına kadar solaklığın eğitimciler ve aileler tarafından kısıtlandığı ve solak çocukların sağ elleri ile yazmaya teşvik edildiği kayıtlara geçmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda çocukları sağ el kullanımı konusunda eğitim girişimleri oldukça yaygındır. Yazı eğitimi yaygınlaştıkça ve çocuklara okullarda okuma-yazma becerileri öğretildikçe, öğretmenler sağ el kullanımını teşvik etmek için, sol kolun sırt arkasında tutulması ve parmakların bağlanması gibi çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Psikolog Chris McManus, sanayi devriminin, değirmen ve fabrikalardaki makinelerin sağ el tasarımı nedeniyle bu durumu teşvik ettiğini ileri sürmektedir.¹⁹ Dijital baskı makinelerinin olmadığı geçmiş tarihlerde, el yazısı bilgiyi kaydetmenin tek yolu olduğu için, kaligrafların bir el yazması eser ortaya koyarken çok fazla fiziksel ve entelektüel çaba harcadıkları bilinmektedir (Bkz. Görsel 1).

Görsel 1. Ünlü yazar Jean Miéllot'un yazı yazarken tasvir edildiği bir minyatür
<http://www.historyofinformation.com/expanded.php?id=4163> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

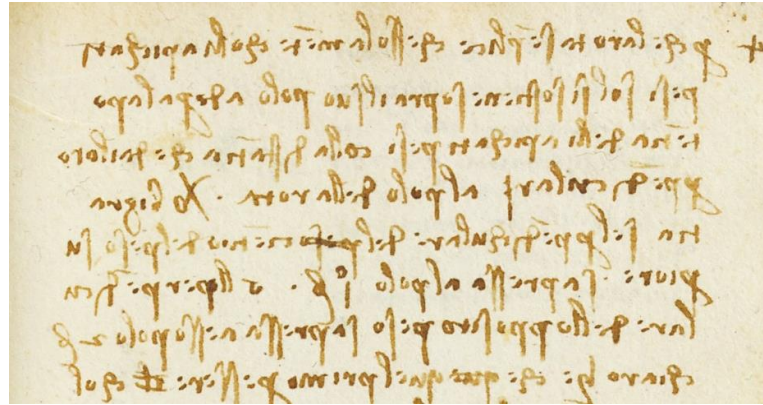
Solakların teknik olarak Latin kaligrafisi ile barışık olmamalarından dolayı, bu iş neredeyse her zaman sağ elini kullananlar tarafından yapılmıştır. Çünkü temiz ve hızlı çalışmayı gerektiren bu mesleğin solaklar için pek pratik olmadığı bilinmektedir. Bu yüzden birçok solağın, profesyonel el yazısından uzak durduğu ileri sürülmüştür.

¹⁸ M. Yaman ile 13 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

¹⁹ <https://www.historyextra.com/period/a-history-of-left-handed-writing> (Erişim tarihi: 22.10.2017)

Orta çağ el yazmaları üzerinde bir otorite olarak kabul edilen Prof. Malcolm Parkes, *Their Hands Before Our Eyes* adlı kitabında, Latin yazısının soldan sağa doğru hareketinden dolayı, sağ elini kullananlar için daha kolay olduğunu belirtmektedir. Ayrıca orta çağ yazarları yazılarını tüy ve mürekkep kullanarak, eğimli bir masada yazmaktaydılar. Solak bir yazar bu kontrollü hareketi sağ elini kullanan bir yazardan çok daha fazla bir zorlukla yapmaktadır. Sonuçta ortaya çıkacak olan yavaş ve zahmetli yazı, kitap ya da sayfa başına ödeme alan profesyonel bir yazar için pek pratik olmamaktadır. Buna rağmen, Parkes o döneme ait bazı yazılarda garip ritimler, lekelenme ve soldan sağa doğru hareketi sürdürmede zorluk gibi solaklığın sonucu olan birkaç özellik de tespit etmiştir.²⁰

Sol el tercihi Rönesans sanatçıları için bir sorun olarak görülmemiştir. Sanatçı Raffaello de Montelupo, el yazısı iyi olduğu için öğretmeninin sol el ile yazmasına takılmadığını ifade etmiştir. Leonardo Da Vinci, sol eliyle, notlarını sağdan sola doğru *ayna yazı* yöntemiyle yazmaktaydı (Bkz. Görsel 2). Bunun sebebi olarak birkaç teori öne sürülmüştür. Bunlardan biri, solaklığından dolayı yazdığı yazının üzerinden geçmemek için bu yöntemi tercih etmiş olmasıdır. Bir diğer teori ise fikirlerinin Roma Katolik Klisesi tarafından kabul görmediği için fikirlerini sakladığı da düşünülmektedir.²¹ Leonardo'nun keşfettiği bu yöntem, kendisi için kolay ve kullanışlı; aynı zamanda solak bir sanatçı için de basit bir çözümdü.

Görsel 2. Leonardo Da Vinci'nin el yazısı

<https://medium.com/@walkerschapters/why-leonardo-da-vinci-wrote-backwards-76187255d4ba>
(Erişim Tarihi: 12.08.2016)

²⁰ (http-7).

²¹ <https://www.mos.org/leonardo/activities/mirror-writing> (Erişim tarihi: 12.08.2016)

3.2. Solakların Karşılaştıkları Güçlükler

3.2.1. Günlük hayatta karşılaşılan güçlükler

Modern uygarlık, solakların başına gelecek pek çok uğursuz tehlikeyi bertaraf ederken, fiziki dünya hala solaklara komplo kurmaya devam etmektedir.²²

Solaklar, sağ elini kullananlara göre, doğuştan itibaren oldukça dezavantajlı durumdadır. Kalem, kitap cildi, cetvel, makas, kalemtıraş, bıçak, cezve, kepçe, konserve açacağı, ölçü kapları, kolçaklı sandalye, cep telefonu, fotoğraf makinesi, kol saati, otomobil, fermuar, düğmeler, kapı turnikeleri, tornavida, çeşme musluğu, TV kumandası, şerit metre, dikiş makinesi, telli müzik aletleri, tüfekler, dokunmatik ekranlar, bilgisayar faresi, klavye ve daha pek çok araç ağırlıklı olarak sağ elini kullananlar için tasarlanmaktadır (Bkz. Görsel 3.). Solaklar tüm bu araçları kullanırken diğerlerine göre fazladan çaba harcamaktadır. Zamanla bunları sağ elleriyle kullanmaya alıştıkları için kişide sağ elle ilgili motor beceri de gelişmiş olur. Fakat bu beceri gelişmiş olsa bile, yıllar süren uzun süreli bir alışkanlık yoksa, solaklar refleks olarak ilk önce sol ellerini öne kullanmaya çalışmaktadır.

Görsel 3. Solakların kullanmada sıkıntı yaşadığı bazı ürünler

Okul dönemi solaklar için başlı başına bir sorundur. Sıra arkadaşlarının solak olma ihtimali düşüktür. Solakların sıranın sol tarafında oturmaları dirseklerin çarpışmaması için en mantıklı çözümdür. Sıra yerine kolçaklı sandalye varsa solaklar için bu daha büyük bir sorundur. Çünkü genellikle sınıflarda sol kolçaklı sandalye, ya yoktur ya da bir iki tanedir. Solaklar sağ kolçaklı bir sandalyede eğri büğrü oturup, ergonomik olmayan fiziksel koşullara maruz kalabilmektedir.

²² M. Roth (2009). *The Left Stuff*. Lanham: The Rowman & Lifflefield Publishing Group, Inc., s. 93.

Latin alfabesinin soldan sağı doğru ilerlemesinden kaynaklı olarak ciltlemenin yönünden dolayı, solaklar kitabın sayfalarını sol elleriyle açmakta zorlanırlar. Ayrıca solakların masaüstü çalışma düzeni de kendilerine özgüdür. Genellikle sol taraflarında daha çok boşluk bırakma ve sık kullanılan malzemeleri sol taraflarına koyma eğilimindedirler.

Bilgisayar kullanmayı öğrenmeye başladıklarında farenin sağı tarafta olması, klavyedeki tuş diziliminin sağı elini kullananlara uygun olması solakları öğrenme ve çalışma konusunda oldukça yavaşlatmaktadır (Bkz. Görsel 4). Bu durum, sağı elle fare kullanma konusunda motor beceri gelişmediğı için, solakların diğerlerine göre daha yavaş öğrenmesine, zaman zaman sıkılmasına ve dikkatlerinin dağılmasına neden olmaktadır.

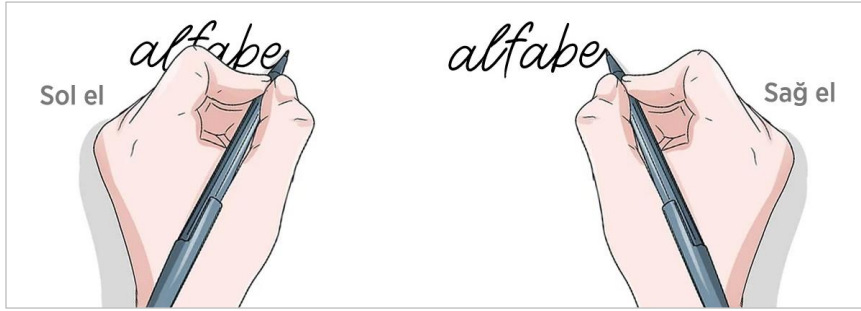

Görsel 4. Solak bir kişinin klavye kullanışı ve numaraları sol eliyle tuşlaması
<http://twentydaily.com/lifestyle/being-left-handed-sucks> (Erişim Tarihi: 17.05.2015)

Solaklar kol saatlerini genellikle sağı bileklerine takmaktadır. Bunun sebebi çoğunlukla sol ellerinin meşgul olması ve bundan dolayı, iş yapma zamanında saate hızlıca bakabilmelerini kolaylaştırmasıdır. Ancak ayar pimlerinin saatin sağı tarafında olması, solakların saatlerini ayarlayacakları zaman bileklerinden çıkarmak zorunda kalmalarına neden olur. Pek çok elektronik ürünün de önemli düğmeleri sağı tarafındadır. Örneğin fotoğraf makinelerinin deklanşör ve çekim ayarı düğmelerinin sağı tarafta olması ya da bir telefonun ekran kilidi tuşunun sağı tarafta olması gibi. Solakların ekran kilidini sol elleriyle açıp-kapatmaları pek mümkün olamamaktadır. Bunun için yeni gelişen teknolojiler farklı alternatifler sunsa da elektronik ürünlerin tamamına yakını solaklar için uygun değildir.

3.2.2. Yazı yazmada karşılaşılan güçlükler

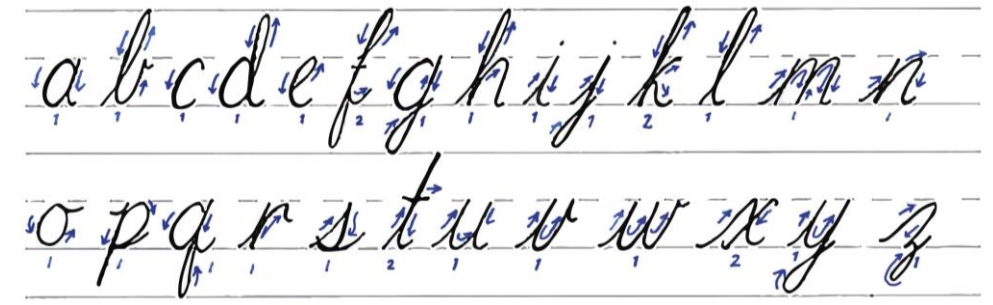
Latin alfabesi gibi soldan sağa yazılan diller, sol el ile yazmak için oldukça zordur. Sağ elini kullananlar kalemi gövdelerinden uzaklaştırarak, yazdıkları metni rahatça görerek ve elleri yazı üzerinden geçmeden serbest bir şekilde yazmaktadırlar. Solaklar ise kalemi sürekli gövdelerine doğru çekerek, ellerinin yazdıkları metni kapaması ve mürekkebi dağıtması sorunu ile karşı karşıyadırlar (Bkz. Görsel 5).

Görsel 5. Sol ve sağ el ile yazmanın farkları

Karşılaşılan bu zorluğa, kalemin kağıda olan yanlış açısı ve yanlış malzeme seçimi de eklenirse, solaklar yazı yazmaya başladıklarında harflerin temel biçimlerini çözmede ve yazı disiplinine uymada güçlük çekmektedir.

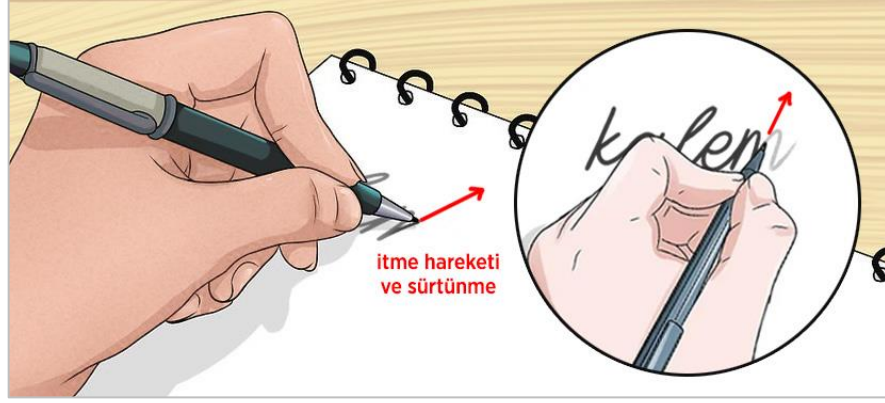
Latin alfabesindeki çoğu harf biçimsel olarak sağ elini kullananlar için idealdir. Çünkü harflerin oluş biçimlerinden ve çizgi yönlerinden dolayı kalem, sağ elini kullanan kişinin el yönünde kayar, böylelikle her harf rahat ve temiz bir şekilde oluşur (Bkz. Görsel 6). Ancak bir solak, harfleri yazmak için elindeki kasları farklı sırada kullanmakta, bu da başlangıçta bazı sorunlara neden olmaktadır.²³

Görsel 6. Latin alfabesindeki harflerin oluşum aşamaları

²³ Studley, 2014, a.g.k., 23.

Solakların sağı elini kullananların yazdığı doğal olan kağıt ve kalem açısı ile yazması, kalem ucunun kağıda daha çok sürtünmesine ve yüzeye takılmasına yol açmaktadır (Bkz. Görsel 7).

Görsel 7. Kalemin açısından dolayı sürtünme miktarının çoğalması

Solakların yazdığı yazıyı görememesi, yazının üzerini kapaması, boyayı ya da mürekkebi eliyle dağıtması en sık karşılaşılan sorunlardan biridir (Bkz. Görsel 8). Bu sorunları aşmak için solakların farklı kol ve beden şekillerine girmesi gibi durumlarda, el, bilek, kol ve boyunda bazı fiziksel rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır.

Görsel 8. Solakların yazdığı yazıyı elinin kapatması ve elinin lekelenmesi sorunu

Solaklarda yazı metni üzerinde çok fazla el teması olmaktadır. Latin alfabesinde yazının akışı soldan sağa doğru olduğu için, yazılmış olan kısım el altında kalmaya mahkumdur. Elin yazdığı yazıyı kapatması, en büyük sorunlardan birisidir. Bu sorunu önlemek için bileğini ve elini farklı şekillere sokarak yazan pek çok solağa rastlamak mümkündür. Eğer el, yazı çizgisini takip ediyor ve yazılan yazının üzerinden geçiyor ise, bu doğal olarak mürekkebin dağılmasına sebep olmaktadır. Dağılan mürekkep veya *grafit*

(kurşun kalem kömürü) ele ve serçe parmağa bulaşmakta, kirlenmiş olan el, kağıdı da lekelemekte; yapılan işi amatör ve pasaklı göstermektedir. Çeşitli ülkelerden solakların katıldığı bir ankete göre, solakların %88'i yazarken ellerinin ve işlerinin lekelenmesinden şikayetçi olmaktadır.²⁴

Çizgisiz kağıt üzerine çalışıldığında, solaklar, yazdıkları yazıyı sol ellerinin kapatması nedeniyle yazı çizgisini takip etme konusunda güçlük yaşamaktadır (Bkz. Görsel 9). Bu yüzden çizgisiz kağıda yazılan yazılarda özellikle eğitimin ilk dönemlerinde, düz bir satır oluşturmakta zorlanmaktadırlar.²⁵

Görsel 9. Solakların yazı alanını göremedikleri için yazı çizgisini takip sorunu
<https://mothership.sg/2014/08/13-life-problems-only-left-handed-people-will-understand>
(Erişim Tarihi: 07.05.2018)

Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nde sanat eğitmeni olan ve *Left Handed Calligraphy* kitabının yazarı Vance Studley kaligrafi eğitiminde solak öğrencilere dair karşılaştığı durumu şöyle özetlemektedir;

“Ne zaman italik yazının ilk temel vuruşlarını deneyen, kaligrafiye yeni başlamış solak birini görsem, ilk çelimsiz kıvrım ve çizgiden sonra kendinden umudu kesmektedir. Solaklara yazmak iki kat zor gelmektedir. Çünkü zihninde kalem hantal ve kalem ucu yanlış görünmekte, karşılaştığı zorluğun solaklığının bir sonucu olduğunu düşünmektedir. Bu kişiye, yazı yazmayı öğrenmek veya geniş uçlu kalemde ustalaşmış bir el sahibi olmak, şüpheli hatta imkânsız görülmektedir. Solak olduğunuz için güzel yazı yazmayı öğrenmenin iki kat zor olduğu hissi, yeni bir öğretiye başlarken hepimizin içinde var olan bir histir (Studley, 2014, s. 9)”.

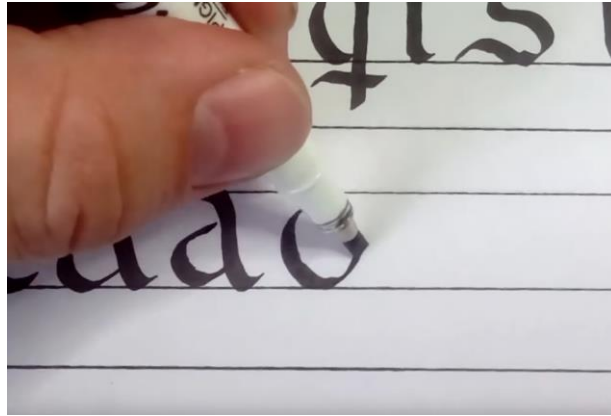
²⁴ <http://www.lefthandedchildren.org/school-survey-results.htm#statistics> (Erişim Tarihi: 09.06.2015)

²⁵ <http://www.grafikerler.org/forum/konu/solaklar.12964/#post-92021> (Erişim Tarihi: 03.06.2015)

Geniş ve kesik uç solaklar için yazı yazmayı daha da karmaşık ve zor hale getirir. Bunun nedeni kaligrafinin temelindeki 45 derecelik kalem açısını sol elle yakalamaya çalışmakta yatar (Bkz. Görsel 10, Görsel 11). Sağ elini kullanan biri geniş uçlu kalem ile hiç zorlanmadan bu açığı yakalarken, sol el için aynı şey geçerli olmadığı için, bu durum solakların geniş uç ile yazmasını zorlaştırır.

Görsel 10. Sol elin italik kaligrafinin 45 derecelik uç açısına ters düşmesi

Görsel 11. Bir solağın geniş uçlu kalem ile doğru uç açısını yakalama uğraşı
<https://www.youtube.com/watch?v=IrvAEWi8n5c> (Erişim Tarihi: 27.06.2016)

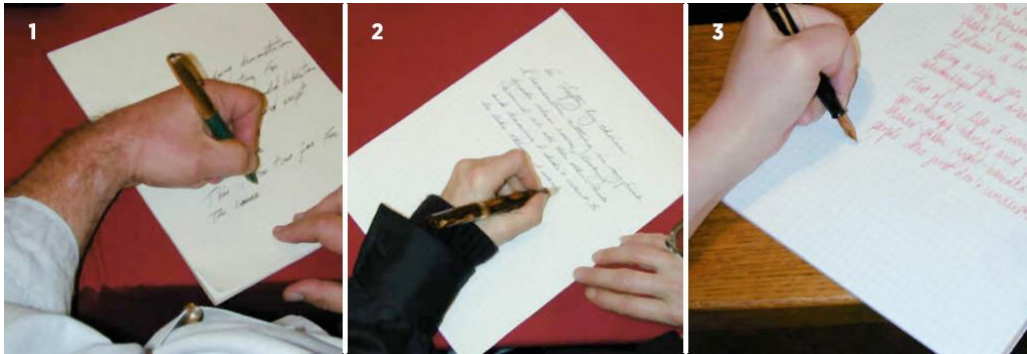
3.3. Solaklarda Kaligrafi Eğitimi

3.3.1. Solakların yazı yazma alışkanlıkları

Solaklar okuldaki ilk yıllarında eğitimciler ve arkadaşları tarafından tuhaf kişiler olarak etiketlenilmekte veya yazı derslerinde sıkıntılı kişiler olarak görülmektedir. Zarif ve okunabilir bir el yazısı isteyen eğitimciler, karşılarında önceden edinilmiş yanlış yazı alışkanlıklarıyla öğrenmeye çalışan öğrenciler olduğu müddetçe, başarıya ulaşamamaktadır.²⁶ Bunun için solaklara uygun yazı tekniklerini doğru öğrenip, yazı eğitimlerini ona göre planlamak gerekmektedir.

Solakların edinmiş oldukları pek çok yazı alışkanlığı vardır. Solaklar yazı yazmada genel olarak şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

1. Satır çizgisinin üstünden yazanlar (Bkz. Görsel 12).
2. Satır çizgisinin altından yazanlar (Bkz. Görsel 12).
3. Satır çizgisinin yanından yazanlar (Bkz. Görsel 12).

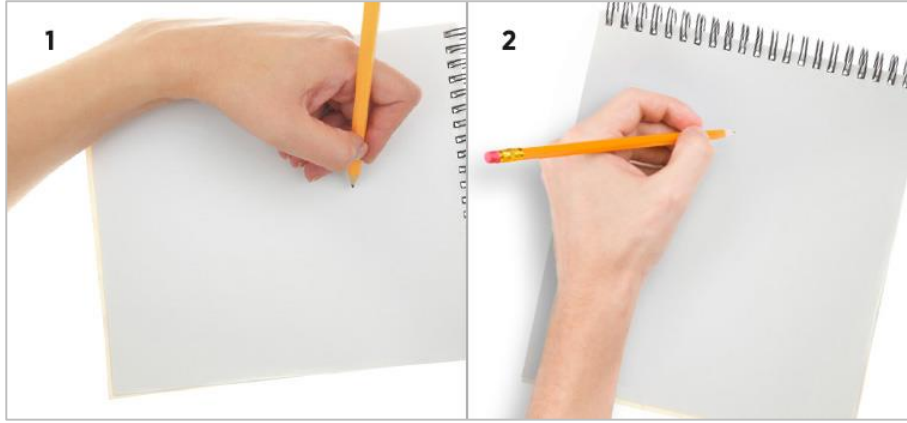

Görsel 12. Satır çizgisinin üzerinden, altından ve yanından yazan solaklar
<https://www.nibs.com/content/left-handed-writers> (Erişim Tarihi: 19.10.2016)

Solaklar kalem tutuş biçimi ve bilek açısı baz alındığı zaman ise şu şekilde sınıflandırılabilir.

1. Bileğini bükerek yazanlar (*Çengel tutuş biçimi*) (Bkz. Görsel 13).
2. Bileğini düz tutarak yazanlar (Bkz. Görsel 13).

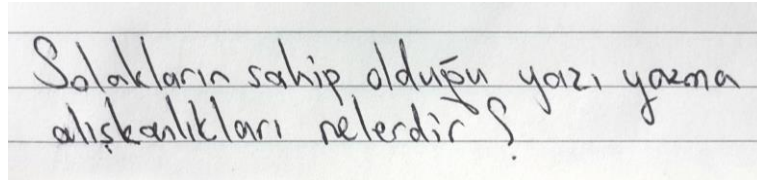
²⁶ Studley, 2014, a.g.k., 16.

Görsel 13. *Bileğini bükerek yazan ve bileğini düz tutarak yazan solaklar*

Bileğini bükerek yazan solaklar, sağ elini kullananların doğal olarak başardığı yazma açısını taklit etmek için kalemin etrafında saat yönünde bileğini bükmektedir. El çengel şeklini aldığı için bu tutuş biçimine çengel tutuş biçimi denilmektedir.

Solaklar genellikle, italik yazının tersine, yazıları sola eğik olarak yazma eğilimindedirler (Bkz. Görsel 14). Ayna yazıdaki gibi harfleri ters veya sola eğik oluşturma alışkanlığı solaklarla sıklıkla görülmektedir. Bunun nedeni kalemin kağıda olan açısı ve harfin bu yönde oluşturulmasının solaklara daha rahat gelmesidir.

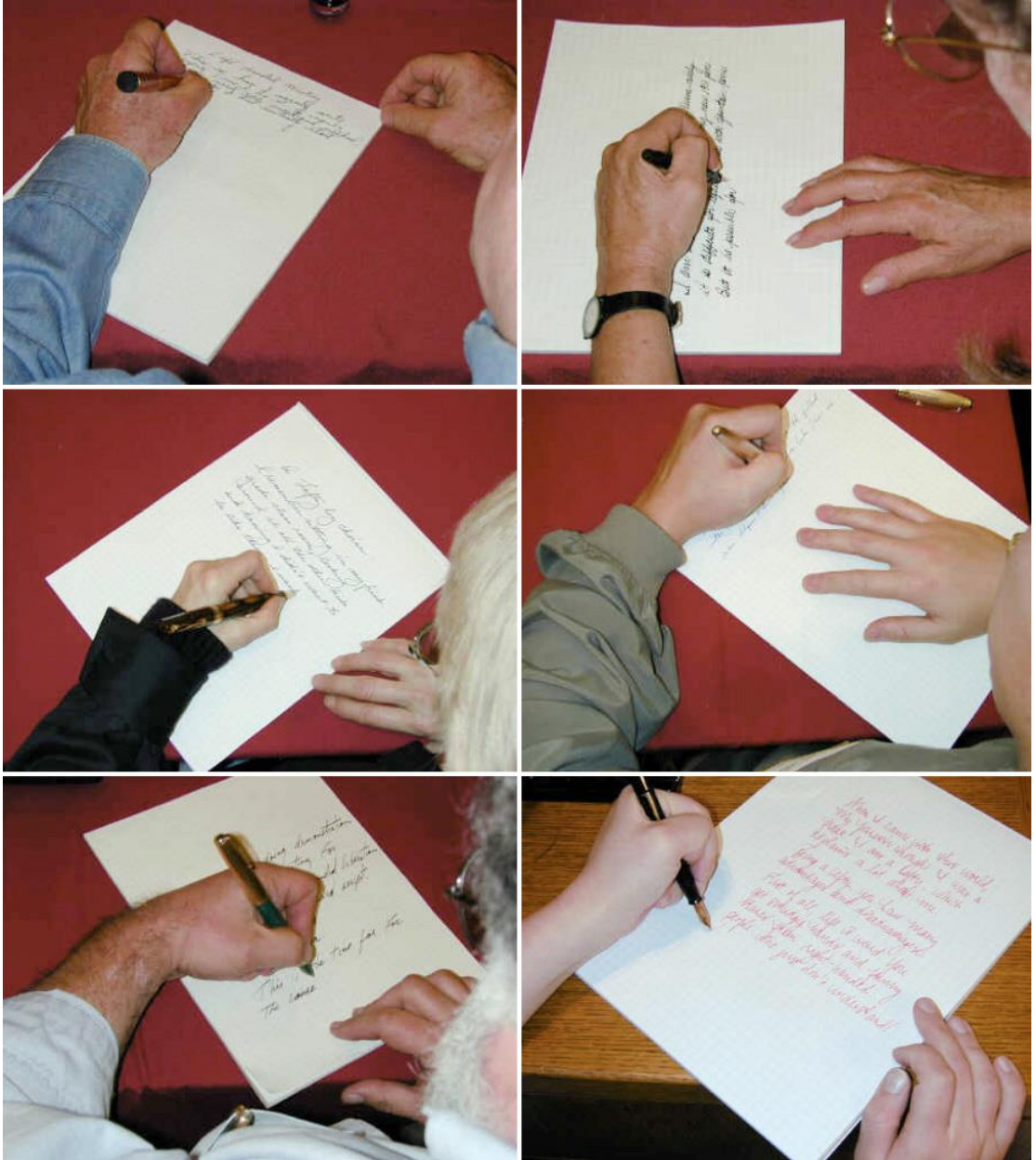

Görsel 14. *Solakların yazıyı sola eğik olarak yazma eğilimi*

Solakların yazmaya başladıklarında mürekkebi veya boyayı kâğıda bulaştırıp, sayfaları kirletirken ve anlamsız titrek işaretler yaparken, sağ eli ile yazan kişilerin kalemi kolaylıkla kullanabildiklerini görmek, solaklar için oldukça sinir bozucu olmaktadır.²⁷ Bunu soğukkanlılıkla karşılamak ve durumu teknik açıdan irdelemek gerekir. Aslında sorun yazının gidiş yönü ve harf biçimleri ile alakalıdır.

²⁷ <http://www.iampeth.com/lesson/left-handed/calligraphy-and-left-handed-scribe> (Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Solakların yüzleşmek zorunda oldukları önemli konulardan biri de, soldan sağa yazılan bütün alfabelerde, kalemin kâğıt yüzeyinde sürtünmesinin az olduğu ve ele mürekkebin bulaşmadığı bir yöntem geliştirmektir. Bazıları bunu üzerinde pek düşünmeden kolaylıkla ve içgüdüsel olarak bir teknik geliştirerek çözmektedir. Bazı solaklara bakıldığında ise kendilerine ait çeşitli yazma alışkanlıklarının ve biçimlerinin var olduğu, kazanılmış yazma biçimlerinden kolay kolay vazgeçemediği görülmektedir (Bkz. Görsel 15).

Görsel 15. Solaklara ait çeşitli yazma alışkanlıkları ve biçimleri
<https://www.nibs.com/content/left-handed-writers> (Erişim Tarihi: 19.10.2016)

3.3.2. Kaligrafi eğitiminde solaklık ve karşılaşılan sorunlar

Bu bölümde ele alınan konu, 2015-2016 eğitim ve öğretim yılının 1. döneminde Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Uygungöz tarafından yürütülen Mesleki Seçmeli Kaligrafi dersi kapsamında üç solak öğrenci üzerinde gözlem yapılarak incelenmekte, araştırmacının solak olmasından dolayı kişisel deneyimlere de yer verilmektedir.

1. Sorun

Kaligrafide solakların dezavantajlı olduğu konuların başında gelen yazdıkları yazıyı sol ellerinin kapatması, görüş açılarının kaybolmasına, harf anatomilerinin ve devamlılığın bozulmasına sebep olmaktadır (Bkz. Görsel 16). Ayrıca elin mürekkebin üzerinden geçmesi de mürekkebin dağılması ve yazının bozulmasına sebep olmaktadır.

Görsel 16. Solakların ellerinin yazdığı yazıyı kapatması
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

Bu durumdan dolayı solakların kol ve bilek açılarında farklılıklar gözlemlenmektedir. Sağ elini kullanan öğrencilerde birbirinden farklı kol ve bilek açılarına rastlanmamaktadır. Sol elini kullanan öğrenciler yazdıkları yazıyı görmekte zorlandıklarını söylerken, sağ elini kullanan öğrenciler böyle bir sorunla hiç karşılaşmadıklarını ifade etmektedir.

2. Sorun

Kişinin, yatay çizgileri vücudundan uzağa ittirerek atma eğilimi, solakları Latin alfabesindeki bazı harf biçimlerini oluşturmada olumsuz etkilemektedir. Çünkü sol el,

izgileri sağa doğru atmakta zorlanmaktadır. Kaligrafi eğitiminde başlangıç derslerinde yapılan çalışmalarda, solak öğrencilerin yatay çizgileri sağa doğru atarken zorlandıkları gözlemlenmektedir (Bkz. Görsel 17).

Görsel 17. izgi alışması esnasında bir solak ğrenci
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

Solaklar Latin alfabesindeki yatay ve çapraz çizgileri olan harfleri oluşturmada glk çekmektedir. Solaklar için bu çizgileri sağdan sola doğru oluşturmak daha kolaydır. Solaklar doğal bilek açısından, yatay çizgileri oluşturmada zorlandıkları için bilek ya da kağıt açısını değiştirmek zorundadırlar. Harf boyutu büyüdükçe, parmak kaslarından ziyade, bilek ve omuz kasları da çalışmaya başlamakta; böylece hakim olunması gereken yazı alanı da büyümektedir.

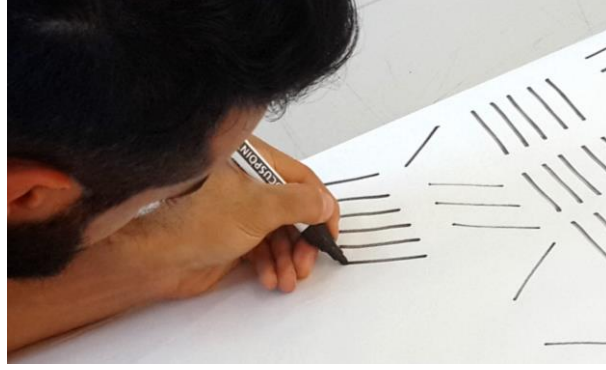
Örneğin “f, t, E, F, H, T” gibi harflerin yatay çizgilerini, sol elin, vücudun ters istikametine doğru çizmek, solaklar için daha uygun bir yöntemdir. Kaligrafi eğitimlerinde yapılan çalışmalarda solak öğrencilerde “f, t, E, F, H, T” harflerinin yatay çizgilerini sola doğru bir hareket ile oluşturdukları gözlemlenmiştir (Bkz. Görsel 18).

Görsel 18. Solak ğrenci, “t” harfindeki yatay çizgiyi oluştururken
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

3. Sorun

Kaligrafi eğitimlerinde yapılan çalışmalarda, solak öğrencilerin sağ elini kullanan öğrencilere göre sağa yatık çizgileri yapmakta zorlandığı ve yavaş çalıştıkları çok net bir şekilde gözlemlenmektedir (Bkz. Görsel 19).

Görsel 19. Sağa yatık çizgiler atmakta zorlanan bir solak öğrenci
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

Bu durumun üstesinden gelebilmek için italik yazıda solakların, doğal bilek açısını ya da kağıt açısını değiştirmeleri gerekmektedir. Değiştirmedikleri takdirde birbiri ile tutarlı ve düzgün çizgiler oluşturmakta zorlanmaktadır.

Sağa eğik çizginin tersine sola eğik çizgileri daha rahat oluşturmak, solak olmanın bir sonucudur. Solaklar için çapraz çizgileri ve elips biçimlerini sola eğik yapmak daha kolaydır (Bkz. Görsel 20). İtalik yazıdaki harf biçimleri ve oluşum yönleri, sağa yatık olduğu için, italik yazı solakların doğal bilek açısına uygun değildir. Sağ elini kullanan kişiler parmak kaslarından ziyade bilek kaslarını kullanmaktadır. Solaklar ise harfleri oluştururken ağırlıklı olarak parmak kaslarını kullanmaktadır ve el kasları daha çabuk yorulmaktadır.

Görsel 20. Solakların doğal bilek açısına uygun düşen sola yatık eğim ve hareketler

4. Sorun

Solakların doğal bilek açısı ve kalem tutuşundan dolayı Latin alfabesindeki harflerin oluşumlarında, kalem ucu kağıda dik olarak temas etmekte ve sağ elini kullananlara göre oldukça fazla sürtünme meydana gelmektedir (Bkz. Görsel 21). “a, b, c, d, e, g, h, m, n, o, p, r, u, y” gibi oval ve çapraz hatlara sahip harfler, solakların doğal bilek açısındayken kalemin kağıt üzerinde en fazla sürtünme yaşadığı harflerdir. Bu yüzden solakların, kalemin kağıt üzerinde sürtünmesinin az olduğu bir açı yakalamaları gerekmektedir.

Görsel 21. Solakların zorlandığı ve kalemin en fazla sürtünme yaşadığı yerler

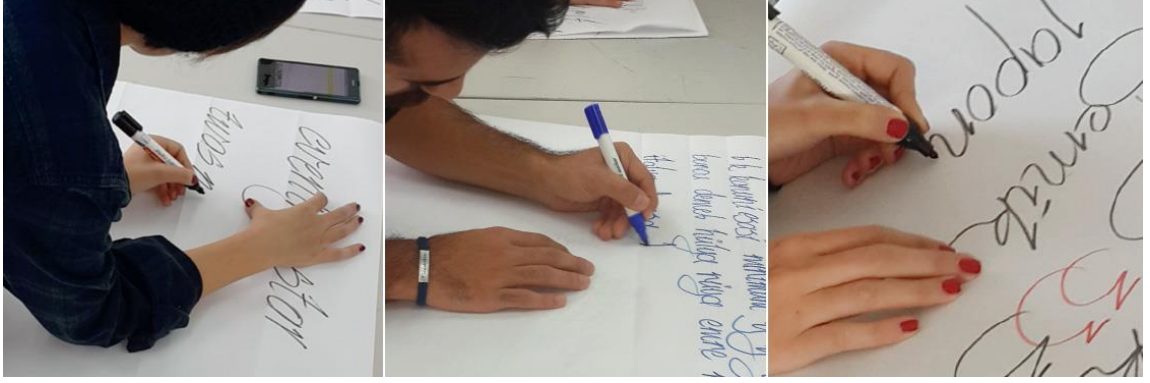
5. Sorun

Kağıdı doğru kullanmayı öğrenmek, solaklar için daha zordur ve öğrenme süreci zaman almaktadır. Elini ve kağıdı gövdesinden uzaklaştırdığında yazı kontrolü azalmaktadır (Bkz. Görsel 22). Solakların kaligrafiye başlarken geliştirmeye çalıştığı doğru bilek ve kağıt açısını yakalama uğraşı, harf biçimlerini oluşturmada ve temel kaligrafi disiplinine uymada zorlanmalarına ve zaman kaybına neden olmaktadır.

Görsel 22. Çalışırken solakların kağıda hakim olmada zorluk çekmesi
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

Kaligrafi eğitimlerinde solakların, kalemi ve kağıdı kullanmada sağ elini kullanan kişilere göre pek çok farklı yazma alışkanlıklarının olduğu gözlemlenmektedir. Bu yöntemlerin, kendi içinde olumlu ve olumsuz yanları mevcut olup, bunlar yazı biçimine ve kalem çeşidine göre de farklılık göstermektedir (Bkz. Görsel 23).

Görsel 23. Solakların farklı yazma alışkanlıkları ve birbirlerinden farklı duruşları
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kaligrafi dersi izlenimleri, 2015

Kaligrafi dersinde nokta uçlu keçeli kalemlerin kullanılması, yazı eğitiminin başlangıcındaki eğitim süreci ile ilgili olup, öğrencinin temel harf biçimlerini çözmesine ve el alışkanlığı kazanmasına yardımcı olmaktadır. Kaligrafi eğitiminde doğrudan çeşitli kalınlıklardaki uçlara ve mürekkep kullanımına geçilmesi, eğitmenler tarafından tercih edilmeyen bir durumdur.

Bir sonraki bölümde, solakların karşılaştıkları bu sorunların üstesinden gelebilmeleri için, Kaligrafi eğitiminin başlangıç sürecinde edinilmesi gereken temel yazı gereçlerinin bilgisi, doğru malzeme seçimi ve uygulama yöntemleri işlenecektir.

3.3.3. Solakların kaligrafi becerisi kazanması ve doğru uygulama yöntemleri

“Sağ el kullanan çocuklara sağ elleriyle bir şeyleri nasıl yapacakları öğretildiği gibi, solak çocuklar da yeteneklerini gerçekleştirmeleri için solaklık normlarına göre eğitilmeli. Çocuğun hangi elini kullandığının fark etmeyeceğini düşünen herkes, bir gün bütün işlerini kullanmadığı diğer eliyle yapmayı denemeli.”

Dr. M.K. Holder Ph.D., The Handedness Research Institute.

3.3.3.1. Araç-gereçler ve doğru malzeme seçimi

3.3.3.1.1. Kalem

“Kalemin kalbi, ucudur.”

(Anonim)

Kaligrafiye başlarken, hangi yazı stili tercih edilecek ise ona uygun kalem seçimi yapılmalıdır. Burada önemli olan kalemin ucudur. Kalemin türünü ucu belirler. Kaligrafide kullanılan kalemle genel olarak mürekkebe bandırılan, mürekkep hazneli ve keçeli kalem gibi çeşitlere ayrılmaktadır (Bkz. Görsel 24). Bu çeşitler kendi içinde de zamanla farklılaşarak pek çok bağımsız modele dönüşmüştür.

Görsel 24. Kaligrafide kullanılan çeşitli yazı araçları

Mürekkebe Bandırılan Kalemler

Mürekkebe bandırılarak kullanılan kalem çeşitleri *kamış*, *ahşap*, *kuş tüyü*, *fırça*, *divit*, *trilin* ve çeşitli metal daldırma uçlu kalemlerdir.

Kamış kalemler kaligrafide kullanılan en eski kalem türüdür (Bkz. Görsel 25). Uçlarının istenilen açıda kesilerek kullanıma hazır hale getirilmesi ve mürekkebi tutma becerisi kamış kalemleri diğerlerinden ayıran en önemli özellikleridir.

Görsel 25. *Kamış kalem*

<https://www.hakikatirtasiye.com/koza-bambu-kalem-no14> (Erişim Tarihi: 19.04.2015)

Divit kalemler, 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve daha önceleri kullanılan tüy kalemlerin yerini almıştır. Divit kalemler, dolma kalem uçlarındaki gibi kılcal oluklara sahip metal bir uçtan ve bu ucun takılı olduğu ahşap ya da plastik bir tutucudan meydana gelmektedir (Bkz. Görsel 26).²⁸

Görsel 26. *Ahşap divit uç tutucu ve uç çeşitleri*

²⁸ <http://www.historyofpencils.com/writing-instruments-history/dip-pen-history> (Erişim Tarihi: 19.04.2015)

Ucu mürekkebe bandırılarak kullanılan divit kalemlerde geniş uç ve nokta uç olmak üzere iki çeşit uç vardır.

Geniş Uç: Ülkemizdeki tanımı ağırlıklı olarak ‘kesik uç’ şeklinde geçmektedir. Doğrusu geniş uçtur. Ucun genişliğini ifade etmektedir. İngilizcedeki karşılığı ise ‘*broad-edge* ya da *italic*’ şeklindedir. Çizgi ağırlığını belirleyen farklı genişliklerdeki ölçülere sahip uçlardır. Geniş uçlu kalem sabit bir açı ile tutulmakta, farklı yazı stilleri ise uygun açılardaki kalem tutuşları ile oluşturulmaktadır (Bkz. Görsel 27). Çizginin ince veya kalın olması, çizginin kâğıt yüzeyindeki yönüne göre değişmektedir. Geniş uçlar, modern kaligrafide *ornamental* (süslü) stiller oluşturmada sıklıkla kullanılan nokta ucun aksine, kullanan kişiye pek fazla esneklik sunmamaktadır. ‘*Uncial Hand, Foundation Hand, Italic Hand, Chancery Cursive, Black Letter*’ gibi stiller geniş uçlu kalem ile oluşturulmuş yazı stilleridir.

Görsel 27. Geniş uç kullanımı

<https://www.youtube.com/watch?v=4yOgFYEkOe> (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Nokta uç: Bir noktada birleşen iki ayrı esnek metal dişten oluşmaktadır. Ülkemizde adı ‘tarama ucu’ olarak geçmektedir. Çizgi ağırlığındaki çeşitlilik, bu iki dişin ayrılma özelliğinden gelmektedir. Çizgi ağırlıkları ucun üzerine yapılan baskının şiddeti ile değişmektedir (Bkz. Görsel 28).

Görsel 28. Nokta uç kullanımı

<https://www.youtube.com/watch?v=EbzwBKpRn4s> (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

Örneğin kalın çizgiler elde etmek için ucun üzerine yapılan baskı çoğaltılırken, iki dışın birbirinden daha fazla ayrılarak kâğıda ulaşan mürekkep miktarının ve çizgi kalınlığının artması sağlanmaktadır. Zarif ve ince çizgiler ise kalemin yukarı ve yana doğru hareketleri ile, kalın çizgiler ise sadece kalemin aşağı doğru hareketi ile oluşmaktadır.²⁹ ‘Roundhand, Copperplate, Spencerian’ gibi stiller nokta uçlu kalem ile oluşturulmuş yazı stilleridir.

Divit uçlar beraber kullanıldığı ahşap ya da plastik bir tutucuya takılarak kullanılmaktadır. Bu tutucuya, *tarama sapı* da denmektedir. Düz ve eğik olmak üzere iki çeşit tarama sapı vardır (Bkz. Görsel 29).

Düz Tarama Sapı (Düz Tutucu)

Düz Tarama Sapı (Eğik Tutucu)

Görsel 29. Uç tutucu (*tarama sapı*) çeşitleri

Eğik olan tarama sapları solaklar için daha uygundur. Çünkü yazılan yazıyı görme imkânı kalemin şeklinden dolayı daha fazladır. (Bkz. Görsel 30) Kaligrafi kalemleri üreten sanatçı Rodger Mayed'e göre, düz tarama sapı ile doğru kalem açısını yakalamak için, pek çok solak, kalemi vücudundan uzakta tutmaya ya da dirseğini vücuduna yapıştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Ancak solaklar eğik tarama sapı kullanarak, bunlara ihtiyaç duymayacaktır. Klasik düşünceye göre, aslında solakların eğik tarama sapı kullanmaya ihtiyaçları olmadığı fikri doğru olsa da, kullandıkları zaman, solaklar daha rahat bir yazı duruşu tecrübe etmektedir.³⁰

²⁹ <http://juliabausenhardt.com/fountain-pens-vs-dip-nib-pens-what-to-consider-when-writing-calligraphy> (Erişim Tarihi: 19.04,2015)

³⁰ <https://thepostmansknock.com/oblique-pen-holders-artisan-pen-giveaway> (Erişim Tarihi: 21.04,2015)

Görsel 30. Bir solağın elindeki eğik tarama sapı

<http://wykpenguin.blogspot.com/2011/02/pen-points-and-points-on-pens.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2017)

Satın alınacak tarama sapının divit uçlarına uygun olup olmadığına bakılmalıdır. Çünkü divit uçlarında iki farklı büyüklük vardır. Bu farklılık malzemenin çapındadır. Yatay uzunluğu 3 mm ve 9 mm olmak üzere iki çeşit divit uç vardır. Bazı tarama sapları her iki uç büyüklüğüne göre kullanılabilen bir mekanizmaya sahiptir.

Divit kalemlerin solakların yararına olan, diğer kalemlerden ayrılan üstünlükleri şunlardır:

- Tarama uçları esnektir. İstenilen çizgi ağırlığı, ucun üzerine yapılan baskının şiddeti ile kolaylıkla ayarlanabilmektedir.
- Her çeşit mürekkebe ve boyaya uygundur. Akrilik, guaj, dolma kalem mürekkebi, hint mürekkebi gibi pek çok tür ile çalışmaya elverişlidir. Her birinin kağıt üzerinde kendine özgü sonuçları vardır.
- Mürekkep renklerinin çok daha rahat değiştirilmesine imkân verir. Ucun kolayca temizlenip, başka renk mürekkebe bandırılması ile çalışmaya hızlıca devam etmek mümkündür.
- Uçlarını kolayca değiştirme imkânı vardır. Bu yüzden kullanımı pratiktir.

Divit kalemlerin solaklar için bazı dezavantajları ise şunlardır: tarama uçları sert malzemelerden üretildiği için, uygun kâğıt seçimi diğer kalemlere göre daha önemlidir. Kâğıdın dokusu ne kadar az olursa, çizgiler de o kadar rahat ve pürüzsüz olur. Kâğıtlar ile ilgili detaylı bilgi “3.3.3.1.2. Kağıt” başlığı altında işlenecektir.

Mürekkep Hazneli Kalemler

Mürekkep hazneli kalem çeşitlerini *bilye uçlu (tükenmez) kalemler* ve *dolma kalemler* oluşturmaktadır.

Bilye Uçlu Kalemler

Bilye uçlu kalemlerde gövde içinde bir mürekkep tüpü vardır, kalemin ucunda da kâğıt yüzeyindeki sürtünmeyi ve mürekkep akışını düzenleyen bir bilye bulunmaktadır (Bkz. Görsel 31).

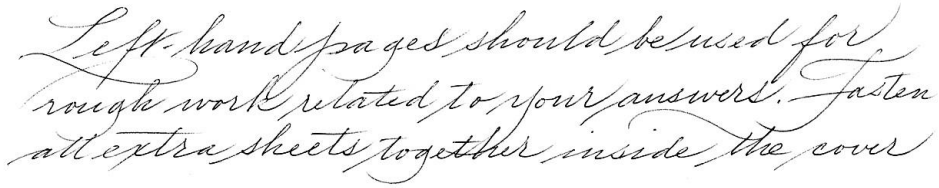

Görsel 31. Bilye uçlu bir kalem

<http://www.waterman.com/en/expert/125-black-ballpoint-pen-gt-3501170951705.html>

(Erişim Tarihi: 06.05.2018)

Bu tarz kalemler nokta uçlu oldukları için kâğıt üzerinde eşit ağırlıkta çizgiler meydana getirir. Geniş uçlu kalemlerin çeşitli açılarda verdiği kalın ve ince değerleri yakalamak, bilye uçlu kalemler ile mümkün değildir. Bilye uçlu kalemler günlük kullanımda hızlı notlar almak için uygun olmakla beraber, *monoline* denilen tek çizgi ağırlığındaki yazı stilinde yazma aracı olarak kullanılmaktadır. “*Monoline italic*” yazı stili, günlük el yazısı için kullanılan en uygun ve en temel kaligrafi stilidir (Bkz. Görsel 32).

Görsel 32. Bilye uçlu kalemle yazılan “*Monoline italic*” stilinde bir el yazısı

<http://my-calligraphy-blog.blogspot.com/2009/11/calligraphic-doodling.html> (Erişim Tarihi: 06.05.2018)

Dünyada az da olsa solaklara uygun olarak üretilen, ergonomik kullanım özellikleri ile dikkat çeken tasarımlara sahip bilye uçlu (tükenmez) kalem çeşitleri bulunmaktadır. Elbette ki solaklar için ergonomi haricinde, mürekkebi hızlı kuruyan ve sürtünme esnasında ucunun yüzeye takılmadığı bir kalem seçimi yapmak çok önemlidir.

Dolma Kalemeler

Geçmişte, kişiye mürekkep yokluğu çektirmeyecek ve bütün mürekkebi birden kâğıda boşaltmayacak bir teknolojiye sahip, mürekkep hazneli bir kalem ihtiyacı yaşanmıştır. Gutenberg'in mekanik hareketli yazıyı keşfetmesi, baskı devrimini başlatmıştır. Dolma kalemelerin keşfi de yazarların tüy kalemeleri mürekkebe bandırmadan yazı yazmalarına imkân sağlamıştır.

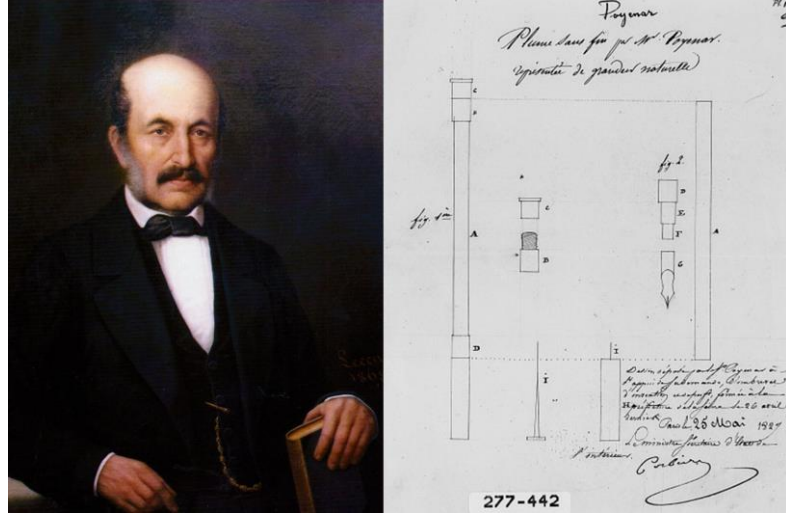
10. yüzyılda Kuzey Afrika'daki Mağrip bölgesinde, Kadı Numan al-Tamimi tarafından yazılan Kitab al-Majalis'te, 974 yılında dönemin halifesi El-Muizz'in mürekkep tutucusuna başvurmaksızın, mürekkep içerecek şekilde yazmaya yarayan bir kalem yapılmasını istediği bir konuşmadan bahsedilmektedir.³¹ Ayrıca yazarın kişinin bunu mürekkeple doldurabileceği ve sevdiği her şeyi yazabileceğinden, yazarın kılıfına ya da dilediği yere koyabileceği, lekelemeyeceği ve sızıntı yapmayacağından, mürekkep yalnızca yazma niyeti olduğunda akacağından bahsedilmektedir. Numan al-Tamimi bu kitapta, El-Muizz'in elini ve elbisesini lekelemeyecek bir kalem istediğini, tasarlanan bu kalemde mürekkebin bir haznede tutulduğu ve yerçekimi ile eyleme geçerek uca aktarıldığını yazmaktadır.³² Ancak bu kalemi keşfeden bilim adamının ismi bilinmemekte, kalemin bir örneğinin ya da proje çiziminin olmamasından dolayı, yapısı veya çalışma mekanizması hakkında da bu kitapta yazarlar haricinde bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Petrache Poenaru 25 Mayıs 1827 tarihinde ilk dolma kalem tasarımını tescilletmiştir. Poenaru, Paris'te okuduğu tarihlerde, kalemi mürekkebe daldırmadan devamlı yazabilmek için dolma kalemi icat etmiştir (Bkz. Görsel 33).

---

³¹ http://www.richardspens.com/?page=ref/history/who_really.htm (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

³² <http://blog.pens-etc.co.uk/solved-invented-fountain-pen> (Erişim Tarihi: 11.10.2017)

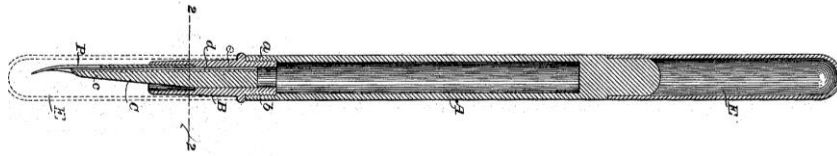

Görsel 33. Petrache Poenaru ve tescillettirdiği dolma kalem tasarımı

Soldaki Görsel, https://ro.wikipedia.org/wiki/Petrache_Poenaru. (Erişim Tarihi: 15.04.2017)

Sağdaki Görsel, <https://stilouri.blog/category/inky-fumes/o-istorie-a-stiloului> (Erişim Tarihi: 15.04.2017)

Dolma kalem kim keşfetti sorusuna çoğunlukla Lewis Waterman cevabı alınsa da, Waterman mevcut olan dolma kalem geliştirmiş ve 1884 yılında buna dair bir patent almıştır. Waterman, mürekkebin yerçekimi ve hazneye dolan hava yoluyla uca kadar beslenerek, tümünün boşalmadan sabit olarak mürekkep akışına izin verdiği tasarımı tescilletmiştir (Bkz. Görsel 34).

Görsel 34. L. Waterman'ın 1884 yılında patentini aldığı dolma kalem teknik çizimi

<https://patents.google.com/patent/US293545A/en> (Erişim Tarihi: 11.10.2017)

Mürekkep tutan küçük kanallara sahip uç tasarımlarında bazı erken teşebbüsler olmuşsa da hazneye giren mürekkebi düzenlemek için güvenilir bir yol değillerdir. Bilim adamları, mürekkebin besleme bölümünden uca kadar bir miktar kontrol ile akmasını sağlamak için, havanın haznenin içine girmesinin gerekli olduğunu anladıklarında, modern uç ve besleme sistemi mekanizma olarak tamamlanmıştır.

Hakiki uçlar zamanının mürekkepleri ile aşınmış çelikten yapılmıştır. Güzel yazı malzemeleri yıllarca yıpranmadan yazmaya imkân tanıyan *iridyum* kaplı altın uçlarla

evrimleşmiştir. Modern altın ve iridyum uçlar keşfedildikten sonra pek çok mürekkep dolum mekanizmaları gelişmiş ve değişebilen uçlar ortaya çıkmıştır.³³

Dolma kalem kullanımı, içindeki bir tüpte bulunan koyu kıvamlı ve ağıdalı mürekkebin, kalemin ucunun kâğıda bastırıldığında akmaya başlaması ile ilişkili olan bir kullanım şeklidir.

Dolma Kalemin Parçaları

Dolma kalem 3 temel parçadan oluşmaktadır (Bkz. Görsel 35).³⁴

1. **Uç:** Kalemin kâğıt yüzeyinde gezen sivri, metal parçasıdır.
2. **Besleme Bölümü:** Mürekkebin ince kanallardan geçerek boşaldığı kalemin ucuna bağlı olan bölümdür. Ucun altındaki oluk öbeği veya yüzgeçler halinde görünen ve *damak* olarak adlandırılan parça hazneden gelen mürekkebi toplar ve mürekkebin tamamının birden akmasını engeller.
3. **Hazne:** Kalemin gövdesine gizlenen mürekkebin bulunduğu bölümdür.

Görsel 35. Dolma kalemin temel parçaları

Dolma kalemlerin *kapak*, *kovan*, *dolum mekanizması* gibi isimlerle tanımlanan diğer önemli parçaları da vardır. Kapak, kalem kullanımda olmadığı zaman kalemin ucunu koruyan ve ucun etrafı lekelemesini engelleyen kısımdır. Genellikle bu kapak, üzerinde bir kıskaca sahiptir; böylelikle kalem cepte güvenle taşılabilmektedir. Kovan, mürekkep haznesini koruyan ve yazan kişinin kalemi tutmasına imkân sağlayan, kalemin gövdesindeki parçadır. Hazneyi saran bu kısım lake kaplı yüksek dayanıklılığa sahip malzemelerden üretilmektedir. Bazı dolma kalemler mürekkep miktarını görmeyi sağlayan şeffaf bir gövdeye ya da gövde üzerinde mürekkep gözetleme penceresine de sahiptir.³⁵

³³ <https://www.bestfountainpen.com/who-invented-the-fountain-pen> (Erişim Tarihi: 07.07.2015)

³⁴ <http://www.artofmanliness.com/2015/05/05/a-primer-on-fountain-pens> (Erişim Tarihi: 08.07.2015)

³⁵ <http://www.explainthatstuff.com/how-fountain-pens-work.html> (Erişim Tarihi: 07.07.2015)

Görsel 36. Dolma kalem.

https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/51AIW9fiNSL._SL1280_.jpg
(Erişim Tarihi: 07.07.2015)

Dolma kalemlere, keşfedildiği zamandan beri çok çeşitli doldurma mekanizmaları yerleştirilmiştir. Bazı mekanizmalar oldukça kolay, bazıları da bir hayli karışıktır. Bugüne kadar 30 civarında farklı mürekkep doldurma mekanizması geliştirilmiştir.³⁶

Bazı dolma kalemelerde, mürekkep haznesi tekrar doldurulabilir plastik bir tüpe sahiptir. Bu tüp, şişeden mürekkebi hazneye çekmek için ufak bir piston ya da pompa mekanizması ile desteklenmiştir (Bkz. Görsel 37). Bazılarında ise tek kullanımlık mürekkep yedekleri vardır. Dolma kalem kartuşu olarak bilinen bu yedeklere farklı mürekkepleri şırınga aracılığıyla da doldurmak mümkündür.³⁷

Görsel 37. Çeşitli dolum mekanizmaları ve mürekkep doldurma yöntemleri

<https://www.jetpens.com/blog/fountain-pen-filling-systems-explained/pt/91> (Erişim Tarihi: 02.09.2017)

³⁶ <http://www.richardspens.com/?page=ref/fillers/fillers.htm> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)

³⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=dNSOyoGlfug> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)

Uç, dolmakalemin en sembolik elemanıdır; dört temel bölümden oluşmaktadır. Bunlar; burun, dişler, uç yarığı ve hava deliğidir (Bkz. Görsel 38).

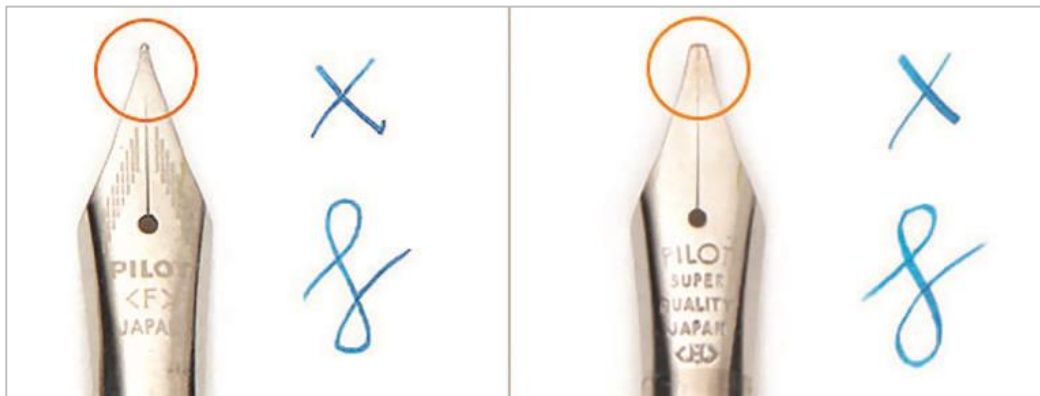

Görsel 38. Dolma kalem ucunun bölümleri

Uç Nitelikleri:

Dolma kalem ucu seçerken şu dört önemli niteliğe bakılmalıdır. Bunlar; burun biçimi, kalınlık ölçüsü, esnekliği ve malzemesidir.

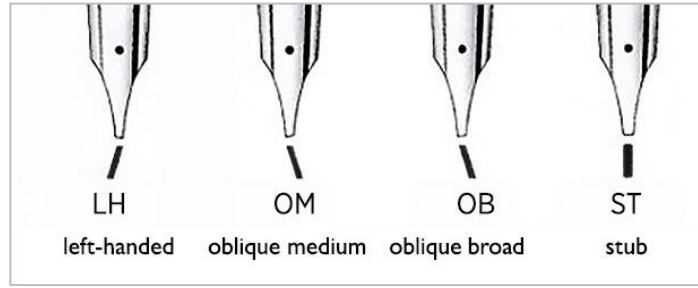
Burun Biçimi: Uçların kâğıt yüzeyinde gezen burun kısımları farklı ağırlıklarda çizgiler oluşturmak için, farklı biçimlerde üretilmektedir. Nokta şeklinde ve geniş şekilde buruna sahip olmak üzere temelde iki çeşit uç vardır (Bkz. Görsel 39).

Görsel 39. Solda nokta, sağda geniş şekilde bir buruna sahip uç

<https://www.jetpens.com/blog/guide-to-fountain-pen-nibs-choosing-a-fountain-pen-nib/pt/760>
(Erişim Tarihi: 13.07.2015)

Geniş burunlu uçlara *italik uç* da denmektedir. İtalik uçların burunları, geniş dikey çizgiler ve ince yatay çizgiler oluşturabilmek için düz ve genişçe bir şekle sahiptir. Geniş burunlu uçlar kendi içinde pek çok şekle sahip olmakla beraber, bu şekiller kullanıcının solak ya da sağlak olması ve yazı stilinde çeşitlilik istemesi gibi durumlara bağlıdır. *Oblik*, yani eğik şekle sahip uçlar bu duruma örnektir. OM (Eğik Orta) ve OB (Eğik Kalın) olarak isimlendirilen uçlar, ucun genişliğinin yanında eğik oluşunu da ifade eder. LO (Sola Eğik) ve LH (Solak Uç) şeklinde isimlendirilen uçlar ise solaklar için üretilen uç çeşitleridir. LH uçlar çoğunlukla M (orta) kalınlık ölçüsünde üretilmektedir. *Stub* olarak geçen ve ST şeklinde isimlendirilen uçlar, geniş burunlu uçların yuvarlatılmış yumuşak kenarlara sahip olanlarıdır (Bkz. Görsel 40).³⁸

Görsel 40. Çeşitli uçlar ve kodlamaları

Gelişen teknoloji ile birlikte farklı uç çeşitleri de üretilmektedir. Nokta şeklindeki uçlar sınıfında yer alan 360 derecelik uca sahip bir kalem modeli de bulunmaktadır (Bkz. Görsel 41). Bu uç çeşidi, kalemi farklı açılarda tutarak da yazmayı mümkün kılmaktadır.

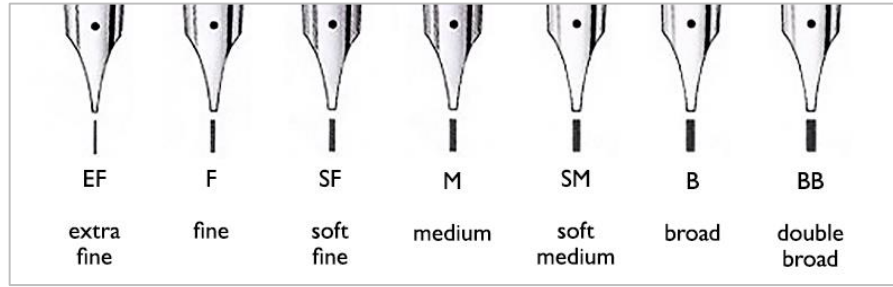

Görsel 41. 360 derece buruna sahip bir uç

<https://www.qoo10.sg/item/hero-360-degree-extra-fine-nib-black-fountain-pen-l22-ltb/556836596>
(Erişim Tarihi: 13.07.2015)

³⁸ <http://www.jetpens.com/blog/guide-to-fountain-pen-nibs-choosing-a-fountain-pen-nib/pt/760> (Erişim Tarihi: 13.07.2015)

Uç Kalınlık Ölçüsü: Uç şeklinden sonra, uç kalınlık ölçüsü de dolma kalemlerin nasıl yazacağına etki eden bir özelliktir. Dolma kalemde uç ölçüleri F (İnce), M (Orta), B (Geniş) olarak 3 temel şekilde isimlendirilmektedir. Bunların haricinde EF (Çok İnce), BB (Çok Kalın) gibi üst ölçüler de vardır (Bkz. Görsel 42). Japon üretimi olan dolma kalemlerdeki kalınlık ölçüleri, batı üretimi kalemlere göre daha küçüktür. Bunun sebebi Japon yazısının batı yazısına oranla daha sık ve karışık olmasıdır. Örneğin; batı üretimi kalemlerde EF ölçüsü 0.5 mm iken, Japon menşei kalemlerde EF ölçüsü 0.3 mm'dir.³⁹

Görsel 42. Dolma kalem uç kalınlıkları ve kodlamaları

Bazı markaların dolma kalem modellerinde solaklara uygun uçlar bulmak mümkündür. L ya da LH kısaltmaları ile kodlanan kalınlıklardaki uçlar solaklar için tasarlanmıştır. Fakat bu uçlar orta kalınlıktaki uçlardan üretilmektedir.⁴⁰ Bazı markaların da solaklara özel olan kaligrafi setleri bulunmaktadır. Bu setlerin içinde farklı kalınlıklarda sola eğik uçlar mevcuttur (Bkz. Görsel 43).

Görsel 43. Solaklar için bir dolma kalem seti

<http://calligraphy.co.uk/shop/left-handed-deluxe-calligraphy-fountain-pen-set.html> (Erişim Tarihi: 14.07.2015)

³⁹ <http://www.banasikcayaz.com/2012/10/nib-sizes-uc-kalnlklar.html> (Erişim Tarihi: 21.07.2015)

⁴⁰ (http-22).

Klasik dolma kalemlerin sınırlarının biraz dışına çıkmış olan mürekkep hazneli farklı kalem modelleri de bulunmaktadır. Bu kalemlerin solaklar için özel olarak üretilen modelleri olmamasıyla birlikte, kullanıcılar tarafından uçlarında değişiklik yapılabilmektedir (Bkz. Görsel 45.)⁴⁴

Görsel 45. Solaklar için uç kısmında değişiklik yapılan mürekkep hazneli bir kalem
<http://www.johnnealbooks.com/fullsize/4194/424> (Erişim Tarihi: 16.12.2015)

Keçeli Kalemler

Marker yani işaretleme kalemi olarak da bilinen bu kalemler, kendi mürekkep kaynağına ve preslenmiş gözenekli liflerden oluşan bir uca sahiptir. Keçeli kalem, gövde içine yerleştirilen emici bir malzemeden ve onu koruyan bir kovandan oluşmaktadır. Bu sistem mürekkep için bir taşıyıcı vazifesi görmektedir. Kalemin, ilk üretildiği zamanlarda sert keçe malzemeden yapılan bir uç ve mürekkebin kurumasını engelleyen bir kapak bulunmaktadır. 1900'lerin başına kadar, mürekkep için kullanılan en yaygın çözücü maddeler *tolüen* ve *ksilendi*. Bu iki madde çok güçlü koku vermeleri ile tanınan zararlı maddeler olduğu için artık günümüzde mürekkepler genellikle alkol temelinde yapılmaktadır. Keçeli kalemler su geçirmez, kuru-silinebilir veya kalıcı gibi çeşitli türlerde olabilmektedir.

Lee W. Newman ilk keçeli kalemi 1910'da tescilletmiştir.⁴⁵ 1926 yılında Benjamin Paskach çeşitli renk tonlarını barındıran sünger uçlu bir kalem üretir ve "Fountain Paintbrush" adıyla bu ürünü tescilletir.⁴⁶ Keçeli kalemler 1953'te Sidney Rosenthal'ın gövdesi cam olan bir tüpte mürekkebin tutulduğu, ucunda da keçe fitili bulunan "Sihirli Marker" adındaki ürün satışı ile ünlenmeye başlar.

⁴⁴ <https://www.johnnealbooks.com/product/left-hand-pilot-parallel-pen-modified/left-handed> (Erişim Tarihi: 02.09.2015)

⁴⁵ <https://www.google.com/patents/US946149?hl=tr> (Erişim Tarihi: 26.01.2015)

⁴⁶ <http://www.freepatentsonline.com/1601596.pdf> (Erişim Tarihi: 26.01.2015)

1958 yılına gelindiğinde keçeli kalemler, harf resmetmede, etiket ve afiş tasarlamada alışılmış, aranan bir malzeme haline gelir. 1962 yılında ise Tokyo'da Yukio Horie tarafından modern fiber uçlu kalem geliştirilmiştir.⁴⁷

Keçeli kalemlerin mürekkep haznesi polyesterden, uç için kullanılan keçe ise genellikle yüksek oranda sıkıştırılmış sentetik elyaftan veya gözenekli seramikten yapılmaktadır.⁴⁸

Görsel 46. Düz-geniş uca sahip bir keçeli kalem türü

<https://www.scribblers.co.uk/product/sakura-pigma-calligrapher-pen-30-3mm> (Erişim Tarihi: 04.07.2018)

Solakların italik yazı stili için, başlangıçta düz ya da 45 derecelik açılı, sola eğik uca sahip bir keçeli kalem (Bkz. Görsel 47), ilerleyen zamanlarda ise yine sola eğik uca sahip bir dolma kalem ya da divit kalem kullanması uygun olacaktır.

Görsel 47. Eğik uca sahip keçeli kalem türleri

⁴⁷ <http://www.historyofpencils.com/writing-instruments-history/history-of-marker-pens> (Erişim Tarihi: 24.01.2015)

⁴⁸ <http://inventors.about.com/od/inventionhistory/fl/Writing-Instrument-History-Pencils-and-Markers.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2015)

Böylelikle kaligrafi konusunda daha hızlı el becerisi kazanılmış olacak, mürekkep ve dolma kalem kullanımı ile ilgili sıkıntılarla başlangıçta karşılaşılmayacaktır. Doğrudan dolma kalem ya da divit kalem ile kaligrafi öğrenmeye başlayan solak biri, karşılaştığı mürekkep ve uç sorunları sebebiyle, harf formlarını ve kaligrafi tekniklerini çözmekte zorlanacak ve dikkati dağılacaktır.

Keçeli Kalem Türleri:

Fırça Uçlu Keçeli Kalemler: Bu kalem türü, diğer keçeli kalemlerle benzer bir mekanizmaya sahip olup, sadece uç kısmında keçe veya sentetik malzemelerden üretilen bir fırça bulunmaktadır. Fırça uçlu kalemler ağırlıklı olarak kaligrafi ve illüstrasyon alanlarında kullanılmaktadır. Fırça kısmında çeşitli sertlik derecelerine sahip modeller de vardır. Solakların bu kalemleri kullanması sağlamlara göre daha zordur. Kalem tutuş açısı fırça uçlu kalemlerde de büyük rol oynamaktadır.

Kalıcı Keçeli Kalemler: Cam, plastik, ahşap, metal ve taş gibi yüzeylere yazabilecek gözenekli kalemlerdir. Mürekkebi genellikle aşınmaya ve suya dayanıklıdır. Uzun yıllar durabilir. Kullanıldığı yüzeye bağlı olarak, bu kalem mürekkepleri genellikle güçlü kazımayla veya aseton gibi kimyasallar ile çıkarılabilmektedir.

Fosforlu Kalemler: Yazıyı okunabilir halde bırakıp, mevcut yazıların üzerini vurgulamak amacı ile kullanılan keçeli kalem türüdür. Genellikle neon renklerde üretilmektedir.

Beyaz Tahta Kalemleri: Düz ve pürüzsüz özel beyaz tahta üzerine yazıldığında silinebilen mürekkebe sahip keçeli kalemlerdir. Bu mürekkepler, nemli bir bez ya da mendil ile kolaylıkla silinebilme özelliğine sahiptir.

Emniyet Kalemi: Güvenlik önlemleri için üretilmiş bu kalemler de morötesi ışıklar haricinde görünmeyen özel mürekkepler kullanılmaktadır.

Teknik çizim veya illüstrasyon için kullanılan, çeşitli uç kalınlıklarına ve geniş renk yelpazesine sahip keçeli kalem türleri de bulunmaktadır. Bazı keçeli kalem modellerinde yenilenebilen mürekkep kartuşları vardır. Bazı modeller ise haznesine tekrar mürekkep doldurup kullanılabilmektedir.

3.3.3.1.2. Kağıt

Kağıt, kaligrafi sanatında ihtiyaç duyulan en önemli araçlardan biridir. Mürekkep ile olan ilişkisi uzun yıllar devam etmekte, böylelikle sanatçının eserinin yıllar boyunca görünebilir olmasını sağlamaktadır. Ayrıca seçilen kalemin ve mürekkebin barışık olduğu bir kağıt kullanmak, yapılan işin niteliğini de ortaya koymaktadır. Kaligrafi sanatçısı Ken Brown, doğru kağıt seçiminin yazı yazarken sanatçıya verdiği rahatlığı şu şekilde yorumlamaktadır: “Mürekkebin rahat akmasını ve hızlı kurumasını sağlayan bir kağıt üzerinde yazarken, kendinizi dünyanın zirvesinde hissedersiniz.”⁴⁹

Kağıt kelimesi Uygurca “ağaç kabuğu” manasına gelmektedir. Gerçek bir kağıdın karakteristik özelliği, her bir *filamentin* ayrı bir birim olana kadar su içinde yumuşatılan liflerden yapılmış ince bir yaprağa sahip olmasıdır.⁵⁰ Geçmişten günümüze kadar farklı coğrafyalarda pek çok kağıt türü üretilmiş ve yazının kalıcılığını sağlamak adına insanlar tarafından yaygın olarak kullanılmıştır.

Bugün kullanılan kâğıt ise bir Çin buluşudur. Çinli Ts'ai Lun tarafından MS 105 yılında Çin'de keşfedilmiştir. Ts'ai Lun, dut ağacı kabuğu, kendir ve kumaş parçalarını suyla karıştırarak ezip lapa hâline getirmiş, presleyerek suyunu çıkarmış ve bu ince tabakayı kuruması için güneşin altında ipe asmıştır.⁵¹ 650 yılında Buhara ve Semerkand'da ipekten kâğıt yapıldığı kaynaklarda belirtilmiştir. 706'da Yusuf bin Ömer, Hicaz'da ipek yerine pamuk kullanarak *Dimaşkî* denilen kâğıdı imal etmiştir. Bundan birkaç sene sonra Mağrib'de keten ve kendirden kağıt yapılmaya başlanmıştır. Müslümanlar 751'de Türkistan'ı fethettiklerinde, Türklerden Çin usulü kâğıdı öğrenmişlerdir.⁵²

10. yüzyılın sonunda kağıt, doğu medeniyetlerinde *parşömen* ve *papirüsün* yerini almıştır. 9. yüzyıla ait kağıtlar üzerinde Arap el yazması pek çok eser bulunmaktadır. İlk kağıt fabrikası 794 yılında Bağdat'ta kurulmuştur. Kağıt yapımı sonra Şam'a, Mısır'a ve Fas'a yayılmış, Avrupa'ya ise 500 yılda ulaşmıştır.⁵³

Kağıt üretim tekniği İspanya'ya 11. yüzyılın başlarında ulaşmış, oradan da Sicilya'ya geçmiştir. Avrupa'da ilk büyük kağıt yapım merkezi İspanya'nın bir şehri olan Jativa'da kurulmuştur.⁵⁴ 1276'da İtalya Fabriano'da ilk kağıt imâl edilene kadar, Avrupa

⁴⁹ K. Brown (1991). *The Ken Brown Calligraphy Handbook*: Hugo: Ken Brown Studio, s. 20

⁵⁰ D. Hunter (1947) *Papermaking*: New York: Dover Publications, s. 5

⁵¹ Ekinci, E.B. (2013). *Kağıdın Hikayesi*. <http://ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=467> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

⁵² Ekinci, Ekrem Buğra, 2013, a.g.k.

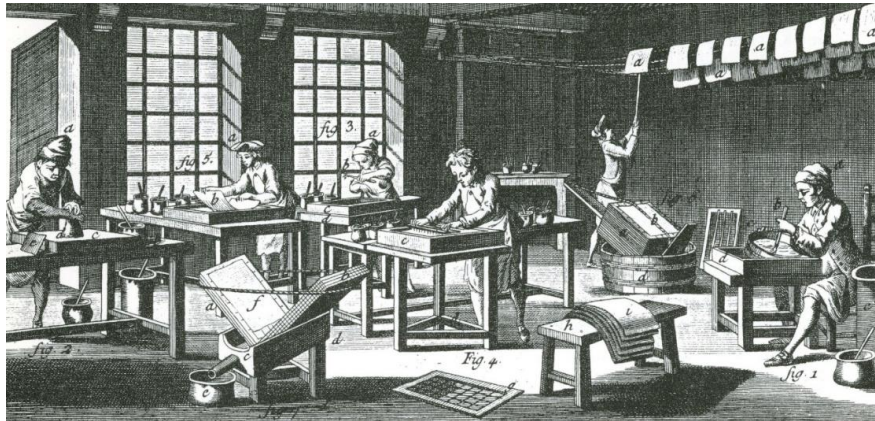
⁵³ Hunter, a.g.k., 1947, s. 115.

⁵⁴ Budak, M.A. (2016). Batı Kaynaklarına Göre Endülüs Medeniyeti'nin Eğitim ve Bazı Bilim Alanlarında

ihtiyacını buradan karşılamıştır. 1348’de Fransa, 1390’da Almanya, 1495’de İngiltere ve 1690’da Amerika’da kağıt yapımına başlamıştır.

15. yüzyılda Bursa’da ve 16. yüzyılda İstanbul’da Kâğıthane’de o zamanki adıyla kâğıt değirmeni vardır. 1741’de modern kağıt yapımına geçilerek Yalova’da kağıt fabrikası kurulmuştur. Bunu Kâğıthane, Beykoz ve İzmir takib etmiştir.⁵⁵

1950 yılında matbaanın bulunması, kâğıda olan ihtiyacı artırmıştır. 1719’da Fransız Bilgin Rene Antoine Ferchault de Reaumur, ormanda ağaçların arasında yürürken kâğıttan yapılmış boş bir yaban arısı kovanı görmüş. Kovanı gözlemeye başlamıştır. Yaban arıları ince dalları veya çürümüş kütükleri kemirir gibi ağızlarına alıyorlar; burada mide sıvıları ve salyaları ile karıştırıyorlar ve kovanlarını yapmada kullanıyorlardır. Reaumur, bundan yola çıkarak modern kâğıt yapımını bulmuştur. İlk kağıt makinesi 1798’de Fransa’da yapılmıştır. Bu, geniş bir kayışın dönerek fiçidaki lapayı aldığı ve ince kâğıt haline getirdiği, her dönüşte tek bir kâğıt yapabilen basit bir makinedir. Silindirli makine ise çok geçmeden 1809’da John Dickinson tarafından bulunmuştur.⁵⁶

Görsel 48. İngiltere’de XVIII. asırda kâğıt yapımı

<http://www.comarcarrural.com/anecdota/anecdota07.php> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

Bütün bu teknolojik gelişmeler ışığında günümüze kadar ulaşan kağıt, yazının korunması ve saklanması için vazgeçilmez bir malzeme olmuştur. Günümüzde pek çok dijital devrimin yaşanması sonucu yazının sayısal ortamda da yazılabilir olması, kaligrafi sanatında kağıdın önemini ve kağıda duyulan ihtiyacı azaltmamıştır.

Avrupa’ya Katkıları. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, s. 173.

⁵⁵ Ekinci, Ekrem Buğra, 2013, a.g.k.

⁵⁶ Ekinci, Ekrem Buğra, 2013, a.g.k.

Kaligrafi Eğitiminde Kağıt Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Durumlar

Yazılacak kaligrafinin düzgün ve doğru sonuç verebilmesi için, kağıt seçiminde, dikkat edilmesi gereken birkaç etmen vardır. Bunlardan en önemlisi yüzey özellikleridir. Kalemdeki mürekkebin, kağıda aktarılması sırasında, eli zorlamaması ve akıcı bir görünüm verebilmesi, ortaya çıkacak sonuç için önem taşımaktadır.

Maliyet

Eğitim sürecinin başlarında çokça alıştırma yapılacağından, daha ucuz kâğıtlar alınması önemlidir. Böylece kağıdı tutumlu bir şekilde kullanma hissi ortadan kalkacaktır. Yazı biçimini tatmin edici seviyeye getirmek için gerektiği kadar kağıt kullanılmalıdır.⁵⁷

Izgara Türü

Kağıtlar çizgili, çizgisiz, kareli ve noktalı gibi çeşitli ızgara türleri ile defter veya tabaka halinde üretilmektedir (Bkz. Görsel 49).

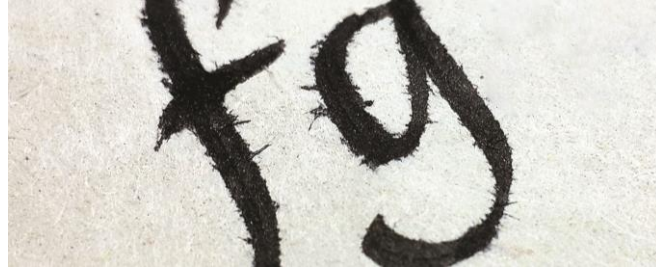
Görsel 49. Kağıt üzerinde bulunan ızgara türleri

Kareli ve nokta desenli ızgaraya sahip olan kağıtlar, kaligrafiye başlarken, harf biçimlerini ve yazı çizgisini oluşturmakta yazan kişiye fayda sağlayacağı için önerilmektedir. Çizgisiz, yani herhangi bir ızgaraya sahip olmayan kağıtlar kullanılırken, yazı çizgisinde ve harf boylarında tutarlılık olabilmesi için, yeni başlayanların kağıdın arkasına bir şablon yerleştirmesi gerekmektedir.

⁵⁷ Studley, 2014, a.g.k., s. 18.

Türlenme / Feathering

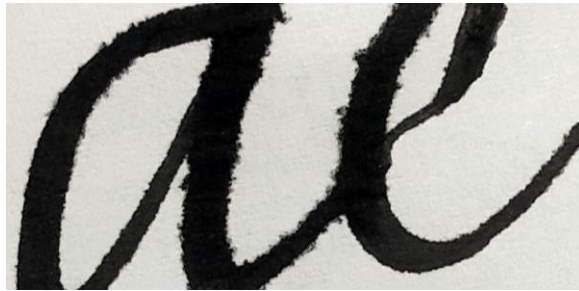
Kağıt lifleri boyunca mürekkebin dağılıp türlenmesi bozuk bir görüntüye sebep olmaktadır. Düşük kaliteli kağıtlar mürekkep türlenmesine daha yatkındır (Bkz. Görsel 50). Ancak yüksek kaliteli kağıtlar mürekkep sorunlarına karşı özel olarak tasarlanmaktadır. Türlenmede, kağıt haricinde kalem ucunun ölçüsü ve mürekkebin formülü de rol oynamaktadır.⁵⁸

Görsel 50. *Mürekkebin türlenme sorunu*

Kanama / Bleeding

Kağıt çok ince veya çok emici olduğunda ya da mürekkep çok sulu olduğunda kanama denilen mürekkebin kağıt üzerindeki dağılma sorunu ortaya çıkmaktadır (Bkz. Görsel 51). Kağıt üzerindeki lifler, özellikle mürekkebi ve boyayı tutmak içindir. Kağıdın arkasından mürekkep izleri yoğun olarak görünüyorsa, bu durum o kağıdın kaligrafi çalışmak için yeterli özelliklere sahip olmadığını ya da mürekkebin fazla sulu olduğunu göstermektedir.

Görsel 51. *Mürekkebin kanama sorunu*

---

⁵⁸ <https://www.jetpens.com/blog/fountain-pen-paper-recommendations/pt/730> (Erişim Tarihi: 11.24.2017)

Kuruma Süresi

Farklı mürekkep formülleri göz önüne alındığında, mürekkebin kuruma süresi kağıdın emiciliğine göre değişmektedir. Emiciliği yüksek ise, mürekkebin kuruma süresi de düşük olmaktadır. Kağıdın emiciliği, pürüzsüzlüğü ile ters orantılıdır. Başka bir deyişle, daha emici olan kağıt, daha pürüzlüdür. Çalışırken mürekkebin kısa sürede kuruması ile kağıt yüzeyinin pürüzsüzlüğü arasında bir denge belirlenmelidir.⁵⁹

Pürüzsüzlük

Metal uçlu kalem türleri, pürüzlü yüzeylerde yazmakta zorlanırlar. Bu mürekkebin akışını da engellemekte ve düzensiz çizgilere sebep olmaktadır. Fakat keçeli kalem ya da bir suluboya fırçası, pürüzlü yüzeylerde daha iyi sonuç verecektir.

Kağıt kaplama, ağırlık ve yüzey parlaklığı, pürüzsüzlük veya mürekkep emiciliği de dahil olmak üzere kağıda belirli nitelikler kazandırmak için organik ya da inorganik bileşikler ile yapılan yöntemlerdir. Kağıt yüzeyine yapılan kaplamalar, kağıdın pürüzlük düzeyini etkilediğinden, mürekkebin emilme ve kuruma durumlarında da değişiklik görülmektedir. Kağıt sanayiinde ihtiyaca göre hafif, orta, yüksek gibi farklı kağıt kaplama seviyeleri kullanılmaktadır.⁶⁰

Renk

Başlangıç için beyaz kağıt, doğru mürekkep renklerinin görülebilmesi için en iyi seçimdir. Zaman zaman kağıdın altına şablon koyarak çalışma zorunluluğu, eğitim sürecinde koyu renk kağıtların tercih edilmemesi gerektiğini ispatlamaktadır.

Doğru Kağıt Seçimi

Kağıtlar ile ilgili verilmiş olan tüm bu bilgilerin ışığında, başlangıç için ve kişisel tercihlere göre seçilebilecek pek çok kağıt türü bulunmaktadır. Eğer defter kullanılmak istenirse solaklar için daha kullanışlı olan üstten spiralli veya üstten ciltli defterler tercih edilmelidir. Ya da tabaka olarak satılan kağıtlar temin edilmelidir. Gramajı ve mürekkep emiş gücü düşük olan kağıtlara çalışırken, arka yüze daha yoğun mürekkep geçeceği için

---

⁵⁹ ([http-28](http://28)).

⁶⁰ <http://www.paperonline.org/paper-making/paper-production/paper-finishing/coated-or-uncoated> (Erişim Tarihi: 28.12.2017)

tek yüze çalışılması gerekmektedir. Standart okul defterlerinden bu yüzden iyi bir performans beklenmemelidir.

Kaligrafiye yeni başlayanlar için çok pürüzlü ve kalın kağıt üzerine yazmak olumsuz etki yapabileceği gibi, emiciliği az olan çok ince bir kağıt üzerine yazmak da olumsuz sonuçlar verebilir.

Yazıcı-fotokopi kağıdı, marker kağıdı ve sıcak preslenmiş suluboya kağıtları da kaligrafi çalışmak için uygun kağıt çeşitleridir. A4 ölçülerinde 80 gr. fotokopi kağıdı başlangıç için hem uygun maliyetli hem de mürekkep sorunları yaşatmayan bir malzeme olabilir (Bkz. Görsel 52). Fakat bu kağıtlar çizgisiz oldukları için yeni başlayanların kağıdın arkasına bir şablon yerleştirmesi, yazı çizgisinde ve harf boylarında tutarlılık olmasını sağlayacaktır.

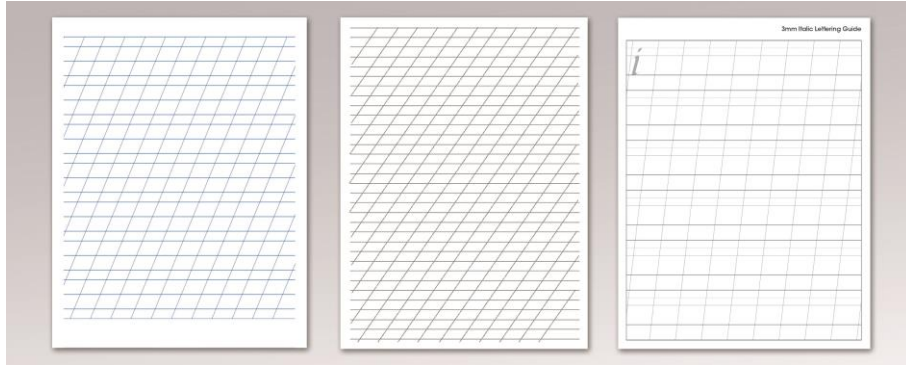
Görsel 52. A4 yazıcı-fotokopi kağıtları

Ayrıca yüzey kalitesi yüksek olan, mürekkep emilimi konusunda sıkıntı yaşatmayan, solakların kullanımı için ideal olan üstten ciltli/spiralli ürünler de tercih edilebilir (Bkz. Görsel 53).

Görsel 53. Kağıt kalitesi yüksek ve solaklar için ideal üstten ciltli/spiralli ürünler

Yeni başlayanlar için en ekonomik kağıt türü, kaliteli ve dayanıklı olan fotokopi kağıtlarıdır. Çünkü alıştırma kağıdı, pürüzsüz, parlak olmayan düz beyaz bir kağıt olmalıdır. Seçilen kağıt, alta koyulan kağıttaki şablon çizgilerini görmek için yeterli incelikte değil ise, ışıklı masa üzerinde alta bir şablon sayfa koyarak çalışmak ya da kağıt üzerine kılavuz çizgileri çizerek veya baskı alarak çalışmak kolaylık sağlayacaktır (Bkz. Görsel 54).

Görsel 54. Kaligrafi alıştırmaları için üzerine kılavuz çizgileri basılmış olan kağıtlar

Suluboya kağıtlarında ise sıcak preslenmiş (*hot press*) olarak adlandırılan, pürüzleri az olan düz yüzeyli kağıtlar seçilmelidir. Dokulu yüzeyler ince yazı yazmakta zorlayabilir, ancak büyük boyutlu harflerde etkili olabilmektedir.⁶¹

3.3.3.1.3. Mürekkep ve boya

Eski Mısırlılar ve Çinliler, MÖ 2500’lü yıllarda, aynı zamanlarda mürekkebi geliştirmişlerdir. Renklendirmek için lamba isi denilen ince karbon parçacıkları ile sakız ve zambak kullanmışlardır. Ancak mürekkebin dayanıklılığı konusunda sıkıntılar yaşanmış, güneş ışığına maruz kaldığında rengi solmuş ve farklı kağıt türleri farklı miktarlarda mürekkep emmiştir. Bu yüzden tarih boyunca mürekkep kullanımı ve üretimi, her zaman sorunlu olmuştur.⁶²

Mürekkep Seçiminde Göz Önünde Bulundurulması Gerekenler

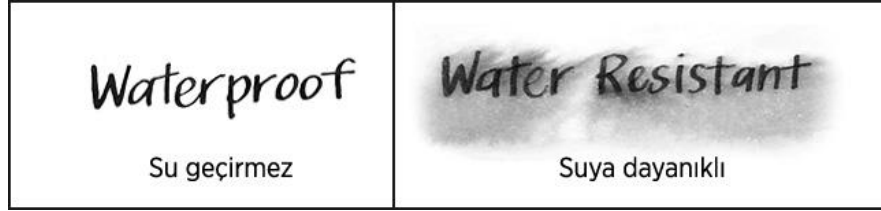
Günümüzde çeşitli yöntemlerle pek çok mürekkep üretilmekte ve her biri farklı sonuçlar vermektedir. Temel olarak bilinmesi gerekenler, mürekkebin nerede, hangi yazı

⁶¹ D. Harris (2003). *The Calligrapher’s Bible*: London: Quarto Publishing, s. 18

⁶² <http://www.realcolorwheel.com/ink.htm> (Erişim Tarihi: 11.03.2018)

aracıyla kullanılacağıının mürekkep seçimini etkileyeceğidir. Dolma kalemlerde kullanılacak mürekkepler akışkan olmalı ve suda çözünmelidir. *Waterproof* olarak sınıflandırılan ve su geçirmez anlamına gelen mürekkepler, dolma kalem besleme bölümünde kurduğunda kolay kolay çözünemediğinden ve uca mürekkep akışını engellediğinden, dolma kalemlerde kullanılması tavsiye edilmemektedir. Bunun dışında pek çok kaligrafi sanatçısı için mürekkep seçimi kişisel bir tercihtir.

Mürekkep seçimi, bileşiminin boya bazlı veya pigment bazlı olmasına, su geçirmez “waterproof” ifadesi taşıyıp taşımadığına, mürekkebi kullanmak istediğiniz kalem, kağıt ve çalışma türüne göre karar verilmesi gereken bir durumdur (Bkz. Görsel 55).

Görsel 55. Su geçirmez ve suya dayanıklı mürekkeplerin su ile temasının sonucu
<https://www.jetpens.com/blog/waterproof-fountain-pen-inks/pt/829> (Erişim Tarihi: 06.05.2016)

Maliyeti yüksek olan mürekkepleri almadan önce onunla ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmalıdır. Farklı markaların ürünleri renk, kalıcılık ve kuruma hızı açısından çeşitlilik gösterebilmektedir. Mürekkebi kağıt üzerinde tecrübe etmek oldukça önemlidir. Mürekkepler kaligrafide kullanılacak malzemeye, yani kullanım alanına göre de sınıflandırılmaktadır. Bunlar da bileşimlerine göre boya bazlı ve pigment bazlı gibi sınıflara ayrılır.

Kullanım Alanına Göre Sınıflandırma

1. Dolma Kalemler İçin Mürekkepler

Dolma kalemler için en güvenli kural, kalem üreticisi tarafından önerilen mürekkebi kullanmaktır. Bu mürekkepler *non-waterproof* denilen, su geçiren sınıfa girmektedir. Dolma kalem nefes almalıdır. Başka bir ifadeyle mürekkebin yer değiştirmesi için havanın kalemin içine girmesine izin vermelidir. Dolmakalem mürekkepleri, mürekkebin uca akışına izin verecek şekilde herhangi bir birikimini çözme eğilimindedir. Su geçirmez (waterproof) mürekkepler besleme bölümünde hızlı kurur. Yeniden çözülmez ve uca mürekkep akışı kısıtlanır veya engellenir. Su geçirmez

mürekkepler bazı dolma kalemelerde kullanılabilir, ancak akış mekanizmasının tamamen arınmasını sağlamak için sıkı bir temizlik gereklidir. Sadece deneyimli bir kalem kullanıcısı, dolma kalemde su geçirmez bir mürekkep kullanmayı düşünebilir.⁶³

Mürekkep Bileşimine Göre Sınıflandırma

Dolmakalem mürekkepleri, bileşimlerine göre boya bazlı mürekkepler ve pigment bazlı mürekkepler olarak iki ayrı gruba ayrılmaktadır.

Boya Bazlı Mürekkepler

Boya bazlı dolma kalem mürekkepleri, kalem içinde tutarlı bir mürekkep akışı sağlamak için çok ince yapıdadır ve çeşitli renklerde üretilmektedir. Ancak kısa ömürlü olurlar ve ışığa maruz kaldıklarında solabilmektedirler.⁶⁴ Bu mürekkepler suya en az dayanıklı olan dolma kalem mürekkepleridir. Kağıt yüzeyinde kuruduklarında şeffaf bir görünüme sahip olurlar.

Görsel 56. Boya bazlı dolma kalem mürekkepleri

Pigment Bazlı Mürekkepler

Pigment bazlı dolmakalem mürekkepleri, mürekkebin kalem içinde akışına izin veren çok ince öğütülmüş renklendiricilerden yapılmakta ve kağıt üzerinde daha yüksek kalıcılık sağlamaktadır.⁶⁵ Bu mürekkepler su içinde erimekten ziyade, suda asılı kalan büyük parçacıklar içermektedir. Bu yüzden bu parçacıklar suda çözülemez. Pigment bazlı mürekkepler bir kez kuruduktan ve kağıdın yüzeyine yerleştikten sonra her zaman su geçirmez olmaktadır.⁶⁶ Pigment bazlı mürekkepler, boya bazlı mürekkeplere göre kağıt yüzeyinde daha yoğundur ve opaktır.

⁶³ <https://www.blotspens.co.uk/acatalog/Best-Ink-for-Calligraphy.html> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)

⁶⁴ (http-30).

⁶⁵ (http-30)

⁶⁶ <https://www.jetpens.com/blog/waterproof-fountain-pen-inks/pt/829> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 57. *Pigment bazlı dolma kalem mürekkeplerine örnekler*

Pigment bazlı mürekkeplerin dezavantajı, boya bazlı mürekkeplere oranla daha katı bir temizleme sistemine ihtiyaç duymasıdır. Kalem içinde pigment bazlı bir mürekkep uzun süre kurumaya bırakılırsa, pigment parçacıkları besleme bölümünü tıkamakta, bu parçacıklar da suda çözünür olmadığından, tılandıktan sonra onları besleme bölümünden boşaltmak uzun zaman alabilmektedir.⁶⁷ Pigment bazlı mürekkepler kullanırken, kalemin sık sık temizlenmesi önerilmektedir.

Permanent yani kalıcı mürekkep tanımı, mürekkebin ışığa karşı dayanıklılığını anlatmaktadır; su geçirmez veya suya dayanıklı anlamına gelmemektedir. Her pigment bazlı mürekkep su geçirmez ve ışığa karşı aynı derece dayanıklı değildir. Su geçirmez (waterproof) ifadesi de kalıcı mürekkep olduğu anlamına gelmemelidir.

Tüm kalemleri, dolmakalem mürekkepleri kullanılsa bile, ara sıra temiz su vererek boşaltmak, kalemin ömrünü uzatmak açısından faydalı olacaktır. Kaleme su çekmek için mürekkep dolumunda kullanılan piston ya da pompa tercih edilmeli ve çekilen su dışarı verilerek su berraklaşınca kadar işlem tekrarlanmalıdır.⁶⁸

Eğer kalem tıkanmışsa veya uzun süre kullanım dışı bırakılmışsa, kalemi temiz suyla yıkamadan önce, sıvı yıkama solüsyonu veya sirke ile ılık su karışımı doldurup gecedan sabaha kadar bekletmek tıkanıklıkları yumuşatmaya yardımcı olabilmektedir.

2. Mürekkebe Bandırılan Kalemler İçin Mürekkepler

Mürekkebe bandırma tanımı belki de yanıltıcıdır. Çünkü genellikle divit kalemlerin mürekkebe batırılmaması, mürekkebin ya da boyanın bir fırça veya damlalıkla uca verilmesi önerilir (Bkz. Görsel 58). Bu yöntem kalem üzerindeki mürekkep miktarının daha iyi kontrol edilmesini sağlar.

---

⁶⁷ (<http-31>).

⁶⁸ (<http-30>).

Görsel 58. Divit kalemin ucuna fırça ile mürekkep verme yöntemi
<https://life-athon.com/2016/08/watercolor-dip-pen-calligraphy-tutorial> (Erişim Tarihi: 07.05.2016)

Divit kalemler boya bazlı mürekkeplerin haricinde *akrilik*, *guaş* ve *karbon* bazlı mürekkeplerin kullanımına izin vermektedir. Karbon bazlı ve pigmentli mürekkepler genellikle kalıcıdır ve solmaya karşı dayanıklıdır.⁶⁹

Görsel 59. Divit kalem ve pigment bazlı, su geçirmez bir mürekkep
<https://www.jetpens.com/Kuretake-Zig-Cartoonist-Sumi-Ink-60-Black-60-ml-Bottle/pd/14234>
(Erişim Tarihi: 23.12.2016)

Hint ve Çin Mürekkepleri

Pigment bazlı olan Hint ve Çin mürekkepleri, içerisinde renk pigmentlerinin yanında akrilik veya *gomalak* gibi bağlayıcı maddeler de içermektedir. Bu mürekkepler kağıt yüzeyinde daha kalın, daha yoğun ve opak bir etki bırakmaktadır. Aynı zamanda solmaz veya renk değiştirmezler. Ancak bu mürekkepler dolma kalemlerde kesinlikle kullanılmamalıdır.⁷⁰

⁶⁹ (http-30).

⁷⁰ <https://juliabausenhardt.com/which-inks-can-you-use-for-calligraphy> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)

Görsel 60. Hint ve Çin mürekkepleri

Guaj ve Akrilik Boyalar

Guaj ve akrilik boyalar genellikle resim ve illüstrasyon çalışmalarında kullanılmakta olup, inceltildiğinde kaligrafide de olumlu sonuçlar vermektedir. Bu boyaların avantajı, karıştırarak istediğiniz rengi elde edebilmenizdir. Guaj ve akrilik boyalar kalemin ucuna daha sık boya almanız gerektiğinden dolayı mürekkep kadar kullanışlı olmayabilir. Kağıt üzerinde kuruduğu zaman guaj boya su ile çözünebilirken, akrilik boya su geçirmezdir.⁷¹

Görsel 61. Guaj ve akrilik boyalar

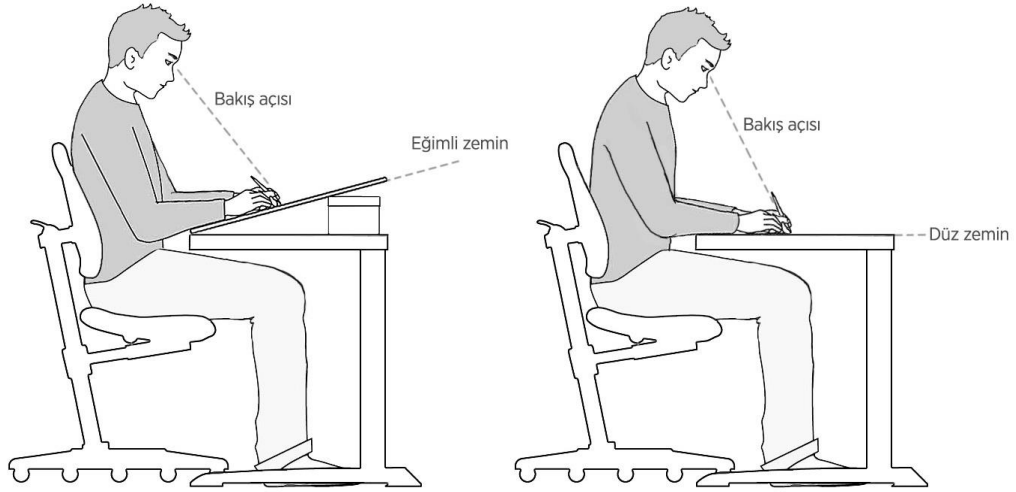
3.3.3.2. Çalışma ortamı ve aydınlatma

Çalışma masası, aydınlatma ve vücudun duruşu, doğrudan yazı kalitesini etkilemektedir. Sağlıklı bir öğrenme ve çalışma süreci için bütün bu koşullara dikkat etmek gerekmektedir. Dikkat dağıtıcı etkenlerden uzak, sessiz bir ortam, uygun bir çalışma masası ve doğru aydınlatma başarılı bir sonuç için en temel kurallardandır.

⁷¹ <https://juliabausenhardt.com/writing-in-color-calligraphy-with-colored-ink-gouache-and-acrylic-paint> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)

Çalışma Masası

45 derecelik veya daha az masa eğimi her çalışmada yorgunluğu azaltmaya yardımcı olmaktadır. Eğimli bir yazma yüzeyi, aynı zamanda harfleri çizerken doğru bir perspektif sağlamaktadır (Bkz. Görsel 62).⁷²

Görsel 62. Solda eğimli, sağda düz zemin üzerinde çalışma şekilleri

Eğimli bir yüzeyde kalem, harf biçimlerini daha rahat çıkarmakta ve mürekkep daha yumuşak şekilde akmaktadır.⁷³ Eğimi ayarlanabilir bir çizim masası satın alınabilir veya açısının, altına kitap gibi yükseklik verecek şeyler yerleştirme yoluyla belirlenebileceği ince bir tahta tabakası masa üzerine koyularak çalışılabilir.

Masa yüzeyi dirseklerden yüksek veya alçak olmamalıdır. Yüksek olur ise kol ve omuzlardaki gerilim artacaktır. Dirseklerden alçak olur ise masaya daha çok eğilme ihtiyacı duyulacağından, sırttaki gerilim artacaktır. Dirseklerin ve omuzların gerilimi ne kadar az olursa yazma işlemi de o kadar rahat ve akıcı olur.

Kağıdı temiz tutmak ve elin kağıdı lekelemesini engellemek için, elin altına bir kağıt konulabilir. Yazı yazdıkça bu kağıt el ile beraber yazı yönüne doğru kaydırılabilir.

Mürekkep ile çalışılırken, mürekkep kabının dökülme riskini ortadan kaldırmak için biraz uzakta tutmalı ve kabın altına birkaç kat peçete yerleştirmelidir. Kalem ucunun ya da fırçanın temizliği için bir kap içinde su ve ilave peçeteler bulundurulmalıdır.

⁷² Studley, 2014, a.g.k., 19

⁷³ A. Waddington (1996). *The Creative Calligraphy Source Book*. New York: Watson-Guption Publications, s. 15

Aydınlatma

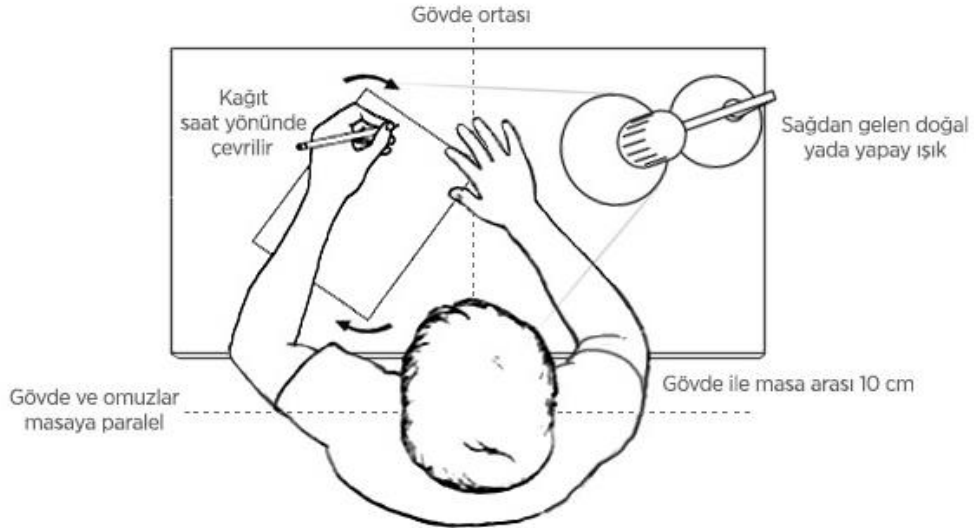
Solaklar kaligrafi çalışırken, ışık kaynağı sağ tarafta kalmalıdır (Bkz. Görsel 63). Yazan kişinin gölgesi kağıdın üzerine ve yazdığı noktaya düşmemelidir. Pencereden alınan gün ışığı en uygun aydınlatmadır.⁷⁴ Bu durumda çalışma masası pencere sağ tarafta kalacak şekilde konumlandırılmalıdır.

Yapay aydınlatma kullanılıyorsa, ışık çok yakın olmamalı, masa ve kağıt üzerinde parlama yapmamalıdır. Aksi halde, gözlerin çabuk yorulmasına ve dikkatin dağılmasına neden olacaktır. Aydınlatma sol taraftan ya da arkadan gelmemeli, ön tarafa gölge düşmemelidir.

3.3.3.3. Doğru duruş, kalem kavrama ve tutuş şekli

Doğru Duruş

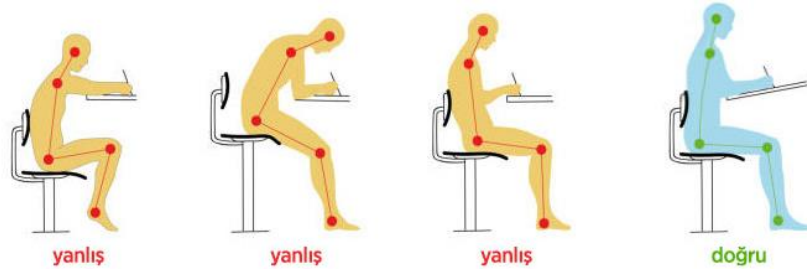
Çalışmaya başlarken mutlaka oturma şekli kontrol edilmelidir. Unutulmaması gereken en önemli nokta, el, boyun, kol veya sırt gibi vücudun herhangi bir yerindeki gerginliği azaltmaktır.

Görsel 63. Aydınlatma ve doğru duruş

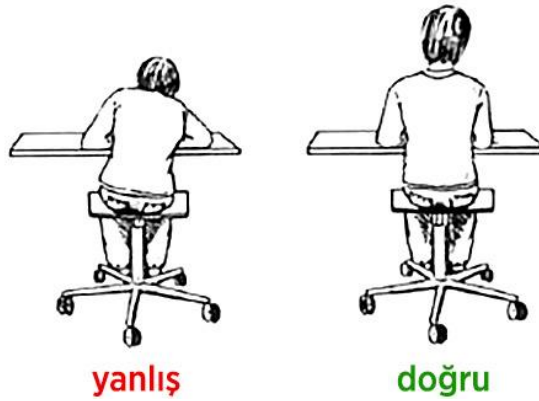
⁷⁴ Studley, 2014, a.g.k., 19.

Omuzlar ve bedenin ön kısmı masaya paralel ve orta kısmı masanın kenarından 10 santimetre kadar uzak olmalıdır (Bkz. Görsel 63).⁷⁵ Sandalye masaya yakın durmalıdır; çünkü sandalye masadan uzaklaştıkça vücut masaya doğru eğilme eğilimi göstermektedir (Bkz. Görsel 64).

Görsel 64. Çalışma esnasındaki yanlış ve doğru vücut duruşları

Çalışırken kolları ve bilek rahat olmalı, tek bir kol üzerine yüklenilmemelidir. Vücudun orta kısmı merkez kabul edilirse, çalışma alanı vücudun ve masanın sol tarafında kalmalıdır. Kağıdın üzerine çok eğilmemeli, kağıt uzakta ise vücut kağıda değil, kağıt vücuda yaklaştırılmalıdır. Omuzlardaki gerilim eşit miktarda ve az olmalıdır (Bkz. Görsel 65). Ayak tabanları yere temas etmeli, sandalyenin gerisine doğru atılmamalıdır. Yazılan yazıyı görebilmek için kafayı eğmek yerine, kağıdın ve bileğin açısı değiştirilmelidir. Yazı yüzeyi ile başın arasındaki mesafe 30 ila 35 santimetre arasında olmalıdır.⁷⁶

Görsel 65. Yanlış ve doğru vücut duruşlarının arkadan görünüşü

⁷⁵ Studley, 2014, a.g.k., 19.

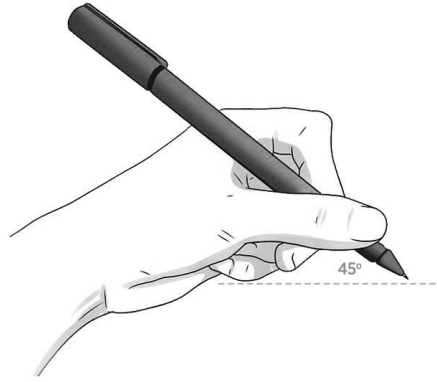
⁷⁶ Studley, 2014, a.g.k., 23.

Kalem Kavrama ve Tutuş Şekli

Doğru oranlara ve estetiğe sahip harfler, bütün yazı stillerinde dikkatlice koordine edilmiş olan parmak hareketleri sonucu oluşmaktadır. Bu yüzden kalem kavrama ve tutuş şeklinin kaligrafi eğitiminde oldukça önemli bir yeri vardır.

Parmakların ve elin yönünden dolayı, solaklar ilk başlarda kalem ucunu yazı çizgisinde tutarlı bir açıda sabitleme konusunda zorlanmaktadırlar. Sorunun bir bölümü de sol elin işi engelliyor olmasıdır. Ancak kalemin ucundan daha uzak bir şekilde, biraz yukarıdan tutulmasıyla, yazılan yazıyı daha iyi görme açısı sağlanabilir.⁷⁷

Solakların kalem tutarken yazdıkları yazıyı daha rahat görmeleri için kalemi, ucundan en az 2,5 cm yukarısından tutmaları gerekmektedir. Doğru kalem tutuşu için, serçe parmak, yüzük parmağına dokunmalı ve ikisi de düzgünce avucun içine yerleştirilmelidir. Bu iki parmaktan herhangi biri dışarıdayken yazı yazılmamalıdır. Kalemin gövdesi başparmak ve işaret parmağı arasında hafifçe tutulur ve orta parmağın ilk boğumunun yan tarafına dayanır. Bu tutuş çok önemli bir harekete olanak sağlar. Harfler içe veya dışa doğru çizilse de parmaklar rahat bir şekilde uzatılarak kalemi de beraberinde taşır.⁷⁸ Bu kalem tutma tekniğine *tripod tutuş* denmektedir (Bkz. Görsel 66).

Görsel 66. Tripod tutuş tekniği.

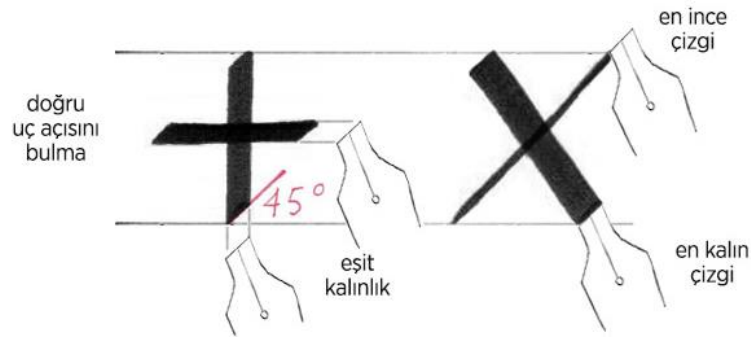
Kalemin gövdesi, masa yüzeyine 45 derecelik bir açıyla tutulmalıdır (Bkz. Görsel 3.66). Yukarı doğru vuruşu ince ve aşağı doğru vuruşu kalın tutmak için, bu açıya bağlı kalmak gereklidir. Uç ve yazı çizgisi arasındaki hiç değişmeyen bu ilişki en çok İtalik ve Chancery Cursive yazı stillerinde oldukça önemlidir.⁷⁹

⁷⁷ Waddington, 1996, a.g.k., 16.

⁷⁸ Studley, 2014, a.g.k., 21.

⁷⁹ Studley, 2014, a.g.k., 22.

Geniş uçlu (kesik uç) kalemle, harf biçimlerini doğru oluşturabilmek için ucun kağıt yüzeyine, doğru açıda oturması gerekmektedir. Uç açısının doğru olup olmadığını kontrol etmek için kabul görmüş olan yollardan biri artı işareti çizmektir. Artı işaretinde hem dikey hem de yatay çizgilerin kalınlığı eşit olmalıdır. Eğer çizginin biri diğerinden kalın ise, o zaman uç açısı yanlıştır. Diğer bir yöntem de, x işareti çizmektir. Eğer kalem ucu doğru açıda ise, x işaretindeki sağ üstten sol alta giden çizgi kalemin çizebileceği en ince çizgi olmaktadır (Bkz. Görsel 67).

Görsel 67. Geniş uçlu kalemde doğru açıyı bulma yöntemi

Geniş uçlu kalem ile yazarken, kalemin ucunun yazının karakterine özel çizgileri oluşturacak şekilde, kağıt üzerine doğru açıda oturmuş olmalıdır. Ayrıca yazı stilinin karakterine ve kalemin ucuna göre kağıdın açısını değiştirmelidir.

Görsel 68. Kalem ucu açısının yanlış olduğunda kağıt üzerinde ortaya çıkan sorunlar

3.3.3.4. Perspektif ve konumlandırma

Solakların en yaygın sorunlarından biri, ellerini sağ elini kullananların kalem açısına uydurmak için çeşitli şekillerde konumlandırmaya çalışmaları gerçeğinde yatmaktadır.⁸⁰

⁸⁰ M. Shepherd (1988). *Basics of Left Handed Calligraphy*. New York: Prentice Hall Press, s. 48.

Bütün yazı stillerinde kullanılacak tek bir konumlandırma asla mümkün değildir. Kaligrafi disiplinine hakim olunduğu sürece, kalem ucunun ve yazı stiline sahip olduğu özelliklere göre eli ve kağıdı çok çeşitli şekillerde konumlandırmak mümkündür.

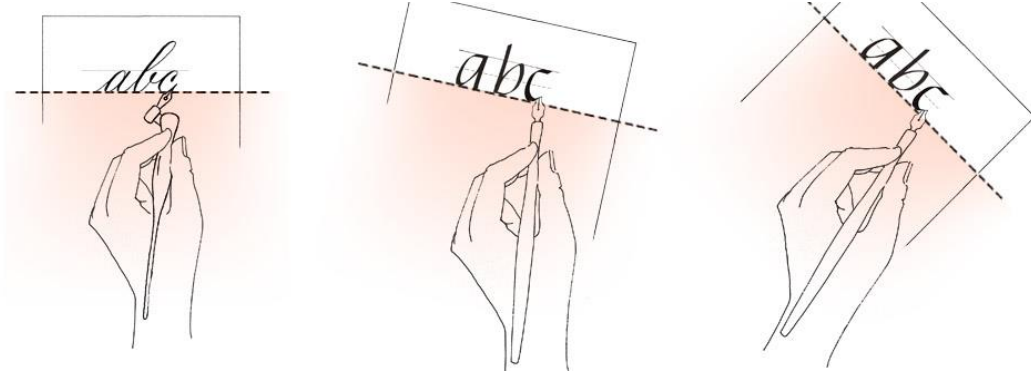
Konumlandırmayı doğru gerçekleştirmek, yazan kişi için daha uygun bir perspektife ve sağlıklı bir şekilde yazmaya imkan sağlayacaktır. Harf boylarında tutarsızlık, dik çizgilerde yanlış açılar ve düzensiz boşluklar olması, kalem-kağıt konumunun ve bakış açısının yanlış olduğunu göstermektedir. Eğer kağıt sağa doğru açılı duruyor ise yazı yazan kişinin de kağıt açısına uygun perspektifte başı hafifçe sağa doğru bükmesi işe yarayacaktır. Perspektif ile ilgili sorunlar, yazı çizgisinin masanın kenarıyla, zeminle ve ufuk çizgisiyle yatay olarak örtüşmemesine bağlıdır. İnsan gözü içgüdüsel olarak bir ufuk çizgisi varsaymaktadır. Bu çizginin satır çizgisi ile örtüşmemesi, harflerin boyları, biçimleri ve boşlukları ile ilgili sorunlara neden olabilmektedir. Solakların kişisel tercihlerine göre seçmiş olduğu birbirinden farklı, karşılıklı avantajlara ve dezavantajlara sahip üç adet konumlandırma yöntemi vardır (Bkz. Görsel 69).

Görsel 69. Konumlandırma türleri

Satır Altı Konumlandırma

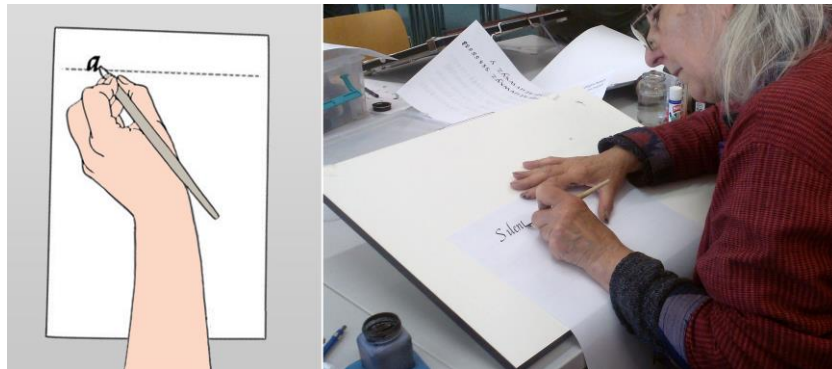
Yazarken elin satır çizgisinin altında tutulduğu konumlandırmadır (Bkz. Görsel 70). Bu konumlandırma, pek çok solak tarafından uygulanmakta ve tavsiye edilmektedir. Özellikle elin yazılan yazının altına tutulduğu sürece, el ile mürekkebi dağıtma ve kağıdı lekeleme sorununun oluşmayacağı bir açıyı temin etmektedir. Bunun yanı sıra, yazı yazmanın doğasına ve insan beden yapısına uygun olan en rahat el-kol açısı ile yazmaya imkan sağlamaktadır.

Görsel 70. Satır altı konumlandırma açıları

Bu konumlandırmada kağıdın açısı değişse bile, el her zaman satır altındadır. Kağıdın açısının yazı stiline, kalemin ve ucunun türüne bağlı olarak değişmesi gerekmektedir. Solakların düz bir zeminde ve kağıt düz açıdayken yazdığını görmesi oldukça güçtür. Yazılan yazıyı rahat görebilmek için kağıdın açısını sağa doğru çevirerek değiştirmek, vücudu öne eğip başı sağa doğru bükmekten daha sağlıklı bir yöntemdir.

İtalik kaligrafi stilinde, kağıt açısını fazla değiştirmeden düz olarak tutan ve elini de kendine özgü tutuş tekniği ile satır altında konumlandıran solak sanatçı Gaynor Goffe, yazdığı yazıyı görebilmek ve daha rahat yazabilmek amacıyla eğimli zeminde çalışmaktadır (Bkz. Görsel 71). Gaynor Goffe elini ve vücudunu nasıl konumlandırıdığını açıklarken, ayakları ile hafifçe sola dönük olarak oturduğundan, kağıdı düz tuttuğundan ve sola eğik uç kullandığından bahsetmiştir. Sola eğik uç kullanmak, Gaynor Goffe gibi kağıdı düz ya da düze yakın konumlandırmak isteyen solakların, sağ eldeki kalem açısını yakalamalarını sağlayan, rahatlatıcı bir çözümdür.

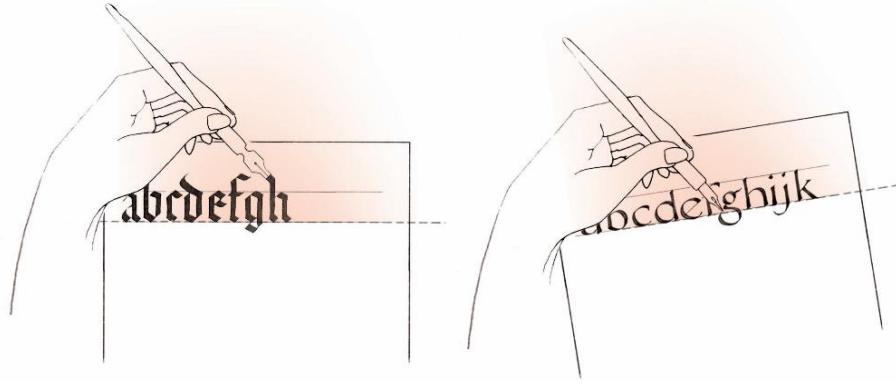
Görsel 71. Gaynor Goffe'nin el konumlandırma biçimi

Sağdaki Görsel, <https://www.creative-calligraphy.co.uk/gaynor-goffe-workshop> (Erişim Tarihi: 18.12.2016)

Ayrıca Gaynor Goffe kendi kullandığı bu konumlandırma şeklinin dezavantajlarına da değinmektedir. İtalic kaligrafi gibi stillerde yeterince dik bir kalem açısını oluşturamama, bunu devam ettirememesi ve sol elin zaman zaman yazılan yazıyı kapatması, bu konumlandırmanın dezavantajlarından biridir. Yeterince dik bir kalem açısı elde etmek ve bunu sürdürebilmek için, sola eğik uçlar kullanılmalıdır. En iyi kalem açısını elde etmek için, sol el mümkün olduğu kadar sola doğru bükülmelidir. El bileği esnek değilse, bu konumlandırmayı yapmak zordur. Fakat esneklik alıştırmakla artmakta ve ağrılar yavaş yavaş ortadan kaybolmaktadır.⁸¹

Satır Üstü Konumlandırma

Bileğin bükülerek çengel şeklini aldığı ve elin satır çizgisinin üstünde tutulduğu konumlandırma (Bkz. Görsel 72).

Görsel 72. Satır üstü konumlandırma açıları

Elini bu şekilde konumlandıran solaklar ile karşılaşıldığında, avantajlarından ziyade dezavantajlarının daha çok olduğu görülmektedir. En temel dezavantajı, yazı stillerinin tarihsel olarak geliştirildiği yazı yönlerinin tersine çevrilmesidir. Sağ elini kullananlar tarafından her çekilen çizgi, satır üstünden yazarken itirme hareketi ile, her itirme hareketi de çekme hareketi ile oluşmaktadır. Elini satır altına konumlandıran kişilerin güçlü şekilde çekerek oluşturdukları çizgilerde mürekkep akışı güçlü ve rahat olurken, satır üstünden yazanların, bu çizgileri ittirerek oluşturması sonucu mürekkep akışı daha zayıf ve zor olmaktadır.⁸²

⁸¹ G. Goffe (1989). Left-Handed Calligraphy. Society of Scribes & Illuminators Dergisi, 47, s.5.

⁸² G. Goffe (1989). Left-Handed Calligraphy. Society of Scribes & Illuminators Dergisi, 47, s.4.

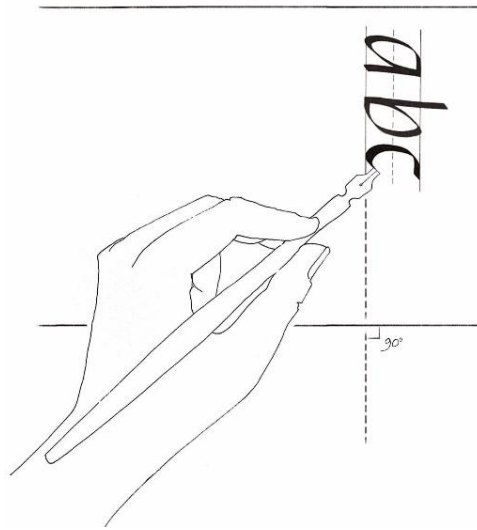
Ayrıca elin satır üstü konumlandırma şekli mürekkebi dağıtma ve kağıdı lekeleme sorunu ile karşı karşıyadır (Bkz. Görsel 73). Bu konumlandırmayı tercih edenlerin, lekelenmeyi önlemek amacıyla elini havada tutarak yazdıkları, sadece dirseklerini masaya koydukları da gözlenmiştir.

Görsel 73. Gothic kaligrafinin satır üstü konumlandırma ile yazılışı
<https://www.youtube.com/watch?v=ipDjPJZdbY8> (Erişim Tarihi: 13.05.2017)

Satır Çizgisi Vücuda Dik Konumlandırma

Satır çizgisinin 90 derece açı ile vücuda dik şekilde dönük olduğu konumlandırmadır (Bkz. Görsel 74). İşe çok fazla görsel ayar gerektiren olağan dışı bir perspektiften bakılması ve bu perspektifin düz ve kıvrımlı çizgileri muntazam tutmayı zor hale getirmesi bu konumlandırmanın dezavantajlarından. Avantajları ise bileğinin serbestçe hareket edebilmesi, çizgilerin itme ve çekme yönlerinin satır altı konumlandırmada sol ve sağ elini kullananlar ile aynı olmasıdır.⁸³

Görsel 74. Satır çizgisi vücuda dik şekilde konumlandırma

⁸³ Goffe 1989, a.g.k., 4.

Bu konumlandırmadaki perspektiften dolayı kaligrafiye yeni başlamış kişilerde, harflerde ve boşluklarda tutarsızlıklar görmek kaçınılmazdır. Birbiriyle tutarlı harf boyları ve düz satırlar isteniyorsa, kağıdın altına bir şablon koymak ya da kağıt üzerine kılavuz çizgileri çizerek çalışmak kolaylık sağlayacaktır.

Çalışırken bu konumlandırma yöntemini seçen kaligrafi sanatçısı J. Frederik Emil Hansen, bir solak olarak başlangıçta doğru kalem açısını bulmakta zorlandığını belirtmektedir. Kaligrafi öğretmeninin yönlendirmeleri ile sık sık alıştırmalar yaparak, belli zaman sonra kendisine uygun teknikleri keşfetmiştir. Klahr mahlası ile de bilinen sanatçı, satır çizgisi vücuduna dik olarak yazmakta, çizgi ve biçim farklılıkları elde etmek için zaman zaman elinin açısını değiştirmektedir (Bkz. Görsel 75). Ayrıca sanatçı bu yöntem ile trilin kullanarak serbest kaligrafi çalışmaları da yapmaktadır.

Görsel 75. Solak sanatçı Klahr, satır çizgisi vücuduna dikey konumda yazarken
<https://www.youtube.com/watch?v=NrCFFt9uac0> (Erişim Tarihi: 14.05.2017)

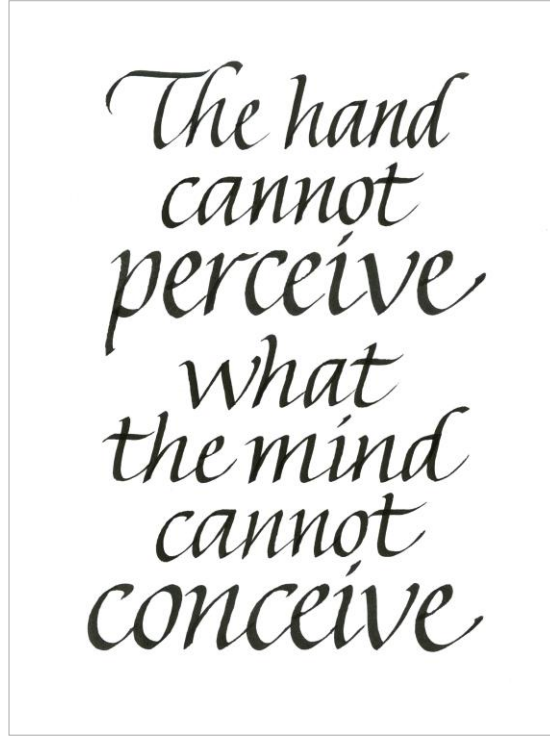
3.3.3.5. Farklı kaligrafi biçimlerine göre yazma yöntemleri

İyi yazı ritmiktir, desenlidir ve her vuruşu hareket eden çizginin bir yolu olarak görülmelidir. Yani, her sembolün kendi karakterini ortaya çıkarmak için her harfin nüanslarına özellikle dikkat edilmelidir.⁸⁴ Kalem hareketi, seçilen yazı stiline uygun çizgilere uygun olarak, hafif ve zarif çizgilerden oluşmalıdır. Yazının hem estetik hem de okunabilir olmasını sağlamalıdır (Bkz. Görsel 76).

⁸⁴ Studley, 2014, a.g.k., 24.

Görsel 76. Kaligrafi sanatçısı çalışmasını yaparken
<https://www.pinterest.co.uk/pin/12736811419129149> (Erişim Tarihi: 08.01.2018)

Görsel 77. Araştırmacıya ait bir kaligrafi çalışması

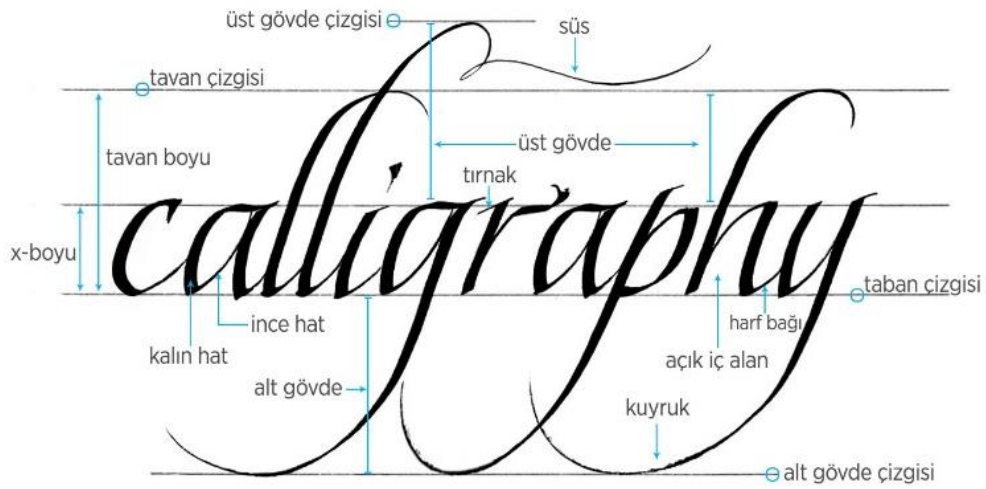
Tek başına kaligrafiyi tekrar canlandırmış olan ve 20. yüzyıla getirilmesinden büyük ölçüde sorumlu olan Edward Johnston, geniş uçlu kalemle yazılan harflerin karakterini belirleyen üç adet ana koşul olduğunu savunmuştur. Bunlar, *çizginin ağırlığı*, *ucun açısı* veya *pozisyonu* ve *harfin biçimidir*. Yazının tasarım ve biçiminin tutarlı görünmesi için, hangi stil olduğu fark etmeden, bu üç koşul devamlı kullanılmalıdır.⁸⁵

⁸⁵ Studley, 2014, a.g.k., 24.

Verilen metin için bir yazı stili seçileceği zaman, sanki kaligraf dramatik bir role uygun aktör seçen bir yönetmen gibidir. Doğru rolde oynayan doğru aktör, izleyici ile net bir şekilde iletişim kurabilir.

Harfin Anatomisi

Harfler kendilerini oluşturan parçalar bütünüdür. Her parçanın belirli bir ismi vardır (Bkz. Görsel 78). Bir yazı stilinde harflerin anatomisi birbirleri ile benzerlik gösterebilir. Bu durum o yazı stilinin karakterini belirlemektedir.

Görsel 78. Kaligrafide harflerin anatomisi

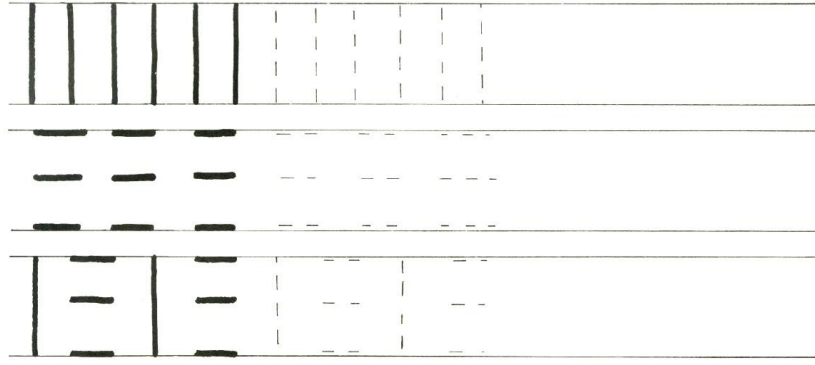
Temel Kaligrafi Alıştırmaları

Geniş uçlu ve fırça uçlu kalemlere geçmeden önce, nokta uçlu siyah bir keçeli kalem ile yazı alıştırımlarına başlanmalıdır. Satır altı el konumlandırmasına göre, kağıt masada gövde orta hizasının sol tarafta kalan bölümüne konumlandırılmalı, yazılan yazıların görülebilmesi için 30-45 derece saat yönünde çevrilmelidir.

Kağıt üzerinde mutlaka satır çizgileri olmalı, kareli veya çizgili ızgaraya sahip bir kağıt tercih edilmelidir. Çizgisiz yani herhangi bir ızgaraya sahip olmayan kağıtlar kullanılırken de, yazı çizgisinde ve harf boylarında tutarlılık olabilmesi için, yeni başlayanların kağıda satır çizgileri çizmeleri ya da arkasına bir şablon yerleştirilmeleri gerekmektedir.

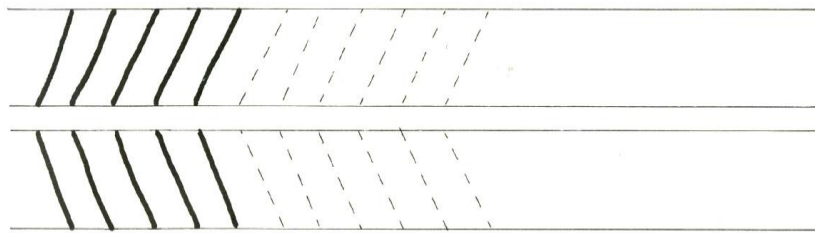
Her yazı stili, harflerin iskeletini oluşturan temel şekillere sahiptir. Yazı stili eğik, dik, geniş, dar, oval, köşeli olabilir. Fakat her yazı stili, harflerin sahip olduğu temel şekillerden gelen, kendine has ayırt edici bir görünüme sahiptir. Bu şekiller bazı temel çizgilerden oluşmaktadır.⁸⁶

Kaligrafi için ihtiyaç kabul edilen ilk temel çizgi, düz çizgidir. Bir satır boyunca, birbiriyle eşit oranda ve eşit boşluklarla dik veya yatay çizgiler atarak alıştırma yapılmalıdır (Bkz. Görsel 79).

Görsel 79. Dik ve yatay atılan alıştırma çizgileri

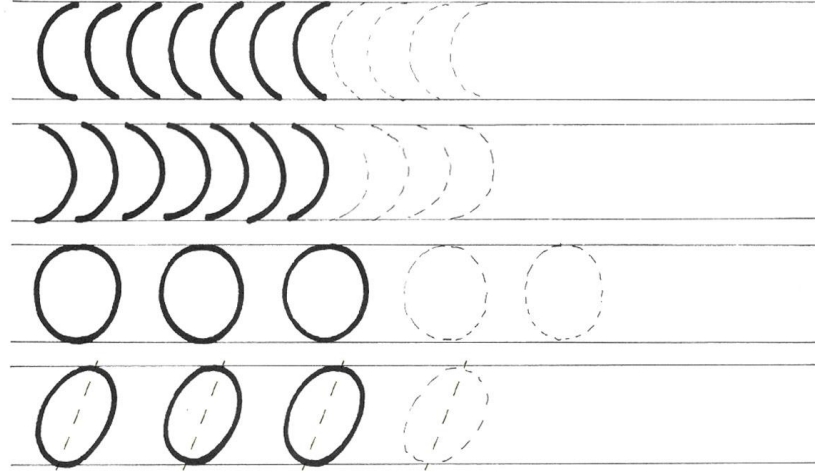
İkinci temel çizgi ise çapraz (köşeleme) çizgidir (Bkz. Görsel 80). Bu, her açıda atılabilmesine rağmen, her yazı stili sadece birkaç tane ya da bir tane çapraz açıya sahiptir. Solaklar sağa yatık olan çapraz çizgileri yaparken daha fazla zorlandıkları için, bu alıştırmada kağıdı düz tutmak yerine hafif sağa doğru çevirmeleri yararlı olacaktır.

Görsel 80. Çapraz atılan alıştırma çizgileri

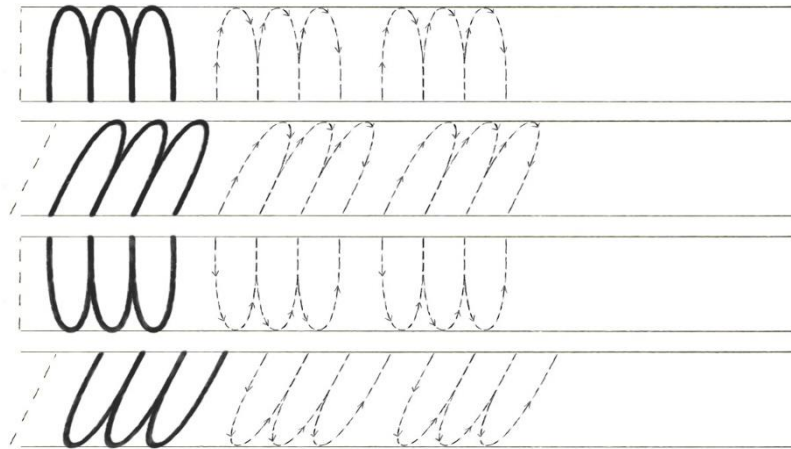
⁸⁶ Shepherd, 1988, a.g.k., 13.

Üçüncü temel çizgi oval çizgidir. Bir daire iki hamle ile çalışılmalı, birbirine simetrik iki oval çizginin birleşimi ile oluşturulmalıdır (Bkz. Görsel 81). Oval şekiller pek çok yazı stili için temel bir şekil olan doğru daireyi meydana getirir. Bu daire oval, eliptik, köşeli, eğik biçimlerinde yapılabilir.

Görsel 81. Oval şeklindeki alıştırma çizgileri

Düz, çapraz ve oval çizgiler alfabenin harflerini oluşturmak için temel niteliğindedir. Birbirine bağlı düz ve italik eğri çizgiler de harf içi ve harfler arası boşlukları sürdürebilmek için önemli alıştırma çizgileridir (Bkz. Görsel 82). Ayrıca m, n, u harflerinin doğru bir şekilde oluşturulması için el alışkanlığı kazandırmaktadır.

Görsel 82. Birbirine bağlı düz ve italik eğri çizgi alıştırma çizgileri

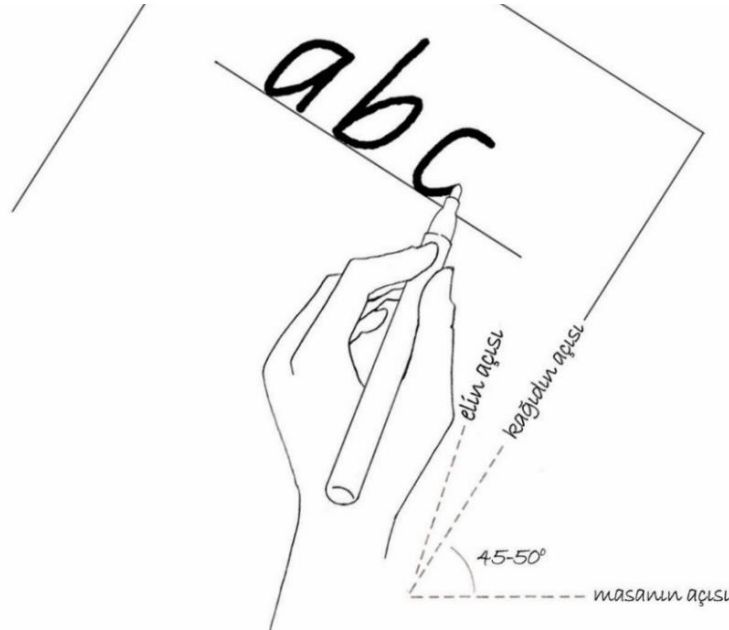
Monoline İtalik

İtalik kaligrafinin temelini oluşturan bu yazı stiline, başlangıç eğitiminde önemli bir yeri vardır. Koyu yazan yumuşak uçlu siyah bir keçeli kalem tercih edilmelidir (Bkz. Görsel 83).

Görsel 83. Monoline İtalik kaligrafi ve nokta uçlu keçeli kalem

Bir önceki bölümde üzerinde durulan kalem tutuşu, kağıdın açısı, eli konumlandırma, aydınlatma gibi kurallara dikkat edilmelidir. Solakların italik harfleri doğru oluşturmak, yazıyı görebilmek ve ele mürekkep bulaştırmamak için 45-50 derece açıda satır altı konumlandırma biçimini tercih etmeleri en uygun yöntem olacaktır (Bkz. Görsel 84). Masada kağıt gövde orta noktasının sol tarafta kalan bölümüne konumlandırılmalıdır.

Görsel 84. Monoline İtalik kaligrafide nokta uçlu keçeli kalem ile konumlandırma yöntemi

Harf biçimlerine ve hareket yönlerine dikkat ederek, her harf tekrar tekrar çalışılmalıdır (Bkz. Görsel 85). Doğru harf anatomilerini oluşturmak için el alışkanlığı kazanmak ancak sabırla ve çok çalışmak ile mümkündür.

Görsel 85. Monoline İtalic harfler ve oluşturma yönleri

Solaklar harflerin yatay çizgilerindeki hareket yönlerinde, sol ele uygun değişiklikler yapabilmektedir (Bkz. Görsel 86). Örneğin, “f” ve “t” harflerinin orta çizgisini, “ç” ve “ş” harflerinin noktasını sola doğru vücutlarından uzaklaştırarak atmak, solaklar için daha uygun olacaktır.

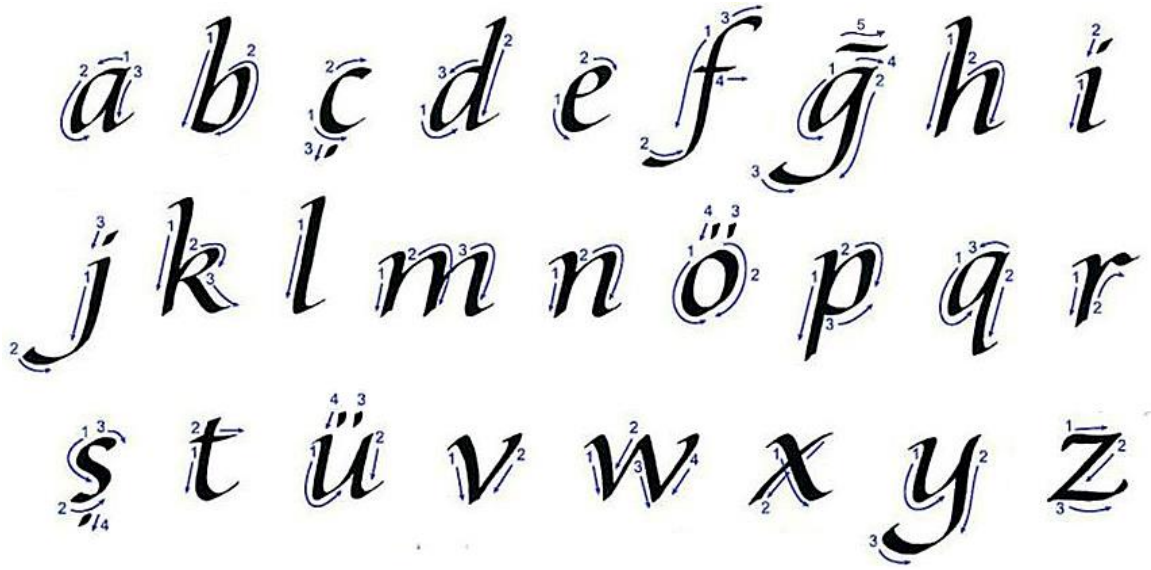

Görsel 86. Monoline İtalic yazıda solaklara uygun yatay hareket yönleri

Bu yazı stilindeki çoğu harf el çabukluğu ile tek hamlede oluşturulmaktadır. Bu yüzden harflerin biçimlerinin doğru oluşması için, kullanılan kaleme uygun 45 derecelik konumlandırma yönteminde yeterince alıştırmayı yapmak gerekmektedir.

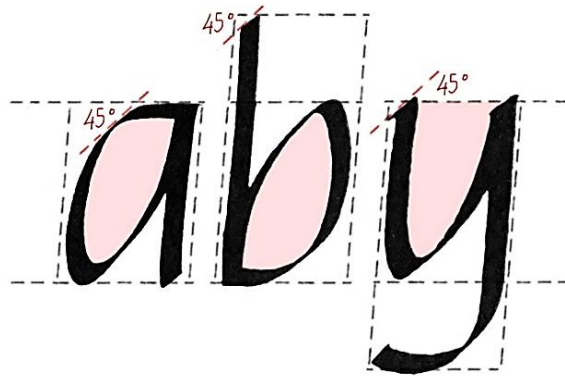
3.3.3.5.1. İtalik kaligrafi

Geçmişte ve günümüzde kaligraflar tarafından en çok öğrenilen ve bilinen yazı stilidir (Bkz. Görsel 87). İtalik kaligrafi stilinin pek çok yerde rahatlıkla kullanılmasının sebepleri okunaklı olması, farklı tasarımlara uyum sağlayabilmesi, her kaligrafın kendisine özgün bir şekilde görselleştirebildiği dışa vurumcu, esnek bir yapıya sahip olmasıdır. Afiş tasarımlarında, davetiyelerde, diploma ve sertifikalarda sıklıkla kullanılmaktadır.

Görsel 87. İtalik kaligrafi stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri

Bu yazı stilinin temel karakteristik özellikleri 45 derecelik uç açısıyla yazılması, kama şeklindeki harf gövdelerinden oluşması, 5 ila 7 derece hafif yana eğimli dik bir dikdörtgen içinde tamamlanmasıdır (Bkz. Görsel 88).

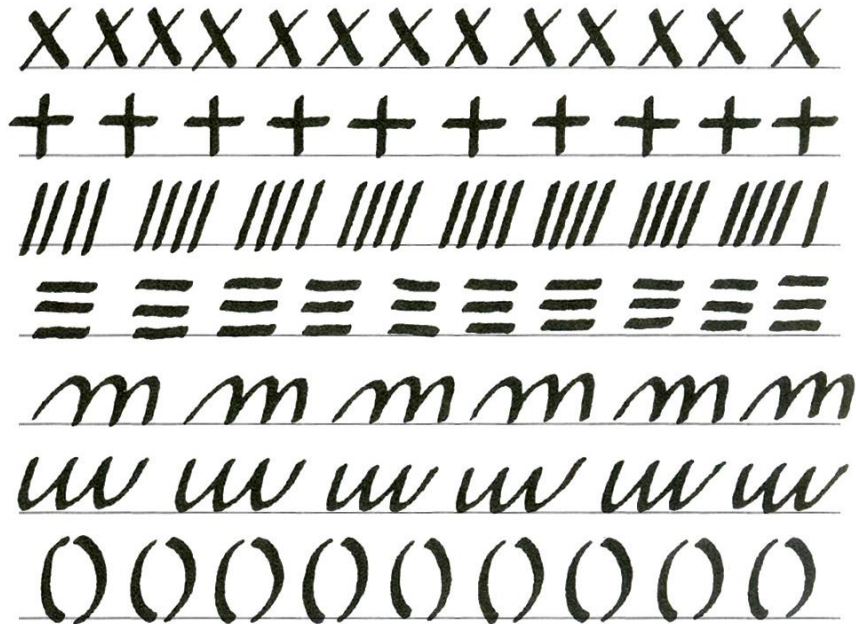
Görsel 88. İtalik Kaligrafının temel özellikleri

Çoğu harf, a veya b'ye çizgi ekleyerek ya da onlardan çizgi çıkararak oluşturulmaktadır. Miniskül “b” harfi, ters dönmüş “a” harfine benzemektedir. “p” harfi, “d” harfinin ters dönmüş halidir. Aynı şekilde, “u” harfi de, tersten bir “n” harfidir. Harfleri oluşturan çapraz ve dikey çizgilerde hep aynı ve birbirini tekrar eden incelik ve kalınlıklar vardır. Sadece “e, k, s, v, w, x, z” harfler farklı açılarda kendilerine özgü eğim ve çizgilere sahiptir (Bkz. Görsel 89).

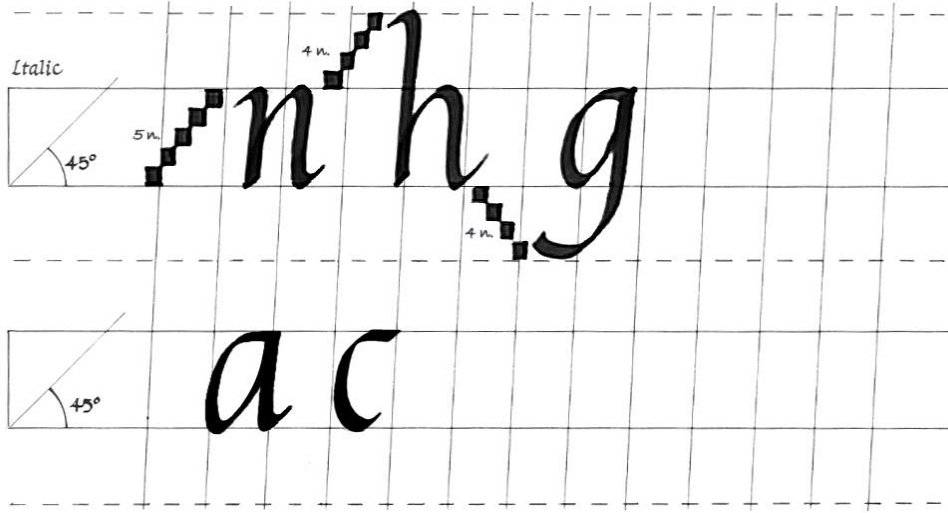
Görsel 89. Kendisine özgü eğim ve çizgilere sahip olan bazı italik harfler

İtalik harflere geçmeden önce geniş uçlu kalemle çizgi alıştırmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalarda İtalik kaligrafinin 45 derecelik uç açısına uygun, sağa eğik, birbiri ile tutarlı çizgiler ve eğriler yaparak el alışkanlığı kazanılması amaçlanmaktadır (Bkz. Görsel 90).

Görsel 90. İtalik kaligrafi için alıştırma çizgileri (Studley, 2014)

Kaligrafi alıştırmaları için kılavuz sayfalar da kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 91). Bu sayfalar harflerin eğimlerini, taban ve tavan çizgilerini belirlemekte, çalışan kişiye kolaylık sağlamaktadır. Kılavuz çizgileri, çalışılacak sayfaya çizilebilir, baskı alınabilir ya da şablon olarak çalışılacak sayfanın altına yerleştirilebilir.

Görsel 91. İtalik kaligrafi kılavuz sayfası ve çalışma örneği

x-Boy, kullanılacak uç kalınlığının çıkartacağı 5 nokta yüksekliğinde olmalıdır (Bkz. Görsel 91). Bu yükseklik İtalik kaligrafi için geçerli olup farklı yazı stillerinde farklı yükseklikler kullanılabilmektedir.

Majüskül yani büyük harflerin çoğunluğu kendilerine özgü çizgilere sahiptir. Sadece c-ç, ı-i, o-ö, u-ü, v, w, x, y, z harfleri miniskül harfler ile benzerlik göstermektedir (Bkz. Görsel 92). Majüskül harflerin boyları kalem uç kalınlığının çıkartacağı 7 ya da 8 nokta yüksekliğinde olmalıdır.

Görsel 92. İtalik kaligrafi stilinde majüskül harfler ve oluşturma yönleri

İtalik Kaligrafi Yazma Yöntemleri

Monoline İtalik stilinde nokta uçlu kalemle oluşturulan harf anatomileri İtalik kaligrafinin temelini oluşturduğu için, nokta uçlu kalemle yeterince alıştırma yapan kişiler, İtalik kaligrafiye başlarken daha donanımlı olacaklardır.

İtalik kaligrafide solaklar geniş uçlu olan düz ya da eğik uca sahip kalemler kullanabilir. Bu bir kamış kalem, keçeli kalem, dolma kalem ya da divit uç olabilir. Kaligrafiye yeni başlayan bir solak için bunlardan en pratik olanı, geniş uçlu bir keçeli kalemdir. Divit uç ya da dolma kalem ile yazmaya İtalik Kaligrafinin temel harf biçimlerini çözdükten sonra geçilmelidir.

Mürekkebinin kendinden olması, mürekkep ile ilgili sorunlarla başlangıçta karşılaşmamak ve sadece yazıya odaklanmak adına keçeli kalem, solaklar için en hızlı çözümdür. Kalemin düz ya da eğik uçlu olması ise sadece kağıdın ve elin konumunun belli açılarda değiştirileceğini öğrenmeyi gerektirir (Bkz. Görsel 93). Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu; İtalik kaligrafinin 45 derecelik uç açısına göre kalem ucunun kağıt ile tamamen örtüştüğü bir şekilde konumlanmasıdır.

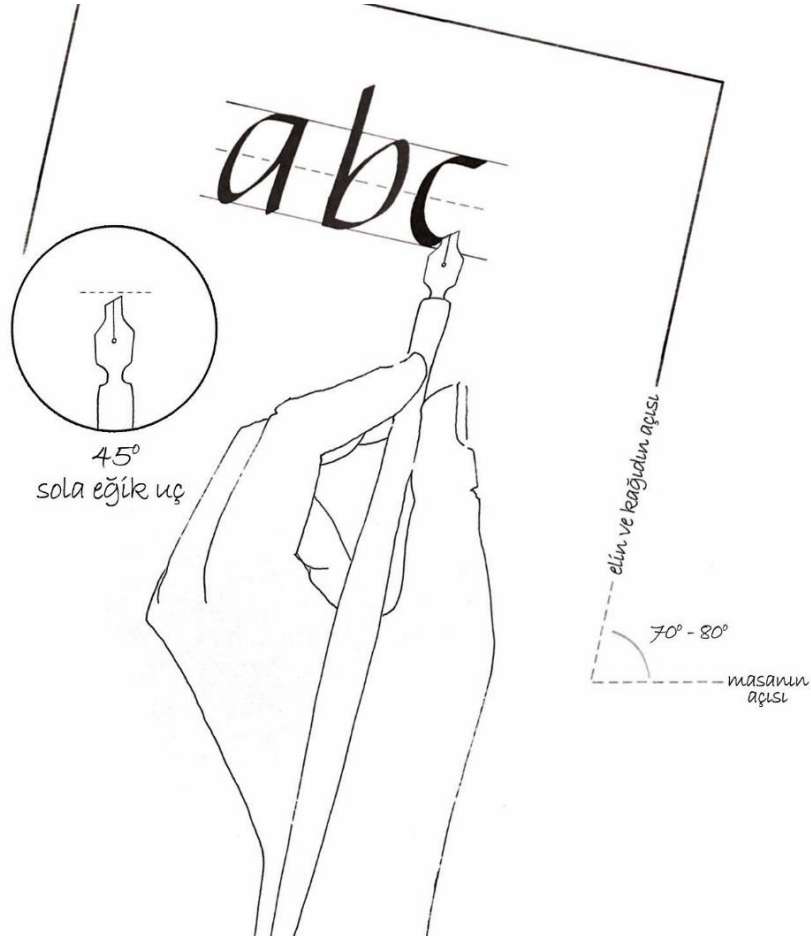
Görsel 93. Sol tarafta düz uç, sağ tarafta eğik uç kullanım açısı

Başlarken, özellikle solaklar için üretilmiş eğik uçlu kalem kullanmak İtalik kaligrafinin doğru açısını yakalamak adına yararlı olacaktır. Harflerin biçimlerini oluşturmaya ve harfler arasında tutarlı bir ritim tutturmaya odaklanmak gerekmektedir. Eğer başlangıçta harf tırnakları ve bitirme çizgileri tuhaf görünüyorsa kaygılanılmamalıdır. Alıştırma yaptıkça bu durum düzelecektir. Kağıdı sola doğru normalden daha fazla konumlandırmak daha kullanışlı olacaktır; böylelikle dirsek gövde tarafından engellenmeyecektir.⁸⁷

⁸⁷ Waddington, 1996, a.g.k., 16.

Yöntem 1

İtalik kaligrafide 45 derece veya bu dereceye yakın uca sahip eğik uçlu kalemler kullanırken yapılacak yöntemlerden en uygunu, kağıdı masaya göre 70-80 derece açıda tutmak; eli de kalem ucunun İtalik kaligrafinin 45 derecelik uç açısına göre kağıt ile tamamen örtüştüğü bir şekilde konumlandırmaktır (Bkz. Görsel 94).

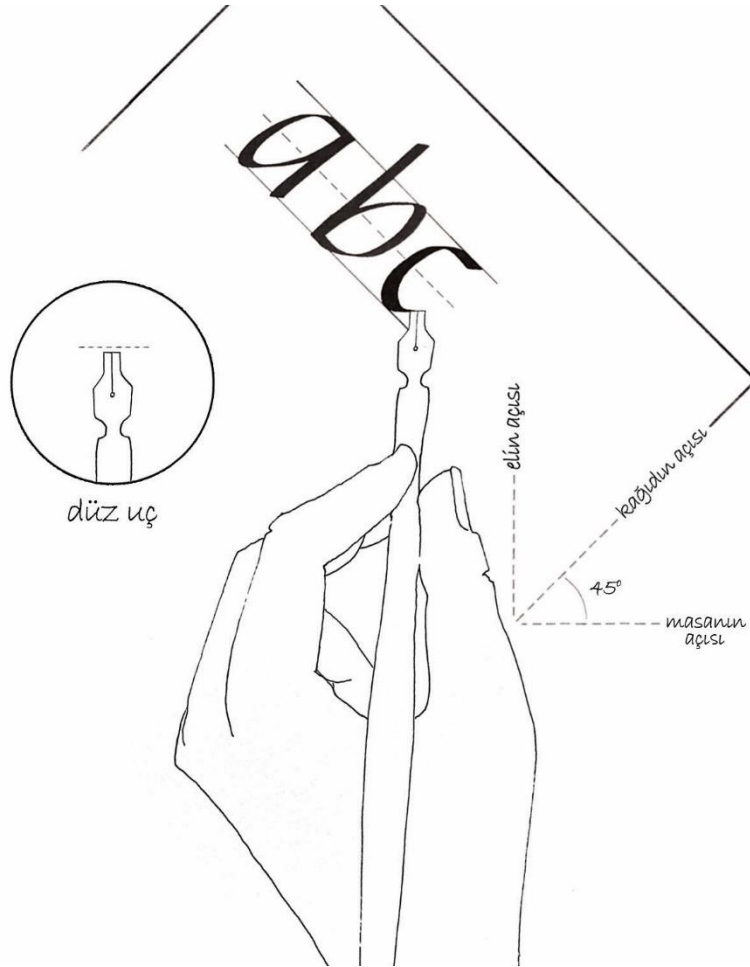

Görsel 94. İtalik kaligrafide eğik uçlu kalem ile satır altı konumlandırma yöntemi

45 derece eğik uç ile kağıt tamamen düz tutulduğunda da İtalik kaligrafi yazmak mümkündür. Fakat kağıdın düz durması, yazılan yazıyı görmeyi zorlaştırır. Yazılan yazıyı görebilmek amacıyla daha uygun bir perspektife sahip olmak, kağıdı saat yönünde çevirmeyi gerektirir. Kalemi ve kağıdı satır altı konumlandırma ile hiç denememiş bir solak için ilk başlarda bu açığa alışmak zor gelebilir. Perspektif nasıl olursa olsun, doğru ve tutarlı harf biçimlerini oluşturabilmek, sabırla çok alıştırma yapmaya bağlıdır.

Yöntem 2

Düz uçlu bir kalem kullanmak istenildiğinde ise kalem ucunun, İtalik kaligrafinin 45 derecelik uç açısıyla örtüşmesi için, eli ve kağıdı farklı şekilde konumlandırmak gerekmektedir. Kağıdın masaya 45 derecelik, elin de 90 derecelik bir açıda konumlanması, düz uçlu bir kalem ile İtalik kaligrafi yazarken belirlenebilecek en doğru yöntemlerden biridir (Bkz. Görsel 95).

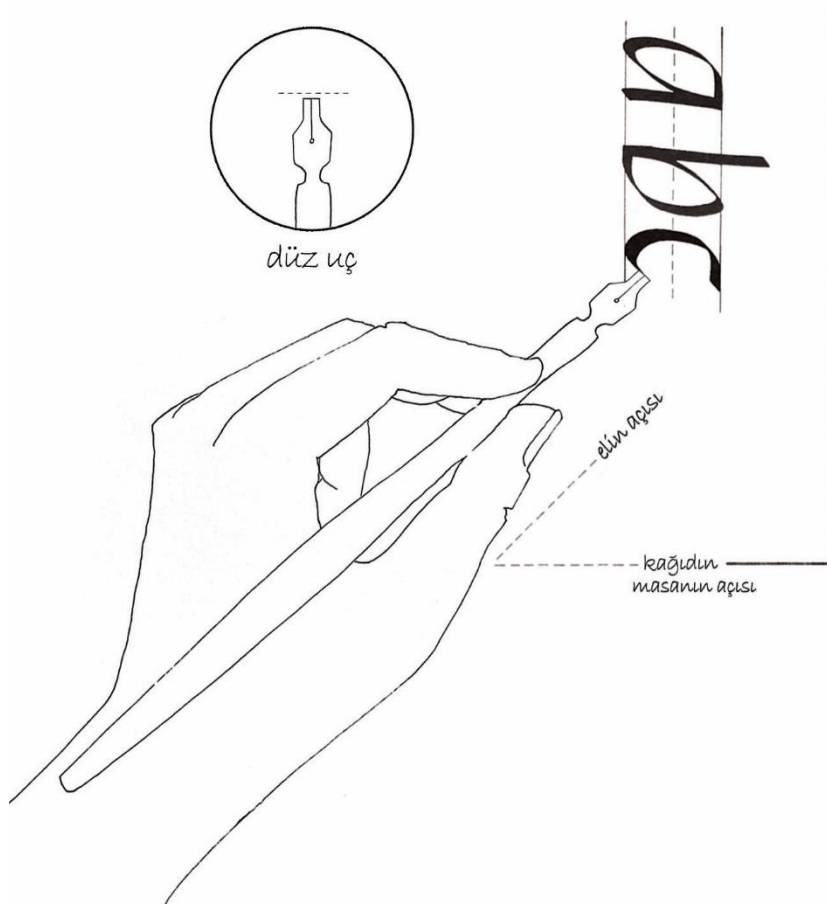

Görsel 95. İtalik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır altı konumlandırma yöntemi

Bu konumlandırma yönteminde sol el, harflerin dikey çizgilerini çok rahat hareketlerle oluşturabilmektedir. Bileğin sağa-sola hareketleri ve harfin boyutuna göre parmakların da kullanılması yazmayı kolaylaştırmaktadır.

Yöntem 3

Düz uçlu kalem kullanımında alternatif bir yöntem de satır çizgisinin 90 derece açı ile vücuda dik şekilde dönük olduğu konumlandırma yöntemidir (Bkz. Görsel 96). Perspektif ve konumlandırma başlığı altında bahsedildiği gibi, yazılan yazıya çok farklı bir perspektiften bakılması ve bu perspektifin İtalic kaligrafinin çizgi eğri ve boşluklarını muntazam tutmayı zor hale getirmesi, bu konumlandırmanın dezavantajlarından biridir. Fakat kalem açısından dolayı çizgilerin itme ve çekme yönlerinin sağ elini kullananlar ile aynı olması, bu konumlandırmada bir avantaj sağlamaktadır.

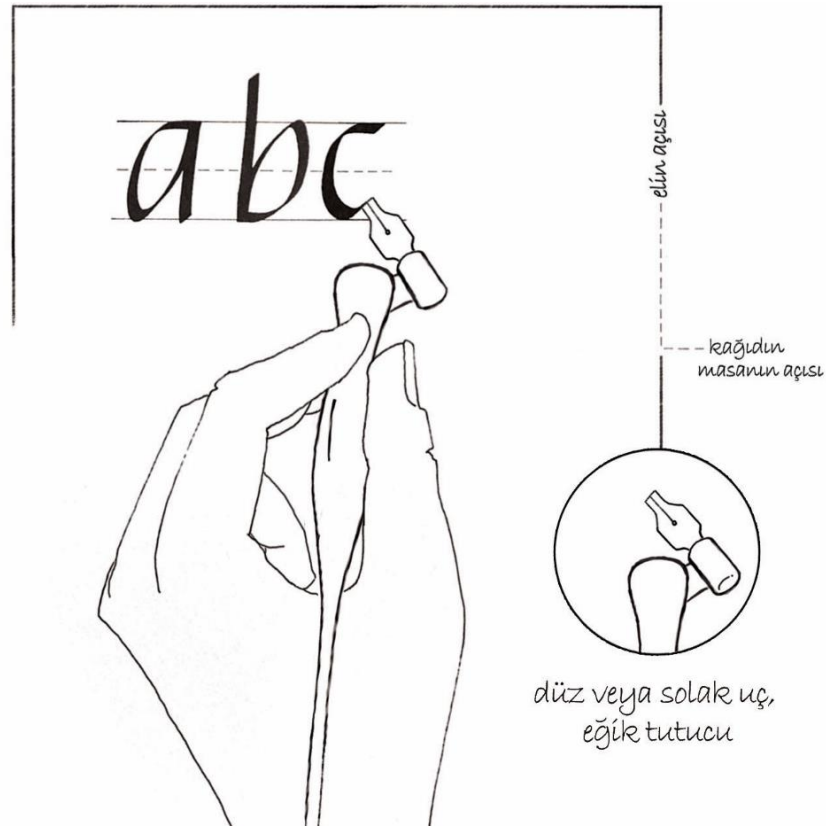

Görsel 96. İtalic kaligrafide düz uçlu kalem ile satır çizgisi vücuda dik olan konumlandırma yöntemi

Solakların İtalic kaligrafideki harf eğimini verebilmeleri için eğitim sürecine yeni başladıkları zamanlarda kılavuz sayfasında bulunan çizgileri referans almaları faydalı olacaktır. Aksi durumda harflerin eğimleri arasında tutarsızlıklar olacaktır. Çünkü harfler arasında uyum oluşturmak solakların en çok zorlandığı konulardan biridir.

Yöntem 4

Solakların eğik uç tutucu ve divit uç kullanarak, sağ el ile yazanların kalem açısını taklit etmeleri de mümkündür (Bkz. Görsel 97). Fakat bu yöntem için mürekkep ve divit kullanımı şarttır. Çünkü keçeli ya da dolma kalemlerde eğik tutucu bulunmamaktadır. Bu yöntemde italik kaligrafideki kalın çizgilerin atıldığı aşağı çekme hareketlerinde, eğik tutucunun kontrolü diğer kalemlere göre daha zordur. Çünkü kalemin denge noktası değişmektedir.

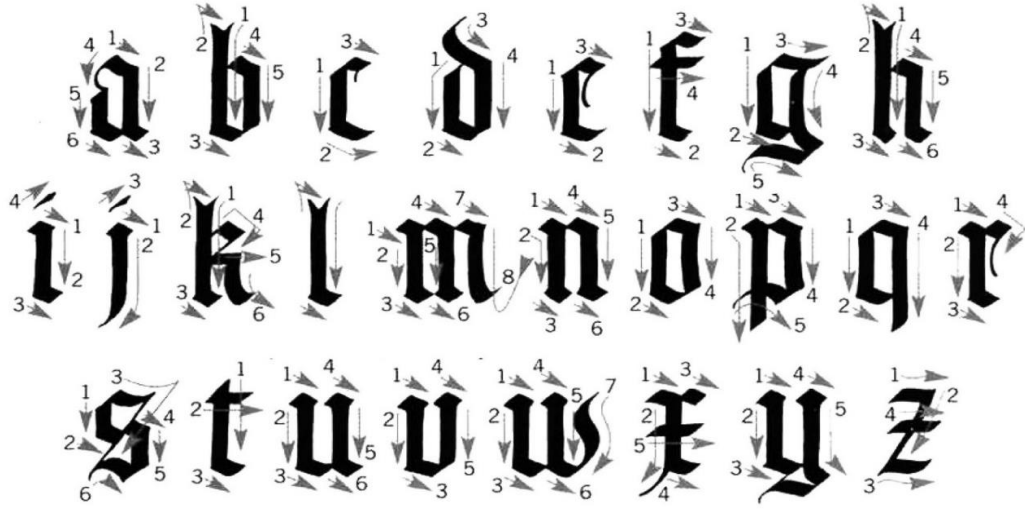

Görsel 97. *İtalik kaligrafide eğik uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi*

Bu yöntem mürekkep ve divit uç kullanımına alışkın olmayan ve eğitim sürecinin başında bulunan bir solak için en son tercih edilebilecek yöntemdir. Divit uçlarda çoğu markanın solaklar için ürettiği farklı uç türleri bulunmaktadır. Fakat bu uçlar keçeli kalemlerdeki gibi 45 derecelik bir açıda değil, 5 ila 10 derece gibi düze yakın açılardadır. İtalik kaligrafide önemli olan kalem ucunun yazı stiline uygun olarak kağıt üzerine tamamen oturması olduğu için, solaklar her halükarda bu durumu temel alarak el ve kağıt açısını konumlandırmalıdır.

3.3.3.5.2. Gotik / Blackletter kaligrafisi

Gotik alfabesi son derece karmaşık gözükmesine rağmen, aslında solaklar için öğrenilmesi en kolay olan alfabedir (Bkz. Görsel 98). Sadece kalem ucunun çok dar olmadığından emin olunmalıdır.⁸⁸ Bu yazı stili gözü yoran yoğun ve sert biçimlere sahip olduğu için yazı çalışmalarında fazla miktarda kullanılmamaktadır. Çoğunlukla sertifikalardaki başlıklarda, kısa metinlerde, logotype tasarımında karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 98. Gotik Textura stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri (Harris,2003)

Gotik kaligrafide kalem 35 ila 45 derecelik uç açısıyla tutulmalı, harfler taban çizgisine dik olarak yazılmalıdır. x-Boyunun kullanılacak uç kalınlığının çıkartacağı 5 nokta yüksekliğinde olması gerekmektedir (Bkz. Görsel 99).

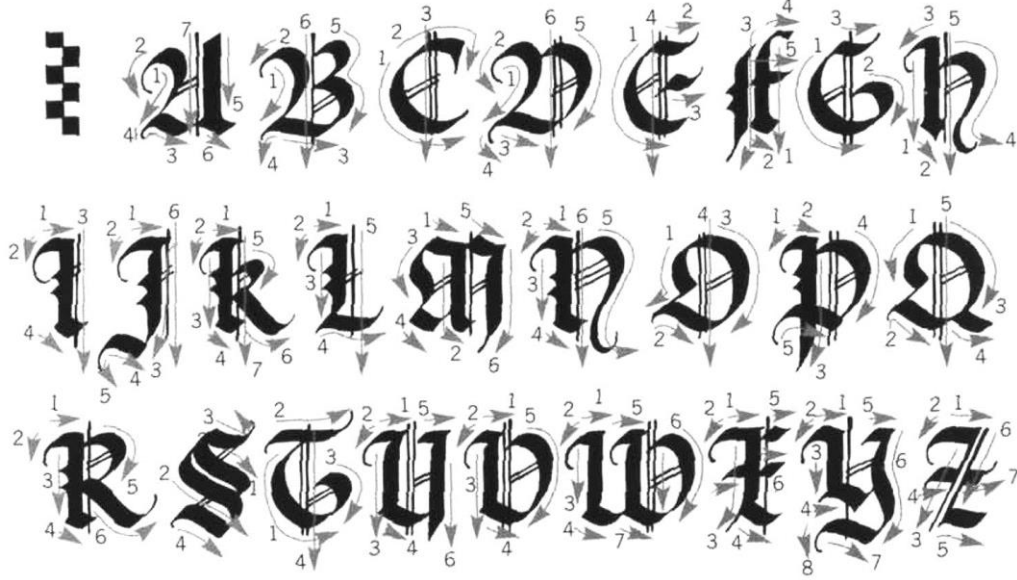
Görsel 99. Gotik kaligrafinin temel özellikleri

Gotik kaligrafinin en önemli özelliklerinden biri, her harfin birbiri ile eşit ve düzenli boşluklara sahip olmasıdır. Dikkatle bakıldığında çizgi kalınlığının harf içi ve harf arası boşluklar ile eşit olduğu fark edilmektedir (Bkz. Görsel 100).

⁸⁸ Shepherd, 1988, a.g.k., 39.

milling about

Görsel 100. Gotik kaligrafide çizgi kalınlığının harf içi ve harf arası boşluk uyumu (Shepherd, 1998)

Görsel 101. Gotik Textura stilinde majüs kül harfler ve oluşturma yönleri (Harris, 2003)

Gotik kaligrafisi, *Textura*, *Rotunda*, *Schwabacher* ve *Fraktur* gibi tarihte pek çok alt stillere ayrılmıştır. Bunlar karakter olarak birbirine benzemekte, fakat bazı ayrıntılarından dolayı birbirlerinden ayrılmaktadır (Bkz. Görsel 102).

	Textur	Rotunda	Schwabacher	Fraktur
a	ɑ	ɑ	ɑ	ɑ
d	ɖ	ɖ	ɖ	ɖ
g	ɢ	ɢ	ɢ	ɢ
n	ɳ	ɳ	ɳ	ɳ
o	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ
A	Ɑ	Ɑ	Ɑ	Ɑ
B	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

Görsel 102. Gotik kaligrafinin türleri arasındaki farklılıklar

<https://www.sitepoint.com/the-blackletter-typeface-a-long-and-colored-history> (Erişim Tarihi: 17.05.2018)

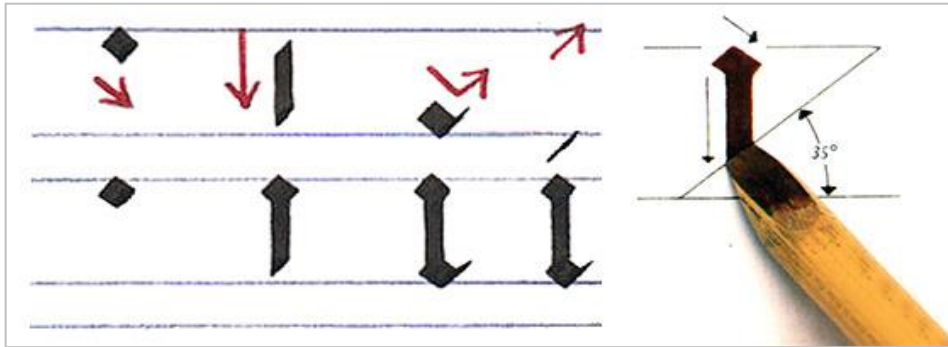
Gotik Kaligrafi Yazma Yöntemleri

Gotik kaligrafide oluşturulan çizgileri görebilmek ve yeni atılacak çizgiyi bir önceki çizginin konumuna göre atmak diğer yazı stillerine göre daha fazla önem taşımaktadır. (Bkz. Görsel 103).

Görsel 103. Bir kaligraf Gotik kaligrafi yazarken
https://www.youtube.com/watch?v=MHm_cPz3cEQ (Erişim Tarihi: 18.05.2018)

Gotik kaligrafı, yazı stilleri arasında vuruş sayısı çok olan stillerden biridir (Bkz. Görsel 104). Bir önceki vuruşun bitiş noktasını görebilme, harf içi ve arası boşlukları ayarlama, yazarken solakların zorlanabileceği durumlardır. Bu yüzden solakların yazdıkları yazıyı en iyi görebilecekleri bir açıda kağıdı ve kalemi konumlandırmaları gerekmektedir. Satır altı konumlandırma biçiminde bu durum oldukça zordur.

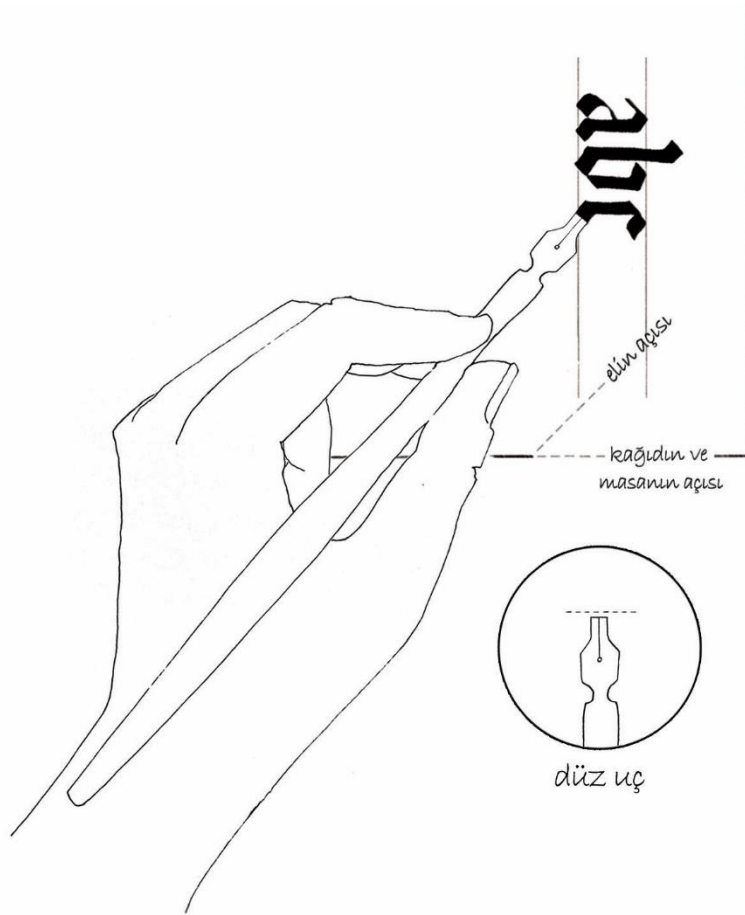

Görsel 104. Gotik Textura stilinde i harfindeki vuruşlar ve sırası (Harris, 1995)

Yöntem 1

Satır çizgisi vücuda dik duracak şekilde yazmak ve satır üstünden yazmak Gotik kaligrafi için en doğru konumlandırma biçimleridir. Satır çizgisini vücuda dik konumlandırma biçimi, kalem açısının sağ elini kullananlar ile aynı olmasından dolayı da yazan kişiye bir avantaj sağlamaktadır (Bkz. Görsel 105). Ayrıca yazılan yazılar satır altı konumlandırmaya oranla daha rahat görülmektedir.

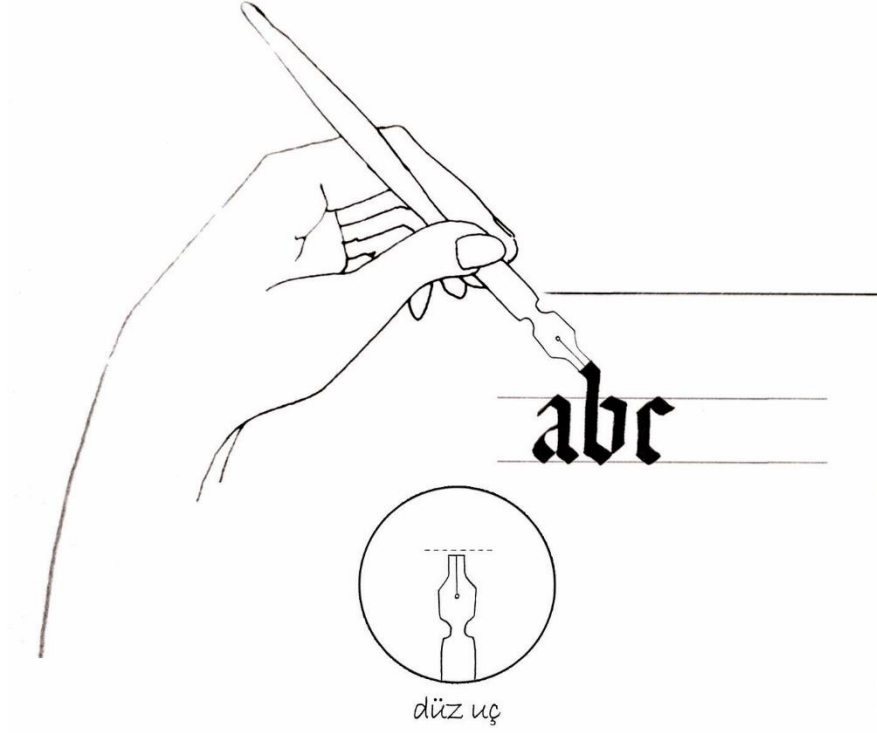
Gotik kaligrafide harflerin 90 derecelik dik açısını korumak ve harf arası boşlukları düzenli tutmak gerekmektedir. Satır çizgisi vücuda dik olan konumlandırmada düz çizgileri daha rahat oluşturabilmek için serçe parmak ve yüzük parmağı, kağıt üzerinde hafifçe sürtünerek daha doğru ve dikkatli şekilde hareket etmeye yardımcı olacaktır.

Görsel 105. Gotik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır çizgisi vücuda dik olan konumlandırma yöntemi

Yöntem 2

Diğer konumlandırma biçimi olan satır üstünden yazma yöntemi, Gotik kaligrafide solak kaligraflar tarafından en çok tercih edilen yöntemlerden biridir (Bkz. Görsel 106).

Görsel 106. Gotik kaligrafide düz uçlu kalem ile satır üstü konumlandırma yöntemi

Kağıdın düz tutulup, elin satır üstüne konumlandırıldığı bu yöntemde, harfleri oluşturma aşamasında normalin dışında bir yol izlenmekte; Gotik harfler aksi yönde oluşturularak yazılmaktadır. Çünkü kalemin yukarı bakan açısı, harfleri aşağı doğru ittirerek oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden kalemi ittirmek yerine aşağıdan yukarı çekilen çizgiler daha rahat ve pürüzsüz olmaktadır. (Bkz. Görsel 107).

Görsel 107. Solak bir kaligraf satır üstü konumlandırma ile Gotik kaligrafi yazarken
<https://www.youtube.com/watch?v=sqQ82-IvaJ8> (Erişim Tarihi: 19.04.2018)

Satır üstü konumlandırmada elin yazıya değme ihtimalinden dolayı hızlı kuruyan bir mürekkep tercih etmek gerekmektedir. Geç kuruyan bir mürekkeple yazılırsa, el yazının üzerinden geçerken lekelenme sorunu meydana gelecek ve yazı da bozulacaktır. Eğer keçeli kalem kullanılırsa mürekkep hızlıca kuruyacağından lekelenme ve yazıda bozulma olmaz.

Solak kaligrafi sanatçısı Ted Mayhall, Gotik kaligrafinin alt kollarından *Rotunda* stilinde oluşturduğu yazılarında her bir çizgiyi satır üstü konumlandırma şekliyle yavaş ve dikkatli bir hareketle oluşturmaktadır (Bkz. Görsel 108). Bu konumlandırmanın sağladığı perspektif sayesinde harfler ve boşluklar arasındaki uyum, düz bir bakış açısı ile daha rahat incelenebilmektedir. Gotik kaligrafide her harfin birbiri ile aynı çizgilere ve boşluklara sahip olması gerekliliği, doğru bir yazı oluşturmak için sık sık alıştırma yapma mecburiyetini doğurur.

Görsel 108. Solak sanatçı Ted Mayhall satır üstü konumlandırma biçimi ile yazarken
<https://www.youtube.com/watch?v=ipDjPJZdbY8> (Erişim Tarihi: 06.04.2018)

3.3.3.5.2. Copperplate / Anglez kaligrafi

Kaligrafide resmi olarak İngiliz Round Hand ya da Anglez Kaligrafisi olarak adlandırılan Copperplate stili, 18. yüzyıl kaligrafları arasında baskın bir stildir. Copperplate alfabesi temelde karmaşık değildir. Fakat esas vuruşlar, el kontrolünün ihtişamı ve göz alıcı profesyonel bir sunumu içerisinde gizlenmektedir.⁸⁹ (Bkz. Görsel 109). Bu yazı stili gösterişli olması tercih edilen davetiyelerde, sertifikalarda, şiir ve kompozisyon çalışmalarında sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Görsel 109. Copperplate stilinde bir çalışma

<https://i.pinimg.com/originals/31/f9/b8/31f9b8f959bd2755a1005f39526d9ad1.jpg> (Erişim Tarihi: 11.06.2018)

Copperplate, solaklar için en kolay kaligrafi stillerinden biridir.⁹⁰ Diğer stillerden farklı olarak oval harf gövdelerine sahiptir. Taban çizgisine 60 derecelik bir açıyla eğimli olarak yazılır. Diğer stillerde bulunmayan kıvrımlı harf süslemelerine, ince ve hassas çizgilere sahiptir (Bkz. Görsel 110).

⁸⁹ <https://www.britannica.com/topic/copperplate-script> (Erişim Tarihi: 26.02.2018)

⁹⁰ Shepherd, 1988, a.g.k., 13.

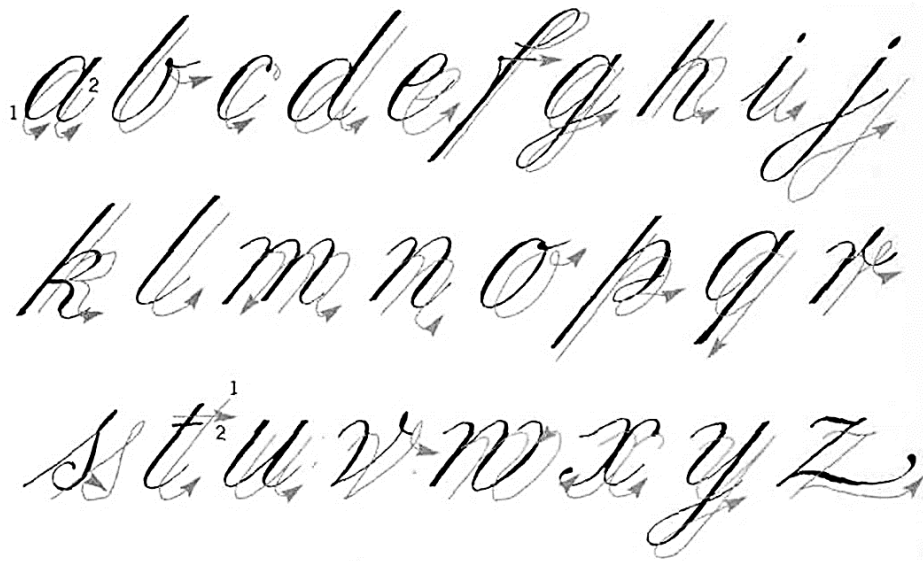
Görsel 110. Copperplate kaligrafisinin temel özellikleri

Copperplate stilinde çizgi ağırlığındaki çeşitliliğe olan ihtiyaçtan dolayı, nokta uçlu bir divit kalem kullanılmalıdır (Bkz. Görsel 111). Çünkü çizgi ağırlıkları ucun üzerine yapılan baskının şiddeti ile, el açısı değiştirilmeden kolaylıkla ayarlanabilmektedir.

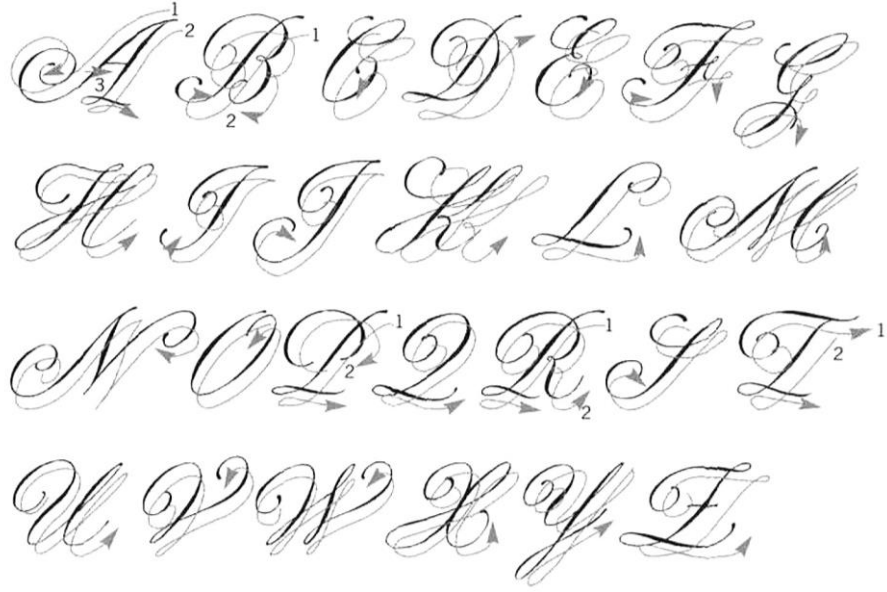
Görsel 111. Copperplate için nokta uçlu bir uç ve tutucusu

Miniskül harflerde “t” harfi dışındaki tüm harfler, kalemi kaldırmadan tek hamle ile oluşturulmaktadır (Bkz. Görsel 112). Kalın çizgiler kalemin aşağı hareketi, ince çizgiler ise kalemin yukarı ve yana doğru hareketleri ile elde edilmektedir.

Görsel 112. Copperplate stilinde miniskül harfler ve oluşturma yönleri (Harris, 2003)

Copperplate diğer stillere göre daha hassas el hareketleri gerektirmekte, kalemi tutan parmakdan başlayarak omuza kadar bütün kolun çalışmasına yönelik yazma yöntemlerini de içermektedir. Özellikle majüslül harflerde ve bitirme çizgilerinde yapılan geniş süslemeler Copperplate kaligrafının albenisini ortaya çıkaran özelliklerdir (Bkz. Görsel 113). Majüskül harflerin bazılarında birden fazla hamlede oluşturulması gereken çizgiler bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak dairesel hareketler görülmektedir.

Görsel 113. Copperplate stilinde majüskül harfler ve oluşturma yönleri (Harris, 2003)

Copperplate kaligrafiye yeni başlarken, bu stili oluşturan temel çizgiler, harf bağları ve süsleme çizgileri konusunda yeterli derecede alıştırmalar yaparak el alışkanlığı kazanmak gerekmektedir (Bkz. Görsel 114).

Görsel 114. Copperplate kaligrafisi için kılavuz sayfası örneği ve alıştırma çizgileri

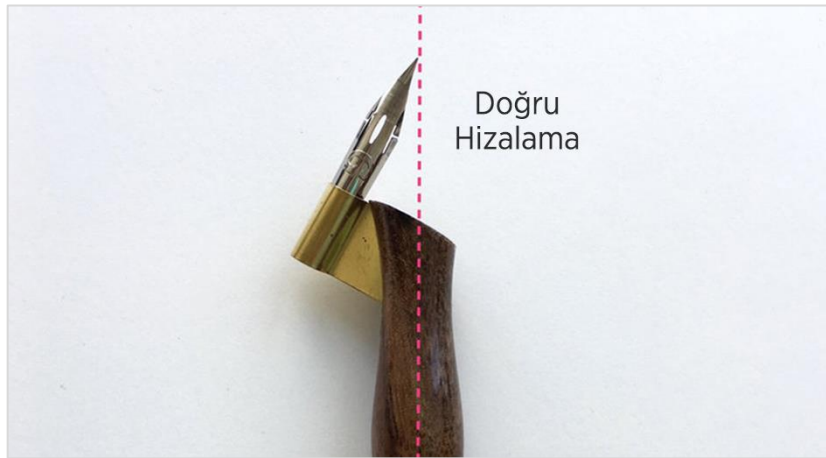
Copperplate Kaligrafi Yazma Yöntemleri

Solaklar için en rahat olan satır altı el konumlandırması, Coppeplate stilineki eğimle ve kalemin nokta uçlu olmasıyla barışık olan bir durumdur. Çünkü bu şekildeki el açısından dolayı, kalemin aşağı ve yukarı hareketinde mürekkep akışını sağlamak daha kolaydır (Bkz. Görsel 115). Solaklar bu yüzden Copperplate kaligrafiye sağ elini kullananlara göre daha yatkındır.

Görsel 115. Solakların Copperplate kaligrafiye yatkın oluşunu gösteren kalem açısı
<https://juliabausenhardt.com/calligraphy-and-brush-lettering-tips-for-left-handers> (Erişim Tarihi: 24.05.2018)

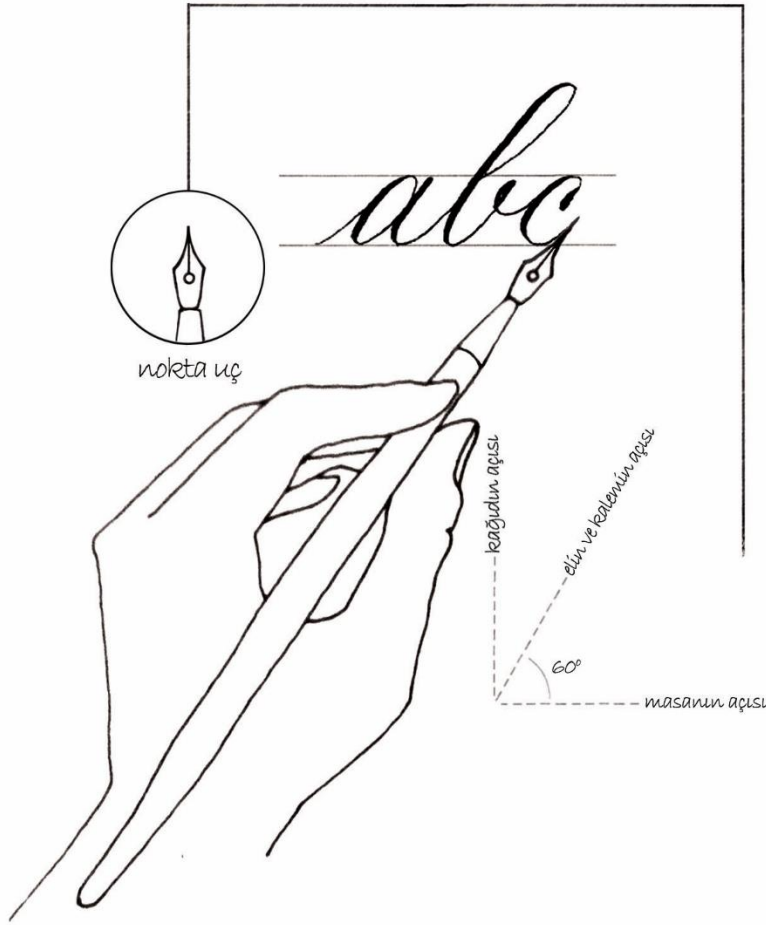
Eğik uç tutucu kullanırken rahat bir kalem kontrolü sağlamak için, divit ucun tutucunun merkezi ile hizalanması gerekmektedir. Bunun için uç tutucuya yerleştirilirken, bu durum göz önünde bulundurularak uç ve tutucu hizası ayarlanmalıdır. (Bkz. Görsel 116).

Görsel 116. Divit ucun, tutucuya takıldığında merkezi ile aynı hizada olması
<https://www.jwlettering.com/blog/2017/8/7/calligraphy-getting-started> (Erişim Tarihi: 12.07.2018)

Yöntem 1

Satır altı konumlandırma, Copperplate kaligrafisi için en doğru konumlandırma yöntemidir. Bu konumlandırma ile hem düz hem de eğik uç tutucu ile yazmak mümkündür. Düz uç tutucunun kullanıldığı 1. yöntemde kağıt, gövde orta noktasının hafif soluna gelecek şekilde düz tutulur ve el rahat bir şekilde kağıt üzerine yerleştirilir (Bkz. Görsel 117). Bu konumda kendiliğinden oluşan doğal kalem açısı Copperplate kaligrafisi için bir temel niteliğindedir.

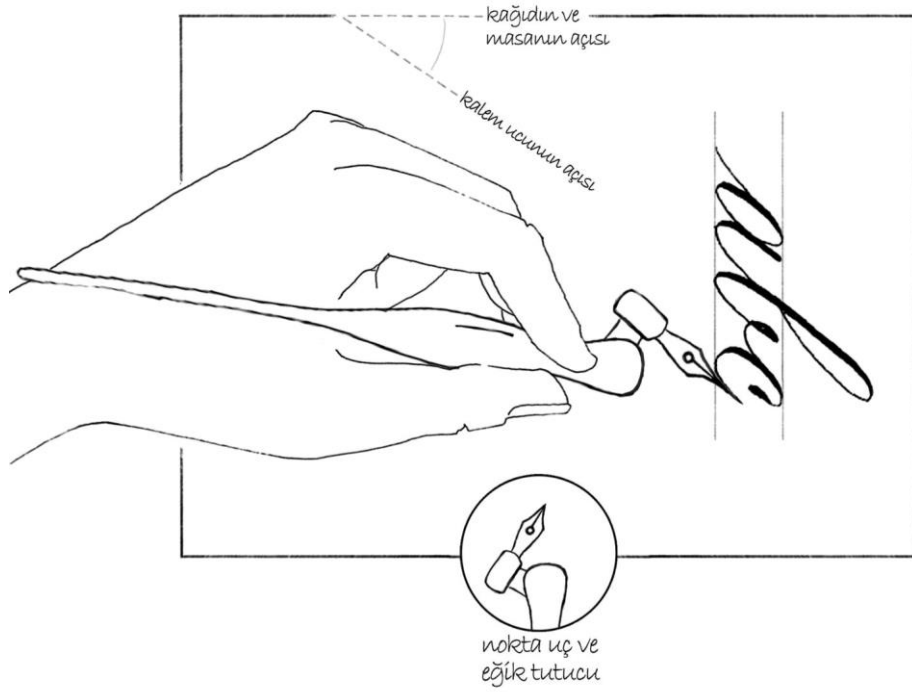

Görsel 117. Copperplate kaligrafide nokta uç ve düz uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi

Bu yöntemde elin açısından dolayı itirme hareketlerinin yapıldığı ince çizgilerde zorlanmalar görülebilir. Eğer seçilen kağıt ve divit uç birbiri ile uyumsuz ise yüzeyde takılmalar olacaktır. Böyle bir durumda ele itirme hareketi yaptırmak yerine, sağa sola rahat hareketler ile ince çizgileri çıkarmanın mümkün olacağı açılar kullanmak daha verimli olacaktır.

Yöntem 2

Elin itirme hareketinden dolayı oluşan ucun yüzeydeki takılma sorunlarının aşıldığı bir yöntem olarak, eğik uç tutucu kullanmak solaklar için daha rahat bir yöntemdir. Eğik uç tutucu ile, kağıt saat yönünde masaya paralel konuma gelene dek satır çizgisi vücuda dik olacak şekilde döndürülür. El rahat ve dirsek sola açık bir şekilde kağıt üzerine yerleştirilir (Bkz. Görsel 118). Eğik tutucunun özelliğinden dolayı da kalem ucu Copperplate için doğru olan açığa gelmiş olacaktır. Copperplate stilinde harf eğimlerinde ve boylarında tutarlılık sağlanması için eğik uç tutucuya ve kağıdın konumuna alışmak gerekmektedir. Bunun için de yeterli seviyede alıştırma yapılmalıdır.

Görsel 118. Copperplate kaligrafide nokta uç ve eğik uç tutucu ile satır altı konumlandırma yöntemi

Copperplate kaligrafide kullanılan uçların hassasiyetinden dolayı, diğer yazı stillerine göre kağıt yüzeyine daha az bir baskı uygulanmaktadır. 2. Yöntemdeki elin konumundan dolayı, solakların Copperplate harflerdeki dairesel hareketleri oluşturması da kolaylaşacaktır. Doğru yazı eğimini sağlamak ve taban çizgisi boyunca yazıda tutarlılık elde etmek için Copperplate stiline yeni başlayan kişilerin, Copperplate kılavuz sayfalarında çalışması gerekmektedir.

Bu yöntemi tercih eden solak sanatçı John DeCollibus, kağıdı satır çizgisi vücuduna dik olacak şekilde konumlandırmakta (Bkz. Görsel 119), Copperplate kaligrafideki dairesel ve yatay süslemeleri yapacağı zaman ise kağıdı masaya 45 derecelik bir açıya getirmektedir (Bkz. Görsel 120).

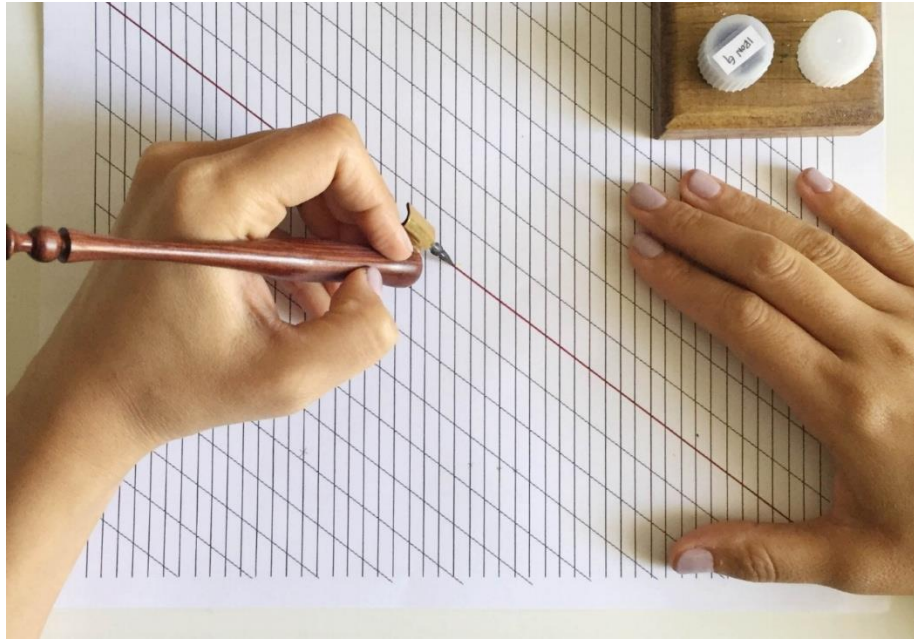

Görsel 119. John DeCollibus'ın Copperplate yazarken konumlandırma yöntemi
<https://www.youtube.com/watch?v=TOjh0SkwyCM> (Erişim Tarihi: 05.12.2016)

Görsel 120. John DeCollibus'ın Copperplate süslemelerini yaparken konumlandırma yöntemi
<https://www.youtube.com/watch?v=TOjh0SkwyCM> (Erişim Tarihi: 05.12.2016)

Younghae Chung da bu yöntemi tercih eden bir diğer solak sanatçıdır (Bkz. Görsel 121). Chung, eğik uç tutucuya kaligrafi sanatçısı Michael Sull'un tavsiyesi üzerine geçmiştir. Michael Sull eğik uç tutucunun hareket kabiliyetini yükselttiğini, daha geniş ve rahat hareketler yapmaya imkan sağladığını bir örnekle ifade etmiştir. Eğik tutucu ve düz tutucunun farkına dikkat çeken bu örnekte, düz tutucunun bir topu tutup kolu sallamak, eğik tutucunun ise topun bağlı olduğu bir ipi tutarken kolunu sallamak gibi olduğunu söylemiştir.⁹¹

Görsel 121. *Younghae Chung'in Copperplate yazarken konumlandırma yöntemi*
<https://logoscalligraphy.com/blog/2016/10/4/using-a-straight-vs-oblique-holder-as-left-handed-calligrapher>
(Erişim Tarihi: 24.03.2018)

⁹¹ <https://www.logoscalligraphy.com/about/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

3.4. Solak Kaligraflar

3.4.1 Younghae Chung

“Doğru bir vücut duruşu ile yazmanın yanı sıra, sizin için uygun olan kalem ve kağıt açısını bulmak, güzel yazı sanatınızı önemli bir ölçüde etkiler”

Younghae Chung

ABD’nin Kaliforniya eyaletinin Irvine şehrinde yaşayan Younghae Chung, IAMPETH (International Association of Master Penmen, Engrossers and Teachers of Handwriting) Türkçe açılımı *Uluslararası El Yazısı Öğretmenleri ve Usta Kaligraflar Birliği* olan kuruluşa üye solak bir kaligraftır (Bkz. Görsel 122). 10 sene boyunca Newyork’ta bir reklam ajansında çalıştıktan sonra kaligrafi tutkusunun peşinden gitmeye karar vermiş ve *Logos Calligraphy & Design*’ı kurmuştur. Kaligrafi yolculuğu üniversitedeyken italik kaligrafi dersini alması ile başlamıştır.⁹²

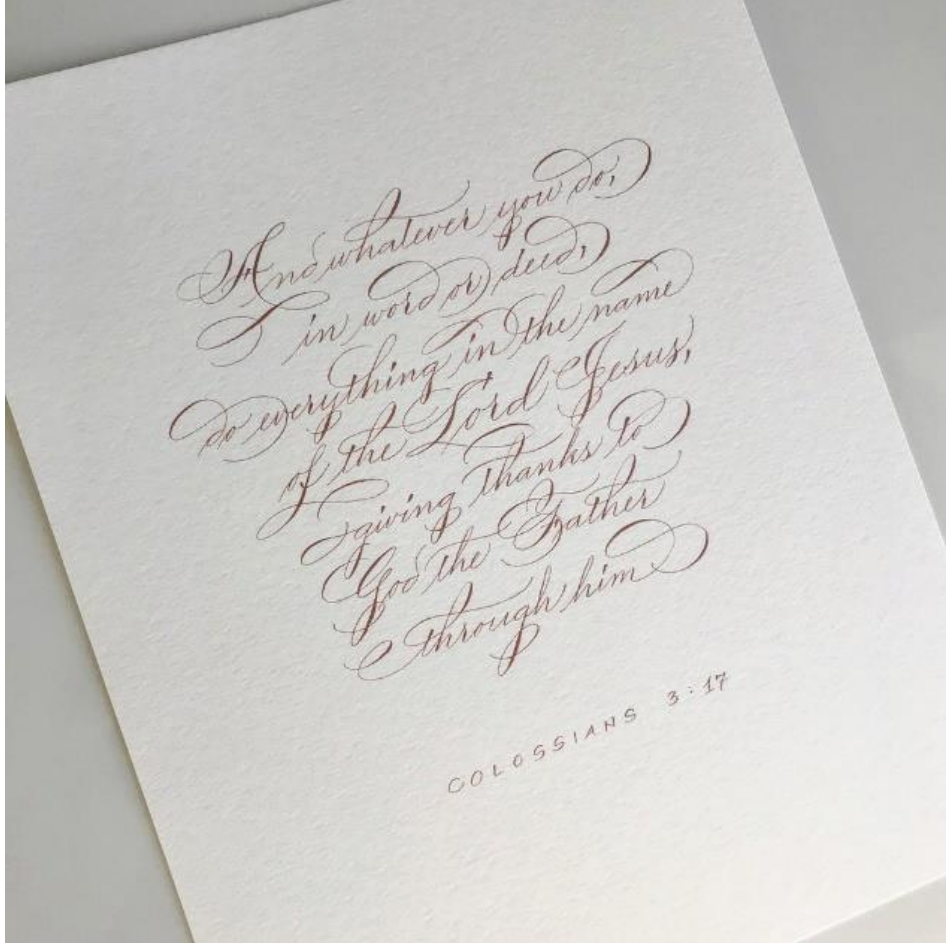
Görsel 122. Younghae Chung

<https://www.logoscalligraphy.com/about> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

---

⁹² (http-34).

Sanatçı 200'den fazla öğrenciye kişisel çalıştaylarında, 2000'den fazla öğrenciye de Modern Kaligrafi Zirvesi etkinliği aracılığıyla pek çok eğitim vermiştir. Bunun yanında Copperplate Kaligrafi ile ilgili çevrimiçi kurslar da vermektedir.⁹³

Görsel 123. Younghae Chung'a ait bir çalışma
<https://www.logoscalligraphy.com/portfolio> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

Bir sene boyunca düz uç tutucu ile yazıp, Şubat 2016'da kaligraf Michael Sull ile tanışmış, sonra eğik tutucuya geçmiştir. Michael Sull ile iletişiminden sonra kazanımının, eğik tutucu ile yazdığında hareket alanının artması olduğunu söylemiştir.⁹⁴ Younghae Chung işlerinin çoğunu eğik tutucu ile yapmakta, ancak dik yazılar ve dekoratif süslemeler için düz tutucu kullanmaktadır.

⁹³ (http-34).

⁹⁴ (http-34).

Younghea Chung, Copperplate çalışırken yazı çizgisi vücuduna dik olarak, sayfayı 90 derece sağa yatırıp eğik divit uç tutucu ile yazmaktadır (Bkz. Görsel 124). Chung kağıdın bu açısını, Copperplate kaligrafide yumuşak kıvrımlar ve süslemeler yapabilmek için yararlı bulmaktadır.⁹⁵ Aynı zamanda mürekkebin eli lekeleme sorunu ile de karşılaşmamaktadır.

Görsel 124. Y. Chung'in Copperplate yazarken eğik uç tutucu ile konumlandırma yöntemi
<https://logoscalligraphy.com/blog/2016/10/4/using-a-straight-vs-oblique-holder-as-left-handed-calligrapher>
(Erişim Tarihi: 24.03.2018)

Çalışırken harflerin tutarlı bir çizgide ilerlemesi için farklı yöntemler kullanmaktadır. Bunlardan biri lazerli hizalama aleti kullanarak harflerin taban çizgisini belirlemektir (Bkz. Görsel 125).

Görsel 125. Y. Chung'un lazerli hizalama aleti kullanarak yazdığı bir yazı
https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=UnAZtYRX5v (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

⁹⁵ <https://www.logoscalligraphy.com/blog/2016/10/4/using-a-straight-vs-oblique-holder-as-left-handed-calligrapher>
(Erişim Tarihi: 04.01.2018)

Younghea Chung düz uç tutucu kullandığı zaman kağıdı 45 derecelik bir açı ile yerleştirdiğinde, hem yazdığı yazıyı görmek için rahat bir duruş elde etmekte, hem de elini daha rahat kullanabilmektedir (Bkz. Görsel 126).

Görsel 126. Y. Chung'in Copperplate yazarken düz uç tutucu ile konumlandırma yöntemi
<https://logoscalligraphy.com/blog/2016/10/4/using-a-straight-vs-oblique-holder-as-left-handed-calligrapher>
(Erişim Tarihi: 24.03.2018)

Görsel 127. Y. Chung kaligrafi çalışmasını yaparken
<https://www.youtube.com/watch?v=eECitOLDack> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

3.4.2. Gaynor Goffe

Gaynor Goffe, 1957 doğumlu İngiliz kaligrafi sanatçısı ve öğretmenidir. Calligraphy & Lettering Arts Society (CLAS) ve Society for Scribes and Illuminators üyesi olan Gaynor Goffe'nin bir solak olarak kendine has bir yazma tekniği ve kalem tutuşu vardır (Bkz. Görsel 128). Kaligrafi çalışmalarını geleneksel yöntemlerle ve ağırlıklı olarak divit kalem kullanarak hazırlamaktadır.

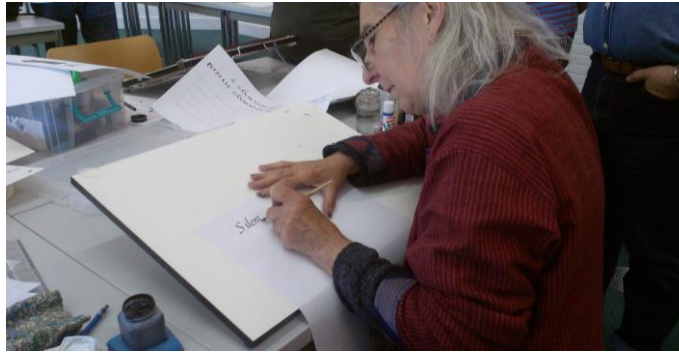

Görsel 128. Gaynor Goffe çalışmasını yaparken

<http://limetreesstudio.blogspot.com/2012/08/art-in-action-gaynor-goffe-left-is-right.html>

(Erişim Tarihi: 12.05.2016)

Çalışma anındaki duruşu, kalemi tutuşu ve kağıda verdiği açı, kaligrafi derslerinde solak öğrencilerine verdiği tavsiyelerin bir bütünü olarak Gaynor Goffe'nin kendisinde de gözlemlenmektedir. Çalıştığı zemin, hafif kendisine doğru eğimli olacak şekilde, elini yazı çizgisinin altından tutarak, bileğini vücuduna doğru bükmekte, kalem ucunu kâğıda paralel bir konuma getirerek, dirseği vücuduna yakın bir şekilde çalışmaktadır (Bkz. Görsel 129).

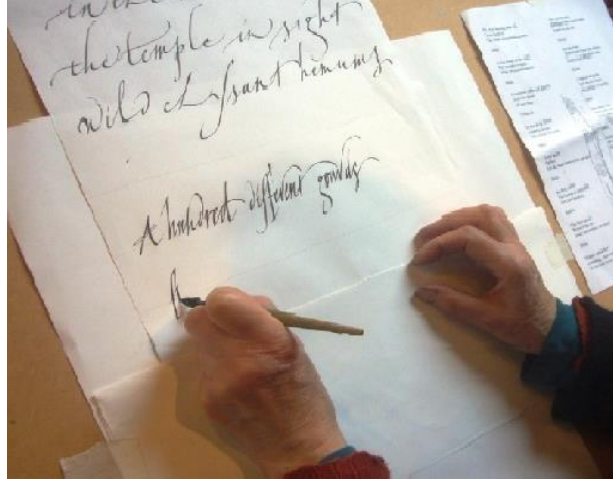

Görsel 129. Gaynor Goffe'nin vücut duruşu, kalemi tutuşu ve kağıdın açısı

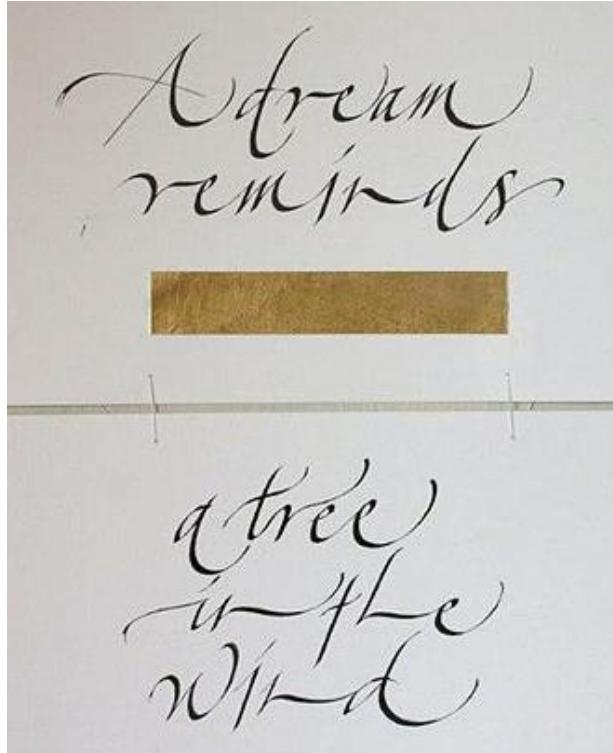
<http://limetreesstudio.blogspot.com/2012/08/art-in-action-gaynor-goffe-left-is-right.html>

Erişim Tarihi: 12.05.2016

Gaynor Goffe kendine özgün olan kaligrafi stilinde ağırlıklı olarak yatay doğrultularda uzayan kıvrımlara sahip biçimler oluşturmaktadır (Bkz. Görsel 130). Bu yazı stilinde kendisine ait *Hamada* adında kendisine ait bir font tasarımı da mevcuttur.

Görsel 130. Gaynor Goffe kendisine özgü olan yazı stilinde yazarken
<https://betterletters.co/pen-to-printer-the-2014-edward-johnston-foundation-seminar/gaynor-goffe-writing>
(Erişim Tarihi: 12.05.2016)

Görsel 131. Gaynor Goffe'nin kendisine özgü yazı stili
<http://www.gaynorgoffe-calligraphy.co.uk/gaynorgoffegalle.htm> (Erişim Tarihi: 12.05.2016)

3.4.3. John DeCollibus

John DeCollibus, 1946 doğumlu Amerikalı kaligrafi sanatçısıdır (Bkz. Görsel 132). IAMPETH (International Association of Master Penmen, Engrossers and Teachers) üyesi olan sanatçı, 30 yaşında kendisine kaligrafi kalem seti hediye edilmesi ile gelişen süreçte, kendisini kaligrafi sanatına adanmış ve nokta uçlu divit kalem tekniğini keşfederek, özgün çalışmalar yapmaya başlamıştır.⁹⁶

Görsel 132. John DeCollibus

<https://www.facebook.com/Calligraphy-by-John-DeCollibus-347278899593> (Erişim Tarihi: 14.05.2016)

İngilizcede *ornamental penmanship* adıyla bilinen, Türkçeye süslemeli hattatlık olarak çevirebileceğimiz, bu alandaki yetenekleri ile ün yapmış olan John DeCollibus, her iki elini de ustaca kullanabilmektedir. Yazılarındaki kıvrımları oluştururken kağıdı farklı açılarda tutmakta ve serbest el tekniklerini kullanmaktadır (Bkz. Görsel 133).

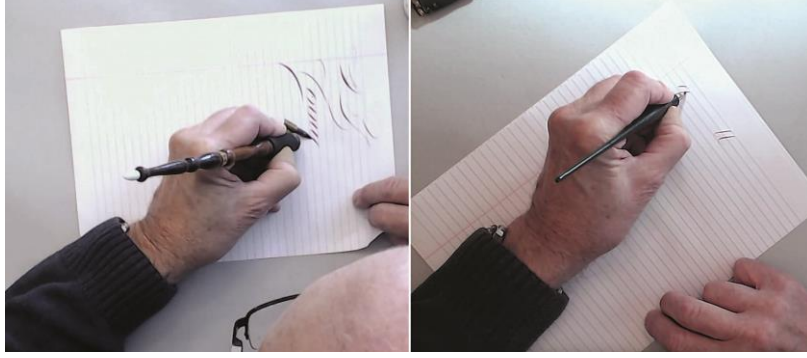

Görsel 133. John DeCollibus'un ornamental kaligrafi çalışması

https://www.youtube.com/watch?v=_S8p_sumPbs (Erişim Tarihi: 14.05.2016)

⁹⁶ https://www.johndecollibus.com/about_the-artist.html (Erişim Tarihi: 04.03.2016)

Copperplate yazısında, solaklar için önerdiği düz ya da eğik tarama sapları ile bileğini farklı açılarda tutarak yazmaktadır (Bkz. Görsel 134). Çoğu çalışmalarında, düz tarama sapından oluşan divit kalemler kullanmaktadır. Sanatçı, kağıt üzerine fazla baskı uygulamadan, serbest hareketler ile çizgilerini oluşturmaktadır.

Görsel 134. Solda eğik, sağda düz uç tutucu ile John DeCollibus'un divit kalem tutuş teknikleri
<https://www.youtube.com/watch?v=TOjh0SkwyCM> (Erişim Tarihi: 14.05.2016)

John DeCollibus, kaligrafi çalışmalarında harf süslemelerinin simetrisini diğer elini de ustaca kullanarak aynı anda oluşturabilmektedir (Bkz. Görsel 135). Ornamental kaligrafinin temelini oluşturan büyüklü ve küçüklü kıvrımlar, John DeCollibus'un hazırladığı pek çok davet broşürlerinde, afişlerde, sertifikalarda ve farklı sanatsal çalışmalarda hayat bulmuştur.

Görsel 135. John DeCollibus, iki elini de kullanarak kaligrafi çalışmasını süslerken
<https://www.youtube.com/watch?v=63kpV0lqZBU> (Erişim Tarihi: 14.05.2016)

4. UYGULAMA PROJESİ

4.1. Eğitim Videosu

4.1.1. Videonun konusu

Uygulama projesi *Solaklar İçin İtalik Kaligrafi* başlığı altında bir eğitim videosudur. Video HD çözünürlüğünde internet ortamına yüklenmiş olup, “<https://youtu.be/aQNXMjP2s4k>” bağlantı adresinden izlenilebilir. Bu videoda araştırmacı tarafından italik kaligrafiye başlangıç derslerinde solaklar için gerekli olan temel bilgiler, kalemi kavrama, kâğıt konumlandırma, vücutun duruşu, yanlış yazı alışkanlıklarının düzeltilmesi ve miniskül italik alfabede solaklara özgü yazma yöntemleri gösterilmektedir.

4.1.2. Videonun amacı

Bu eğitim materyalinde, solakların italik kaligrafinin başlangıç derslerinde karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilmeleri için kalemi kavrama, kâğıdın konumu, vücutun duruşu ve yanlış yazı alışkanlıklarının düzeltilmesi ile ilgili bilgilerin verilmesi amaçlanmaktadır.

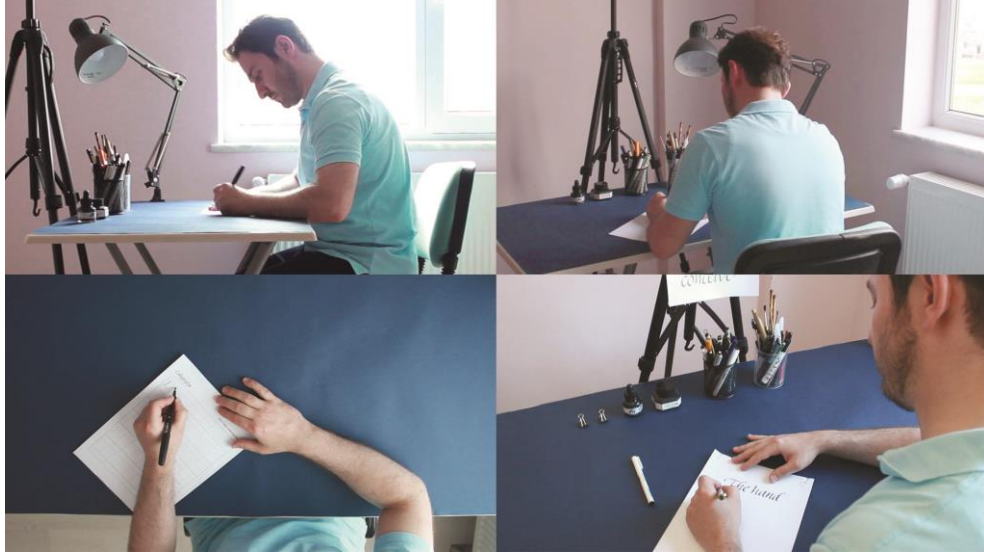
4.1.3. Videonun içeriği

Video “Vücutun Duruşu, Kalem Tutuşu, Yazmaya Başlarken, Harf Boyunun Belirlenmesi, Yazım Kuralları, Harf Grupları, Miniskül İtalik Kaligrafi Yazma Yöntemleri” bölümlerinden oluşmaktadır.

Görsel 136. Videonun başlığının yer aldığı sahne

Video farklı kamera açıları ile çekimler yapılarak, anlatımlar stüdyo ortamında seslendirilerek ve bilgisayar ortamında hareketli grafik tasarımları ve video kurgusu hazırlanarak gerçekleştirilmiştir.

Görsel 137. Videoda kullanılan çeşitli kamera açıları

Gerçek ortamda yazı ve mürekkep ile deneysel çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar kayıt altına alınıp dijital ortamda etkilerini güçlendirmek için üretim sonrası (post-production) teknikleri kullanılmıştır.

Görsel 138. Video içerisindeki kaligrafik ve deneysel mürekkep etkileri

Görsel 140. Kalem tutuşu ile ilgili bölümden kareler

Görsel 141. Yazmaya başlarken bölümü ile ilgili kareler

Görsel 142. İtalik kaligrafi yazım kurallarının anlatıldığı bölümden kareler

Görsel 143. Harf gruplarının gösterildiği bölüm

Görsel 144. Miniskül italik kaligrafide yazma yöntemleri

Görsel 145. Düz harflerin yazımının anlatıldığı kareler

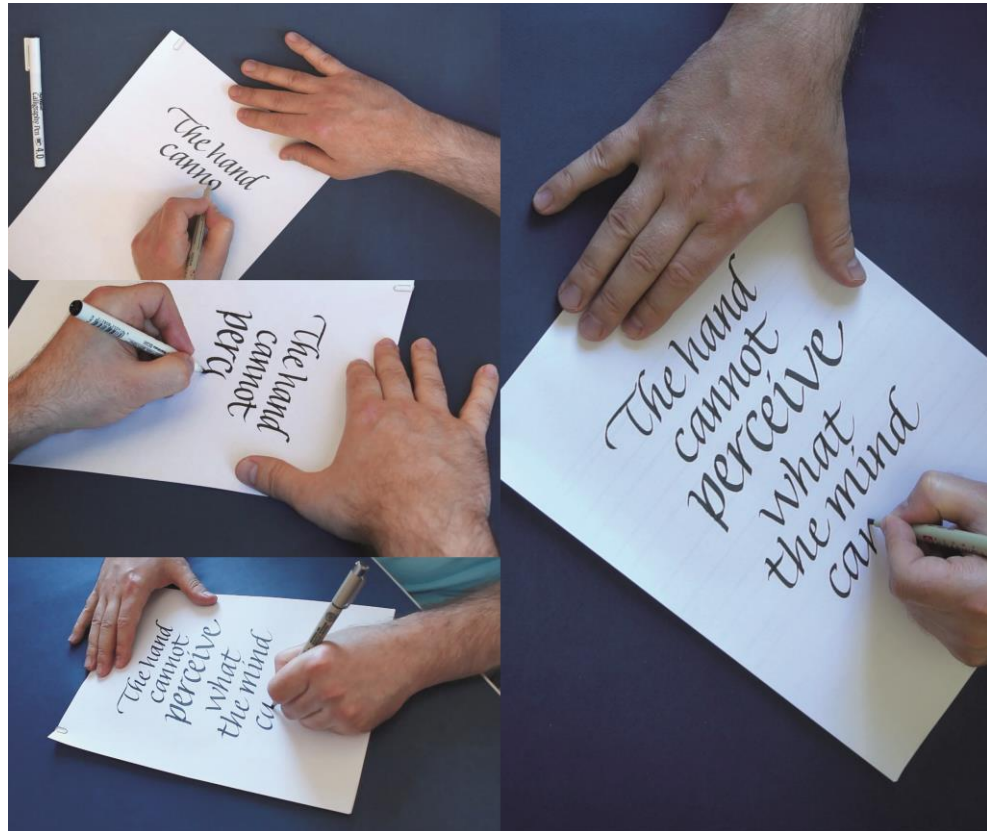
Görsel 146. Boğumlu harflerin yazımının anlatıldığı kareler

Görsel 147. Oval harflerin yazımının anlatıldığı kareler

Görsel 148. Çapraz harflerin yazımının anlatıldığı kareler

Görsel 149. İtalik kaligrafi çalışması

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Kaligrafi alanında solakların karşılaştıkları sorunların çözümüne ait Türkçe eğitim materyallerinin olmaması ve eğitimcilerin solak öğrencileri eğitme konusunda sıkıntı yaşamaları, bu konuda bir tezin hazırlanma ihtiyacını doğurmuştur.

Solakların, kaligrafi eğitiminde karşılaştığı sorunların ortaya konulduğu bu tezde, kaligrafi alanında ihtiyaç duyulacak temel bilgilerin, gerekli yöntemlerin ve uygulamaların detayları verilmiştir. Kaligrafi konusunda sıkıntı yaşayan solakların, verilen bilgileri öğrenip uygulaması durumunda, becerilerinin ortaya çıkacağı ve gelişeceği ümit edilmektedir.

Kaligrafiye başlamayı düşünen ya da kaligrafiye başlamış fakat solaklığın getirdiği zorluklardan dolayı eğitiminde aksaklıklar yaşamış kişilere, bu alanda şimdiye kadar karşılaşılan sorunların çözümlerinin olduğu ve üstesinden gelinebileceği gösterilerek, cesaretlerini arttırmak amaçlanmıştır.

İhtiyacı olan tüm yazı gereçlerine hakim, kaligrafi ve yazı disiplini konusunda gerekli bilgi ve beceri düzeyine sahip, kaligrafi sanatına olumlu bir bakış açısı kazanmış kişilerin çoğalması temennimizdir.

5.2. Tartışma

Toplumda solak kişilerin az bulunması, eğitimciler ve endüstriyel tasarımcılar açısından geçmişten günümüze göz ardı edilen bir durum mudur tartışılabilir. Çünkü bu alanda hazırlanmış olan Türkçe eğitim materyallerine rastlanmamaktadır. Solaklara uygun malzemeler de sınırlı sayıda üretilmekte ve her eğitim kurumunda bulunmamaktadır.

Solakların kaligrafi eğitiminde yaşadıkları sorunlar, eğer öğrencinin özel bir çabası yok ise, eğitim sürecinde aksaklıklara ve öğrencinin kaligrafiden soğumasına sebep olmaktadır. Solakların çoğunda el yazılarının estetik olmadığı ve kendilerini kaligrafiden uzak buldukları gözlemlenmektedir. Bu durum bazı solakları araştırmaya ve karşılaştıkları sorunlar karşısında çözümler aramaya yönlendirmektedir. Dolayısıyla bu alanda en çok eğitimcilerin ve bu sorunları tecrübe etmiş solak sanatçıların konu hakkındaki görüşleri ve bilimsel yazıları önem taşımaktadır.

5.3. Öneriler

Yurt dışında solaklar için kaligrafi yöntemlerinin anlatıldığı eğitim materyalleri bulunmaktadır. Ülkemizde de kaligrafi alanında karşılaştıkları sorunlara ait çözümler arayan solakları cesaretlendirmek ve araştırmalarını olumlu sonuçlandırabilmelerini sağlamak için, kitap ya da video şeklinde pek çok eğitim materyali hazırlanabilir. Bu eğitim materyallerinin de solak öğretmenler tarafından hazırlanması, öğrencinin ders ile olan iletişimini güçlendirecek ve çözüme daha hızlı kavuşmasını sağlayacaktır. Solakları eğitme konusunda sıkıntı yaşayan öğretmenler de solakların bu eğitim materyallerine ulaşmaları konusunda onlara destek olabilirler.

Dünyada solakların kullanımı için özel olarak tasarlanan pek çok ürün vardır. Hatta yurt dışında sadece solaklara özel eşyalar satan marketler de bulunmaktadır. Eğer solaklar kendilerine uygun olan malzemeleri bulur ve bu alanda yeni çözümler üretirlerse, eğitim konusunda kendi tecrübelerini paylaşarak, çözüm sıkıntısı çeken solak öğrenciler için de faydalı olurlar.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Studley, V. (2014). *Left Handed Calligraphy*. New York: Dover Publications
- Kelly, E.B. (1996) *Left-Handed Students: A Forgotten Minority*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation
- Strickland, B. (2001). *The Gale Encyclopedia of Psychology* (2. Baskı), ABD: Gale Group Publications
- Işık, H.H. (2007). *Tam İlmihâl*, İstanbul: Hakikat Kitabevi, 52, 648.
- A. Alparslan (1999). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 166.
- Roth, M. (2009). *The Left Stuff*. Lanham: The Rowman & Lifflefield Publishing Group, Inc.
- Brown, K. (1991). *The Ken Brown Calligraphy Handbook*. Hugo: Ken Brown Studio.
- Hunter, D. (1947) *Papermaking*. New York: Dover Publications.
- Harris, D. (2003) *The Calligrapher's Bible*. London: Quarto Publishing.
- Waddington, A. (1996). *The Creative Calligraphy Source Book*. New York: Watson-Guption Publications.
- Shepherd, M. (1988). *Basics of Left Handed Calligraphy*. New York: Prentice Hall Press.
- Goffe, G. (1989). Left-Handed Calligraphy. *Society of Scribes & Illuminators*, 47, 3-6

MAKALELER

- Küçükusta, A.R. (2013). Bazıları Neden Solaktır. <http://ahmetrasimkucukusta.com/2013/10/15/yazilar/tip-yazilari/belirtiler/bazilari-neen-solaktir> (Erişim Tarihi: 04.01.2015)
- Ekinci, E.B. (2013). Kağıdın Hikayesi. <http://ekremlugraekinci.com/makale.asp?id=467> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)
- Budak, M.A. (2016). Batı Kaynaklarına Göre Endülüs Medeniyeti'nin Eğitim ve Bazı Bilim Alanlarında Avrupa'ya Katkıları. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (23. Sayı). 165-176.

PATENTLER

- Poenaru, P. (1827). Plume Sans Fin Portative. Fransa, No:3208
- Waterman, L. (1884). Fountain Pen. U.S. Patent, No: 307735.
- Newman, L.W. (1910). Marking Pen. U.S. Patent, No: 946149
- Paskach, B. (1926). Fountain Paintbrush. U.S. Patent, No: 1601596

KİŞİSEL İLETİŞİMLER

M. Yaman ile 13 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

İ. Kuş ile 11 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

İNTERNET KAYNAKLARI

http-1: <http://dictionary.reference.com> (Erişim Tarihi: 01.03.2015)

http-2: <https://thepsychologist.bps.org.uk/volume-25/edition-10/mirror-writing> (Erişim Tarihi: 01.03.2015)

http-3: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (Erişim Tarihi: 03.06.2017)

http-4: <http://www.ihha.com.tr/haber-sag-beyin-mi-sol-beyin-mi-272929/> (Erişim Tarihi: 08.01.2015)

http-5: <https://skeptoid.com/episodes/4310> (Erişim Tarihi: 06.01.2015)

http-6: http://www2.leeward.hawaii.edu/hurley/Ling102web/mod5_Llearning/mod5docs/handedness.pdf (Erişim Tarihi: 07.12.2014)

http-7: <https://www.historyextra.com/period/a-history-of-left-handed-writing> (Erişim tarihi: 22.10.2017)

http-8: <https://www.mos.org/leonardo/activities/mirror-writing> (Erişim tarihi: 12.08.2016)

http-9: <http://www.lefthandedchildren.org/school-survey-results.htm#statistics> (Erişim Tarihi: 09.06.2015)

http-10: <http://www.grafikerler.org/forum/konu/solaklar.12964/#post-92021> (Erişim Tarihi: 03.06.2015)

http-11: <http://www.iampeth.com/lesson/left-handed/calligraphy-and-left-handed-scribe> (Erişim Tarihi: 28.05.2015)

http-12: <http://www.historyofpencils.com/writing-instruments-history/dip-pen-history> (Erişim Tarihi: 19.04,2015)

http-13: <http://juliabausenhardt.com/fountain-pens-vs-dip-nib-pens-what-to-consider-when-writing-calligraphy> (Erişim Tarihi: 19.04,2015)

http-14: <https://thepostmansknock.com/oblique-pen-holders-artisan-pen-giveaway> (Erişim Tarihi: 21.04,2015)

http-15: http://www.richardspens.com/?page=ref/history/who_really.htm (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

http-16: <http://blog.pens-etc.co.uk/solved-invented-fountain-pen> (Erişim Tarihi: 11.10.2017)

- http-17:** <https://www.bestfountainpen.com/who-invented-the-fountain-pen> (Erişim Tarihi: 07.07.2015)
- http-18:** <http://www.artofmanliness.com/2015/05/05/a-primer-on-fountain-pens> (Erişim Tarihi: 08.07.2015)
- http-19:** <http://www.explainthatstuff.com/how-fountain-pens-work.html> (Erişim Tarihi: 07.07.2015)
- http-20:** <http://www.richardspens.com/?page=ref/fillers/fillers.htm> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)
- http-21:** <http://youtube.com/watch?v=dNSOyoGlfug> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)
- http-22:** <http://www.jetpens.com/blog/guide-to-fountain-pen-nibs-choosing-a-fountain-pen-nib/pt/760> (Erişim Tarihi: 13.07.2015)
- http-23:** <http://www.banasikcayaz.com/2012/10/nib-sizes-uc-kalnlklar.html> (Erişim Tarihi: 21.07.2015)
- http-24:** <https://www.penchalet.com/blog/fountain-pen-nib-infographic> (Erişim Tarihi: 23.07.2015)
- http-25:** <https://www.johnnealbooks.com/product/left-hand-pilot-parallel-pen-modified/left-handed> (Erişim Tarihi: 02.09.2015)
- http-26:** <http://www.historyofpencils.com/writing-instruments-history/history-of-marker-pens> (Erişim Tarihi: 24.01.2015)
- http-27:** <http://inventors.about.com/od/inventionhistory/fl/Writing-Instrument-History-Pencils-and-Markers.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2015)
- http-28:** <https://www.jetpens.com/blog/fountain-pen-paper-recommendations/pt/730> (Erişim Tarihi: 11.24.2017)
- http-29:** <http://www.paperonline.org/paper-making/paper-production/paper-finishing/coated-or-uncoated> (Erişim Tarihi: 28.12.2017)
- http-30:** <http://www.realcolorwheel.com/ink.htm> (Erişim Tarihi: 11.03.2018)
- http-31:** <https://www.blotspens.co.uk/acatalog/Best-Ink-for-Calligraphy.html> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)
- http-32:** <https://www.jetpens.com/blog/waterproof-fountain-pen-inks/pt/829> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)
- http-33:** <https://juliabausenhardt.com/which-inks-can-you-use-for-calligraphy> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)
- http-33:** <https://juliabausenhardt.com/writing-in-color-calligraphy-with-colored-ink-gouache-and-acrylic-paint> (Erişim Tarihi: 06.01.2018)
- http-34:** <https://www.britannica.com/topic/copperplate-script> (Erişim Tarihi: 26.02.2018)

http-35: <https://www.logoscalligraphy.com/about/> (Erişim Tarihi: 24.03,2018)

http-36: <https://www.logoscalligraphy.com/blog/2016/10/4/using-a-straight-vs-oblique-holder-as-left-handed-calligrapher> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

http-37: https://www.johndecolibus.com/about_the-artist.html (Erişim Tarihi: 04.03.2016)